

MAGYAR HAJÓHADAK A DUNÁN

ÍRTA:
VITÉZ BORNEMISZA FÉLIX
M. KIR. FOLYAMŐR KAPITÁNY

KIADJA:
TURCSÁNY ANTAL
BUDAPEST
1928.

Minden jog fenntartva.
Copyright by Turcsány Antal Budapest, Üllői-út 2.

ELŐSZÓ.

A szerző, merész dologra vállalkozott, mikor egy olyan különleges történelmi témát hoz a magyar közönség elé, amely annak legnagyobb részét idegen és részben ismeretlen, sőt általában nem népszerűnek mondható. A magyar nem szereti a vizet, gyönyörű Adriánkat kevesen látogatták és dacára annak, hogy hatalmas, folyók szelik át az országot, a folyammenti városok és falvak nagy része távol épült a folyótól és annak most is hátat fordít, a hajózás nem fejlődött kellőképen és a vízi élet a legújabb időig nem volt a külföldivel összehasonlítható.

A folyamhajóhadak fontos szelepét a magyar történelemben — melynek adatait vitéz Bornemisza nagy szorgalommal összegyűjtötte, — alig ismeri valaki és annak dacára, hogy a volt cs. és kir. Dunahajórajnak központi kikötője Budapest volt, személyzetének nagy részét magyarok alkották és tényleg Budapesten készültek a legjobb monitorok és őrnaszádok, a közönség idegen szervet látott benne.

A világháborúban a folyami hajóhad várakozáson felül vált be, több esetben döntő befolyással volt a hadműveletekre és ezért a háború folyamán hatalmasan fejlődön, amíg a végzetes összeomlás után legnagyobb részét idegen kézre került.

A flottilla fenti szerepléséről kevesen tudnak és kicsiny utódjának — a folyamőrségnek — létjogosultságát még sokan vonják kétségbe.

Történelmi szempontból hézagpótlónak kell vitéz Bornemisza művét minősítenem. Ha azzal sikerül a magyar közönség érdeklődését vízi kérdésekkel szemben is felkeltenie és esetleg meg tudja értetni a folyamvédelem harcászati fontosságát, agy a magyar közérdeket szolgálja és remélhetőleg egy szebb jövő megalapozásához is hozzájárul.

Wulff Olaf
vezérkapitány,
a m. kir. folyamőrség felügyelője.

BEVEZETÉS.

A magyar igazság a magyar történelemmel szorosan függ össze. Nagymagyarország történelmében a Duna igen fontos szerepet játszott már a honfoglalás idejében s vele szoros összeköttetésben maradt a mai napig.

Sajnos, e történelmi rész nagyjában ismeretlen a nagyközönség előtt annak ellenére, hogy a világháborúban a volt cs. és kir. Dunafлотilla — mint a haditengerészet egy része — igen tevékenyen közreműködött a dunamenti harcokban.

Magyar volt a Dunahajóhad a középkorban, ni' gyár volt a vezetőség a világháborúnak majdnem egész ideje alatt, tehát épp Magyarországon kellene ismeretesnek lennie a történelem ezen részének, mely megismertet bennünket azzal, hogy véreink mily hősi és sokszor sorsdöntő telteket vittek véghez a Dunán.

Ezen hézagot e munkámmal igyekeztem kitölteni, ámbár tudatában vagyok annak, hogy csak rövid áttekintés e könyv, de mégis útra bocsájtom, hirdetve a magyar igazságot, a magyar katonai erényt s a magyaroknak a vízi-életre való rátermettségét.

Munkám megírásához számos művet használtam fel, a volt ellenségeink nézeteit is tekintetbe vettem s így az nem egyoldalú beállításon épült fel.

Használt művek:

*A Dunai hajóhadak története: Szentklárytól,
Östr. ung. Donauflotte 1914—1917: Wulff Olaf,
Völkerringen um die Donau: H. Schmiedtke,
Diplomáciai történelem: dr. Horváth Jenő,*

Reservat Behelf zum Studium des operativen Generalstabsdienstes. Heft h.

Peric Iván szerb. v. k. alezredes műve,

A világháború története: Pilch, Jenő,

A magyar nemzet története; Gabányi János.

A világháború összefoglaló története: Czékus ezredes.

Számos jelentés, újságcikk, mint saját, úgy ellenséges oldalról.

Ma, sajnos, nekünk nagy hajóhadat nem szabad tartani. Ellenségeink jól tudják azt, hogy az elrabolt Duna-részek visszaszerzésére ilyenre okvetlen szükségünk van. Boldog lennék tehát, ha szerény könyvem honfitársaimat arról győznék meg, hogy mily értéket tiltott el tőlünk Trianon s hogy az általa reánk kényszerített bilincsek lerázásához mily hézagot kell pótolni az eljövendő nagy feltámadásra.

A SZERZŐ.

1. RÉSZ

A Dunai Hajóhadak működése az Ókortól a világháborúig.

A Duna már az ókorban fontos szerepet játszott az egyes népeknél s a mondák révén megállapítható, hogy Jazon 135-ben Kr. e. már az Isteren hajózott.

Az a körülmény pedig, hogy a Duna mentén, illetőleg völgyében sok nép találkozott, sok állam alakult és ment tönkre, minden kétséget kizár aziránt, hogy a Duna az ókori hadviselésben fontos szerepet játszott.

A római császárok virágzó municípiumokkal és erős kastrumokkal ültetik tele világbirodalmuk dunai határvonalát. A dunai védrendszer összefüggő láncolatán fekszik: Carnuntum (Hainburg közelében), Arrabona, Ulcissia-Castra, Aquincum, Singidunum, istb.

A rómaiak hadihajózásáról epigraphikus emlékek maradtak reánk; ezek többek közt említést tesznek a dunai hajóhadakról. Egy ilyen hajóhadnak a »Classis Flavia Pannonica«-nak Cornelius prefektus parancsnoksága alatt előbb Carnuntum, majd Vindobona (Wien) volt a székhelye.

A Duna középső szakaszát, mely Crumerumtól (mai Esztergom) egész Singidunumig terjedt (Zimony) a »Classis Pannonica«, míg az aldunai szakaszt a Száva torkolatától kezdve a »Classis Flavia Moesia« neviű hajóhad védte.

Az első folyamórségről, mely a forgalmat ellenőrizte, egy IV. vagy V. századból származó forrásmű tesz említést, mely arról tudósít, hogy egy »Classis Tradensis et Germensis« Margum székhellyel létezett, de ezenkívül

Viminacium székhellyel még a »Classas Histrica« is. Ez a két flottilla folytonosan cirkáló körmeneteket végezve egyrészt a közlekedést ellenőrizte, másrészt a közbiztonságra ügyelt.

A honfoglalás ideje 895-re tehető, hogy ez miként történt, arra nincsenek följegyzéseink. Egy azonban bizonyos, hogy a honfoglalás alkalmával sehosem találjuk őseinket vízharcban elfoglalva. PL, midőn a magyarok 900-ban az olaszországi városokra törnek és Velencét ostromolják, legfeljebb csak a prédául ejtett néhány parti bárkát viszik az ütközetbe, de a tömeg most is lóháton és tömlőkön nyomul a lagúnák közé, hogy a dogé gyakorlott hajóhada által visszaveressék. Ilyen és hasonló veszteségek végre rákényszerítik elődjeinket, hogy hadifelszerelésüket európai igények szerint rendezzék be. Szent Istvánig a krónika ugyan nem mond semmit magyar hajóhadáról, de föltételezhető, hogy már Zsolt vezér alatt 907-ben, midőn Ennsburg váránál a németek a magyarok ellen gyülekeztek, (Sieghard herceg volt a német hajóhad parancsnoka) a magyarok is már néhány hajóval rendelkeztek.

Szent István királyunknak kell tulajdonítani az ősi hajótelepeknek honvédelmi célokra állandó alkalmazását s nyugateurópai minta szerint való berendezését.

Szent István királyunk szervezte:

- a) a nemzeti hadsereget, és
- b) a királyi sereget.

Ez utóbbi egyik részét alkotta a dunai hajóraj. Ugyanis az északi és déli folyammenti vidékeken lakó hajósnépek nemcsak a vízi közlekedést és kereskedést tartották fenn, de mint a révek és királyi jószágok bérlői, az ispán hívására fegyvert ragadtak és hajóikra szállva, képezték a hadi hajórajt.

Mint ismeretes, Szent István 1030-ban hadat viselt II. Konrád német császár ellen, aki Magyarországot azon a képzelt joron, hogy az összes keresztény államoknak feje a császár, birodalmához akarta csatolni. Be is tör az országba és egész Győrig tűzzel-vassal pusztít, a Du-

nán azonban erős ellenállásra talál. Az a hit, hogy az erdők és a folyó miatt nem tudott tovább jutni, azéri nem lehet helyálló, mert akkoriban a német birodalom tetemes dunai hajóhaddal rendelkezett s nem képzelhető el, hogy Konrád ezzel a hajóhadával nem nyomult volna előre, ha Szent István hajóhada azt Győrnél fel nem tartja, illetőleg vízi útját ott el nem zárta volna.

Szent István halála után a történelmi források bár nem tesznek említést magyar dunai hajóhadról, azonban az Aba Sámuel király alatt viselt háborúban, 1042-ben már határozott tudomásunk van arról, hogy magyar dunai hajóhad volt. Feltehető tehát az, hogy az előző években is szerepelt már ilyen hajóhad.

Midőn Aba Sámuel a németeket megtámadta, seregét három részre osztotta. Eggyel a Dráván, másik kettővel a Dunántúlon ment szerencsétlen végzete felé. A magyarok vízi hada ekkor vagy teljesen tönkrement, vagy a németek kezére került, mert a hajóhad vezére úszva kénytelen a Moraván át menekülni s ügyetlenségéért szemeinek kiszúrásával bűnhődik.

1051-ben Henrik német császár újból megtámadja Magyarországot s nagybátyját, Gebhard regensburgi püspököt hajóhaddal küldi le a Dunán, mely Győrig nyomul előre. A magyar hadakat Endre király fivére, Béla vezette, de mivel ereje sokkal gyengébb volt, mint a németek jól felszerelt hadserege s ezenkívül hajóhaddal egyáltalában nem rendelkezett, arra határozta el magáU hogy inkább csellel, mint fegyverrel fog szembeszállni a németekkel. A háború részleteiből a német hajóhad kijátszása érdemel említést. A német hajóhad feladata az volt, hogy lépést tartva Henrik előnyomuló seregével, annak időnkint élelmet szolgáltatson, ezért Gebhard naponta futár útján értesíté Henriket a hajóhad holléte felől Béla kikémleli a császári sereg utjai, elpusztítja a Rába és Zala közti vidéket, miáltal a németeket éhínség fenyegeti. Ebből kifolyólag a császár kénytelen a Duna felé húzódni, hogy hajóival találkozzék és onnan eleséget kapjon, ez azonban nem sikerül neki, mert Béla

lovassága megakadályozza Henriket abban. A püspök nem tudja mire vélni a dolgot, hírnököt küld a késlekedő császárhoz megtudni, hogy hol várja be hajóival. Azonban a hírnök a magyarok kezébe kerül, kit Gebhard levelével együtt Béla elé visznek. Miklós győri püspök elolvassa a levelet s annak tartalmát tolmácsolja, Béla pedig választ írat a császár nevében Gebhardnak. Panaszolja, hogy a nemei sereget súlyos csapások érték és kény(e)en visszatérni a birodalomba, ezért sürgősen megparancsolja a püspöknek, hogy térjen rögtön vissza s majd Regensburgban fognak találkozni. A német hajóhad visszavonul s Imikor a német sereg a Dunához ér, a hajóhadnak se hire, se hamva. Nagy veszteségekkel a császár is visszavonul hadával, de következő évben, 1053-ben újból betör hazánkba. A hajóhad Pozsonyt ostromolja minden siker nélkül, míg egy Zothmund nevű bűvár hajóit meg nem fúrja s azok katonáitul együtt a Duna felé süllyednek.

1072-ben újra találkozunk a magyar hajóhaddal. Midőn Salamon király hadai nyugaton harcoltak, Nándorfehérvárnál a görög helytartó beleegyezésével a besenyők rabolva és pusztítva át-át csaptak a Száván. Ezeknek az ellenséges háborgatásoknak megtorlására nagy haddal jelent meg a király Zalamkemén alatt. Amint ezt a besenyők hírül vették, átkeltek a Dunán és hazamenekültek. Salamon tehát szövetségeseik ellen — a görögök *ellen* — fordult s ostrom alá vette Nándorfehérvárt. A király nagy gondot fordított a magyar hajóknak minél nagyobb számú szaporítására, mert előre látható volt, hogy ott a görög hajóhaddal kell megütközniök. Csakugyan, alig szállott hajókra a magyar sereg, a görögök gyors járműveikkel megjelentek s szörnyű vízi csata fejlődött ki a Duna közepén. Az ellenség görögtüzet szórt a magyar hajókra, hogy azokat megsemmisítse, de a magyarok hajók sokkal nagyobb számban lévén, a *görögök* visszaűzettek és folytatható volt a magyarok átkelése.

1129-ben szerencsétlenség érte a magyar királyi hajóhadat. II. István ugyanis a Bizáncba menekült Álmos herceg miatt (Álmos Szent László Piroska nevű leányának férje) háborúba keveredett Comne János görög császárral, nagy sereggel és hajóhaddal vonult ellene. A hajóhad először igen jó szolgálatokat tett a seregnek. A császár a Fekete-tengerről küldött fel hajóhadat István ellen, ez a mi hajóhadunknál sokkal erősebb volt és így azt Homovár alatt egy dunai ütközetben görögtüzzel részben felgyújtotta, elsüllyesztette vagy elűzte. Ezután a történelem évtizedeken át hallgat a magyar dunai hajóhadakról.

Egy jól felszerelt hajóhad hiánya, a nemzet felkészületlensége, mikor jól felszerelt ellenséggel kellett szembeszállnia, a káros következmények egész sorozatát zúdította az országra. Szerencse, hogy a nyugati államokat a Szentföld visszaszerzésének gondolata foglalkoztatta, tehát onnan komolyabb veszély nem fenyegetett; ellenben a déli végeken a görögök igen sok kellemetlenséget okoztak, úgyszintén az országon átvonuló zsaroló kereszteshadak is.

A németek hajóhada egészen a keresztések szolgálatában állott és a készületlen magyar király nem képes a Dunán állást foglalni ellene.

A szenvedett veszteségek, a Irón es haza veszedelme, a kiállóit megaláztatások kényszerítik végül az 1162-ben ismét kormányra kerülő III. Istvánt, hogy a hajóhadat újból megszervezze. A hajók csakhamar el is készültek, de a hajók igen széledek és ezáltal mozdulataikban túlnehézkesek voltak, ezért nem tudtak eredményt elérni a füрге görög hajókkal szemben, de ennek dacára sikerült a magyaroknak Zimonyt elfoglaltnak.

Mánuel görög császár az őt ért súlyos veszteségek feletti haragjában 1164-ben ismét betört az országba, elfoglalta Zimonyt és a Szerémséget. Ekkor pusztult el II. István hajóhada.

III. Béla uralkodása alatt a véletlenség juttatta Hazánkat jelentékeny dunai hajóhadhoz. Ugyanis Friedrich német császár erős hajóhaddal indult el kereszteshadjáratra. Június 4-én fényes ünnepéllyel fogadja őt Béla a királyi székvárosban, megvendégeli koronás vendégét magyar bőséggel stb. A rendkívül szívélyes fogadtatás annyira megnyeri a császár szívét, hogy nem csak eljegyzi fia, Friedrich sváb herceg részére Béla leányát, Constantia hercegnőt, hanem oda is ajándékozza az egész német hajórajit s ő a császár Zimonytól gyalog folytatja útját.

A királyi hajóhadak további sorsát jó ideig ismét homály borítja, az azonban bizonyos, hogy II. Endre alatt 1234-ben az osztrák Frigyes ellen vezetett hadjáratban kisebb vízierők is résztvettek.

IV. Béla uralkodása alatt a dunai hajóhadak működéséről nem tudunk semmit. A tatárjárás után, 1246-ban IV. Béla szerződést köt Rembold joanita nagymesterrel, melynek értelmében az Aluta és Duna közt egy széles sávot kap az ország területéből adományként a királytól, ezenkívül Scardonna dalmát várost is, mely adomány okért a »János vitézek« rendje azt a kötelezettséget vállalta, hogy »magát a tengeren és Dunán minden szükségekkel felszereli«, ami annyit jelent, hogy a vízi védelmet ők kötelesek megszervezni.

V. István, IV. László, III. Endre, Vencel, Ottó és Róbert Károly uralkodása alatt Magyarországnak alig volt elegendő hajórajja a Dunán, mert az összes akkori hadjáratoknál egy hajóhadról sem tesz említést a krónika. Egyébként nem vezette volna — pl. István 1272-ben — szárazföldön a magyar sereget a hűbéres Szerbiába. Róbert Károly pedig kikölcsönzi az osztrák Frigyes hajóhadát, hogy Csák Máté kezeiből kiragadjon a dunai hadállásokat.

Reánk maradt okiratokból megállapítható, hogy bár az országnak hajóhada nem volt, mégis elég emberrel rendelkezett, akik a hajózásban jártasak voltak.

Nagy Lajos uralkodásának első éveiben megszervezte újból a dunai hajóhadat. A magyar hadak hajókon eveznek le Zalánkeméniből a Dunán, hogy a bolgár bánságot háborgató Szirmánt megfenyítsék. Garai Miklóst is hajóhad támogatja, amikor 1368-ban levezeti seregét a Dunán, hogy a hűtlenné lett Vljakó oláh vajdát megfenyítse. 1870-ben pedig Budai Imre kapitány alatt magyar zsoldos hajóshadosztály állomásozott Velencében.

Zsigmond király Nagy Lajos hajóhadát örökölte eléggé lerongyolt és elhagyott állapotban. Az ő uralkodását megelőző Mária királyné, továbbá Kis Károly, a hajóhaddal nem igen törődtek.

Zsigmond uralkodása alatt ismét találkozunk tehát, a királyi hajóhaddal. 1390-ben Garai Miklós volt a parancsnoka, amidőn a király Kéve alá vezette seregét a törökök ellen. 1396-ban Zsigmond szövetséges hadakkal megy védelmezni a kereszténység ügyét, ekkor már nem elegendő a magyar hajóhad, hanem francia hajókkal egészíti ki azt. Az így megalakított hajóhad élére Vienne János francia tengernagyot állítja. Ehhez a hajóhadhoz tartoztak még a német Szent János rendi és velencei gályák is. Az így megalakult úgynevezett, »nagy dunai hajóhad« ostrom alá veszi 1396-ban Nagy-Nikápolyt és Zsigmond király ennek segítségével szabadul meg szorongatott helyzetéből. 1412-ben a dalmáciai tengerpartot Velence fenyegeti. Zsigmond elhatározta, hogy Velencét megtámadja. Ebből kifolyólag Magyarország szolgálatába fogadja Aureai Ugolino genuai tengerészt, kinek felügyelete alatt tengeri hadihajókat kezd építtetni. Azonban a király ezt a szándékát nem tudta keresztül vinni.

1428 évi május elején fenséges látvány tárul elénk az Al-Dunán Galambóc és a vele szemben épült Lászlóvár alatt. Elragadó történelmi kép, a magyar királyi hajóhad hajdani jelentőségének emlékei Főalakja egy lelkes magyar hölgy, ki a török kézen lévő Galambóc visszavételénél ezer veszély között vezényli a magyar hadihajók leghétségét és süllyeszti el az ellenség vízijárműveit. Rozgo-

nyi István temesi grófnak fiatal neje, Szentgyörgyi Cecilia az, ki romlást és halált szór Murád hajóira, melyeket a vár fölszabadítására küldött. Mellette küzd hős férje Rozgonyi István és maga irányozza az ellenségre a legnehezebb ágyút, melynek segítségével a várnak több tornyát rommá lövi. István oldalán harcol testvére Rozgonyi Péter veszprémi püspök is, keresztel lelkésítvén kitartásra a vitéz hajóhadat.

Zsigmondnak nem sikerült a törököket megsemmisíteni, fegyverszünetet kötött és csapatai részére szabad elvonulást biztosított. Mikor azonban hajói magyar partra szállítják csapatait, a visszamaradt részt a törökök megrohanják, úgy hogy azok igen válságos helyzetbe kerültek, sőt Zsigmond király is életveszélyben forgott. De hirtelen ott terem hajócsapattal Rozgonyi, kiragadja a királyt a tömeg közül, bárkájára veszi és megmenti.

Cecilia grófnő részére 1435-ben kiállított adománylevélben imígyen örökíti meg maga a király a magyar amazon hősiességét:

»Cecilia grófné egyéb hölgyeknél' bátrabb — dacára gyöngé és félnék nemének, hősi lélekkel egy hajóra lépven, azzal a megkezdett harcba elegyedett s a Dunán ide s lova evezvén számos hőstetteket vitt véghez. Hajójával több ízben megközelítette Galambóc várát, és abba — keményen lödöztetett a törökre«.

A magyar hajóhad ezentúl állandó bajtársa és hű követője az Al-Dunán működő szárazföldi hadainknak, valahányszor azt a víz állása megengedi.

A hajóhadak horgonyzási helye közelében igen gyakran a csapatok is ott szoktak táborozni. Ha ily alkalommal a király a csapatoknál tartózkodott, akkor a hajóhad kötelékéhez egy úgynevezett királyi hajó is tartozott, melyen a királynak lakás volt berendezve. így volt pl. 1439-ben Végszendrő eleste előtt, mikor Albert előbb a Tisza torkolatánál Titel vidékén, aztán Szegden, majd ismét Zalánkemén alatt táborozott.

A magyar hajóhad újabb kiváló haditettei vitt véghez 1440-ben, amikor V. László alatt II. Mohamed Belgrádot több mint 100 hajó segítségével ostrom alá vette. Teljes 5 óráig tartott az elkeseredett harc a török és a magyar dunai hajóhad között, Hunyadi János is Kapisztrán a partról szemlélték a véres viadalt, melynek végén a török hajók kénytelenek voltak elmenekülni, míg a mieink a várat megközelítették.

1443-ben a magyar hajóhad oly kedvező hadállást foglalt el az Al-Dunán, hogy a török nem meri seregét a Duna mentén felvezetni, hanem Erdélybe tör, ahol vereségei szenved. Itt tehát közvetve segített a hajóhad s jelenléte már elegendő volt ahhoz, hogy a betörés ne a Duna mentén történjék (Fleet in being a Dunán.)

A felsődunai hajóhad ugyanezen évben Rozgonyi István vezetése alatt Pozsonynál harcolt az Erzsébet által behívott és Pozsony várát szorongató ausztriai hajósereg és a cseh-lengyel csapatok ellen.

1444-ben az év elején hajórajt épített Murád szultán a Panissus vizén, hogy azt szükség esetén a Fekete tengerre és onnan a Duna torkolatán át Magyarországba vezényelje. A magyar hajóhad a király parancsára megtámadja ezt a török hajórajt, mely alkalommal 28 jól felszerelt török gálya lett a lángok martalékává.

A várnai ütközetben, illetve e szerencsétlen hadjáratban a hajóhad *nem vett részt*.

1453-ban, mikor a keleti császárság rombadőlt, az egész ország arca a dunai hajóhad felé fordult.

Hunyadi, még mielőtt Mohamed Szerbiába érkezett volna, betört a bolgár földre s hajóhadunk segítségével megvédte Szendrőt. Mohamed július második felében Szendrő alá érkezett. Hunyadi a hajóhad segítségével át-hajózta gyors lovasságát és azzal a törököket elriasztotta a vár alól, a hajóhad pedig a megfutamodott törököket egész Viddinig üldözte.

1456-ban II. Mohamed Nándorfehérvárt ostromolta s e célból 200 hajót küldött fel Viddinből, hogy a vízi

utat elzárja a nándorfehérváriak előtt. A török hajóhad Zalánkeménél állott fel, hol Hunyadi hajóhadával a törököket megtámadta. Sikertült is neki a törököket viszszaszorítani egész a Táborszigetig, hol azután a magyar flottilla nagyobb osztálya a Dunán a Táborsziget felső részénél, míg a kisebb része a Szávában a Cigány-sziget felső csúcsánál helyezkedett el. A nándorfehérváriak hajóhada pedig a part hosszában, a vártornyok lövegeinek oltalma alatt horgonyzott.

Az ostrom 10.-ik napján — mikor a helyzet már válságos lett, Hunyadi úgy intézkedett, hogy elsősorban a török hajóhadat kell elűzni, hogy a vár megmenthető legyen.

Egy ügyes hírnöknek sikerült az ellenségen áttörve a vár parancsnokához Hunyadinak azt a parancsát elvinni, mely szerint, ha a magyar flottilla támad, ők is támadják meg alulról hajóikkal a török hajóhadat.

Július 14-én a magyar hajóhad — kb. 43 hajó — támadni kezdett. A törökök hajóikat a Duna szélességében lehorgonyozták, azokat láncokkal összekötötték, mintegy hidat alkottak a Dunán.

Mikor Nándorfehérvár várfokáról a támadó magyar hajóhadat megpillantották, az ottani kis magyar hajóhad felfelé kezdett evezni, hogy a törököket megtámadja. A harc rendkívül véres volt s 5 óra hosszat tartott, de végül mégis a mieinknek sikerült a törököket leverni. Elsülyesztenek 3 nagy török gályát, 4 gályát és 20 kisebb hajót pedig elfoglaltak, a többi török hajó teljesen összeroncsolva elmenekült. Ezt az elmenekült részt július 22.-én hajóhadunk üldözőbe veszi és ismét megtámadja. A törökök látván súlyos helyzetüket, hajóhadukat felgyújtják, a hajók személyzete pedig partra menekül.

Így tehát a nándorfehérvári vízigyőzelem egyértelmű volt akkor a haza megmentésével!

1453 augusztus 11-én Hunyadi meghalt, 26-án Bécsből bejön az országba V. László király Czillei Ulrikkal. A királyt német hajóhad kísérte, mely főleg Nassau- és Hohenau-ból származott.

Csakhamar elnevezték őket »Nassauer«, »Nassaren« és végül ebből lett az a magyar szó: »naszádos«.

Czillei levágatása után Szilágyi Mihály, a magyar dunai hajóhad akkori parancsnoka, ezt az egész osztrák hajóhadat lefoglalta.

I. Mátyás királyunk megalkotja a királyi naszádosokat. A magyar naszádosok nagyjában megtartják szabadságukat és kiváltságukat. A naszádosok főleg idegen nemzetiségűek voltak, szerbek, dalmátok és horvátok, kik állandó zsoldosokként lépték be a naszádos csapatba. 1469-ben a törökök elfoglalták Szerbiát, majd 1461-ben Boszniát is. A menekülőket Mátyás befogadja az országba és betelepíti őket. Tekintve, hogy a menekült szerbek közül igen sok a jó hajós, azokat csoportosítja és hajókkal látja el s ez a magyar hajóhad egy részét képezi. A bevándorolt szerbek közül sokan beálltak a fekete seregbe is, azonkívül Mátyás leghűségesebb emberei közt is sok szerb eredetűt találunk: pl. Zápolya, Zelena, Tököli, Kinizsi stb.

A naszádosoknak előbb Szilágyi Mihály, majd a Rozgonyi testvérek, Zápolya Imre és Újlakiak voltak a parancsnokai.

1477 óta, mikor Fridrikkel a háború kezdetét vette, naszádjaink jobbára a felső Dunán voltak elfoglalva. Júniusban Győr, illetve Komáromnál találjuk őket, innen indulnak el Hainburg felé, majd mindenütt a Duna mentében haladnak Ausztriába s beveszik Trautmannsdorfot, Petersdorfot, Marchegget, Korneuburgot, Tullnt, Greifensteint és Spact Pöltent, majd körülzárják Bécset. Októberben Kinizsi és Zelena a Dunán fekvő Steint fenyegetik, úgyszintén Kremset.

Ezen idő alatt persze a déli tartományok mindég többet és többet szenvednek a törököktől. Ide csak 1479-ben fordíthatott Mátyás ismét több figyelmet, mikor az északi végeket kellőképpen biztosítva látta. Ekkor vette igénybe Mátyás a három évvel előbb elkészült nagy dunai

hajóraját, mely egy firenzei okmány szerint a következőkép van leírva: »a király hajóhada összesen 330 hajóból áll, melyeken matrózokon kívül 10.000 harcos van elhelyezve... E hajók közi van 16 igen nagy gálya, mindegyike 44 evezőre, 300 fegyveressel... E 330 hajón kívül van még Nándorfehérvárott 34 hajó, melyeket — nyelvükön — naszádoknak neveznek...«

Nagyobb haditettet nem tudtak véghezvinni, csupán a szerb partokat biztosították és kb. B2.000 magyar katonát hajóztak át a Dunán.

Majd 1482-ben ismét a felső Dunán találjuk naszádosainkat, kik Hainburg, Klosterneuhurg, Korneuburg, Gumpendorf, és nevezetesen Wien *elfoglalásánál* segítettek.

1490-ben a legszomorúbb szolgálatot teljesítette a hajóhad, mikor április 11-én Mátyás király holttestét Wienből Budára kísérte. A koporsó a fejedelmi jelvényekkel egy fekete posztóval bevont hajón volt elhelyezve. A következő nap még 50 hajó csatlakozott, melyeken a királyné és a kíséret követte a halott királyt.

Alig, hogy Mátyás behunyta szemeit, a haza minden ügyében hanyatlás következett és II. Ulászló éppen az ellentéte volt Mátyásnak. A naszádosok katonai szervezete és egységes fegyelme is bomlásnak indult. Hajórajuk egy osztálya Ausztriában vesztegelt, az elfoglalva tartott várak alatt. Az 1492-től 1495-ig tartó törökhadjáratokban főképp Nándorfehérvár megerősítésére és seregeinknek a Dunán való átszállítására terjedt naszádaink működése. 1511-ben Révay Istvánt nevezték ki az összes dunai hajóhadak parancsnokává. Révay Istvánon kívül még két testvére is szolgált a naszádos hadban, János és Ferenc. Révay János 1519-ben el is esett a törökök elleni küzdelemben, ezért a király a másik két testvért gazdagon megajándékozta szerémségi uradalmakkal.

II. Lajos uralkodása alatt a naszádosokat teljesen elhanyagolták, olyannyira, hogy jogos zsoldjukat sem fizették ki. Midőn a törökök közeledtek Nándorfehérvár felé, végszükségükben a királyhoz fordultak azzal, hogy ha

3 év óta elmaradt zsoldjukat meg nem kapják, elhagyják hajóikat ezáltal Nándorfehérvár eleste biztosra vehető. Budán nem hittek ennek és a király a naszádosokat Váradi királyi kincstárnokhoz küldte azzal, hogy fizessen ki nekik annyit, amennyit tud, de a kincstárnok nem fizetett semmit, sőt még ócsárolta is őket. Ezért Budavár kapujához kötötték zászlóikat és rabolva, pusztítva lefelé eveztek. Midőn egy hónap múlva ismét felmentek Budára hátralékaikért könyörögni, Váradi most is megszegyenítette őket. Másodszor is kikötötték zászlóikat és keserűen elbúcsúztak Magyarországtól azon megjegyzéssel, hogy ha nem kellene neki, úgy a török oldalára fognak állani és a magyar Dunát védtelenül hagyják.

A naszádosok ezen erélyes föllépését Budán komolyan vették és Révay Istvánra hárították a felelősséget, állásából felfüggesztették és Báthory Endrét nevezte ki a király naszádoskapitánnyá. Báthory útnak is indult Nándorfehérvár felé, de Bátánál megállt és a királyra várazkodott. Báthory komolytalan magatartása még jobban növelte az elkeseredést.

A következő évben, 1520-ban, Zimony alá vonult a török hajóhadával. Zimonyt 500 naszádos védte, fel is vették a harcot a törökkel, de az ostrom kilencedik napján kénytelenek voltak a védelmet feladni. Majd 1621-ben Nándorfehérvár is elesett. Akkori feljegyzések szerint szemrehányás a vár elestéért a magyar urakat éri, mert ha nem tettek volna mást, mint megfelelő sajkákat, naszádokat küldtek volna le, a vár soha el nem esett volna.

Nándorfehérvár után Pétervárad lett a csekély vízi hadnak főkikötője.

1523-ban, midőn a török megakarja magát bosszulni Tomory Pál érseken, az ország alvidékére kinevezett új főkapitányán, erős sereggel és hajóhaddal akarja megostromolni Péterváradot, de Tomory megveri szárazon a törököket és a magyar naszádosok, kiknek száma időközben 1000-re emelkedett, nemcsak abban akadályozták meg a török hajókat, hogy Péterváradot megközelítsék,

hanem nyílt ütközetbe bocsátkozva számos török hajót fölégettek, illetve elsüllyesztettek. A magyar flottillát ekkor Radisa Bozsics vezette.

Egy kevés időre Pétervárad mentes maradt az el-lenség háborgatásától, azonban mint újabb veszély a belső meghasonlás, a nyomor és annak következtében a naszádosok elcsüggedése, az őrség fegyelmetlensége fenyegette a hazát. Tomory, ki ekkor Péterváradon székel, buzgón utána járt, hogy karba helyezze várát, de a nyomoron is segítsen. Pénzt ő sem tudott szerezni, a veszély pedig napról-napra fenyegetőbbé lett, mert az a hír terjedt el, hogy a szultán végső csapásra készül Magyarország ellen.

Tomory serege 300 gyalogosból, 500 lovasból és a már említett 1000 naszádosból állott, de ezen utóbbiak minduntalan el akarták hagyni állomáshelyüket.

1525-ben a naszádosok küldöttsége Budán jár, hogy illetményüket kieszközölje, de minden eredmény nélkül és csak egy második küldöttség tud némi eredményt elérni.

Ez év májusában Tomory hajóhadainak megjavításán fáradozik. Kéri a királytól a szlavóniai és az esztergomi érsek sajkáinak átengedését, legénységet toboroz az Alduna vidékén és Ráckevén. Minden törekvése azonban pénz hiánya folytán csak szép terv marad.

1526 január havában Tomory személyesen jött fel Budára, hogy ecsetelje az alvégi alapotokat s ha segínyt nem fog kapni, úgy lemondását kieszközölje. Biztatják, Tomoryt, hogy fel fogják hívni Európa összes államait, hogy segítsenek, azonkívül a király egy rendeletet fog kiadni, melynek értelmében a rendek kötelesek március 2 5-ig hadaikat a véghelyekre küldeni. Így hát visszatért állomáshelyére Tomory, naszádosaihoz, kik már 11 hónapja nem kaptak egy fillér fizetést s összes követelésük a kincstárral szemben már 40.000 forintra emelkedett.

Tomoryt Campeggio bíbornok igen kedvelte, ki 1600 forintot fizetett neki a péterváradai őrség részére és megígérte, hogy a király által a múlt évben megrendelt 50 naszá-

dot pápai pénzen fogja kiváltani és 200 gyalogossal megrakva hozzá küldi.

A király nagynehezen összehozott 20.000 forintot és leküldte az adósság részbeni kifizetése végett. Tomory június havában egy leveliben beszámol Lajos királynak a szomorú helyzetéről, többek közt írja: »...a révbeli rácság szintén eltakarodott, inert Felséged nem törődött velük, mikor Felségednek írtam róluk. Ha méltóztatott volna Felségednek idejekorán mintegy 20.000 embert ide rendelnie, ingyen lehetett volna őket élelmezni... a naszádosoknak már hosszabb idő óta állandóan a hajókon kell lenniök, de nincs ennivalójuk. Ha Felséged nem fogja ezentúl hetenként fizetni, egytől-egyig mindannyian itt hagynak, mert az éhséget nem bírják már tovább elviselni. Ha ez megtörténik, a törökök vízi ereje akadálytalanul és szabadon úszhat föl a Dunán...«

Június második felében Tomory azt a parancsot kapta, hogy ne zárkózzék a vár falai közé, hanem, hogy szabadabban mozoghasson, a vár közelében üssön tábor, kísérje figyelemmel a Száva partjait, hogy ott az ellenség ne tudjon átkelni. Julius első felében Tomory elhagyta a várat és vele szembe ütötte fel táborát. A főhadiszállás előtt szintén a Duna balpartján horgonyoztak a naszádok, melyeknek legénységét visszaédesgette úgy, hogy számuk ismét 1000-re rúgott. A naszádosok főleg az összeköttetést tartották fenn a túlsó parttal.

Ibrahim nagyvezér a Dunán fölfelé haladó erős hajóhada által kísérve, július 12-én érkezett Pétervárad alá. 800 hajóból álló flottillájának legnagyobb részét azonban Nándorfehérvár alatt hagyta, s így csak kb. 220 hajó jött vele.

Július 15-én történt az első roham. Míg a várkatonaság hősiesen védekezett, addig naszádjaink megtámadták a török naszádotokat és sikerült is nekik néhány ellenséges hajót elsüllyeszteni. A második nap ismét eredmény nélkül végződött., ekkor elhatározta magát Tomory, hogy visszavonul, nehogy hiába fárassza ki katonáit s 40 naszádjával együtt Ujlaknál állt meg.

Ekkor ébredt tudatára II. Lajos is, hogy mily fontos az erős hajóhad, mely megtudja akadályozni az ellenség előretörését. Ugyanis a Duna volt az egyedüli út, melyen a csapatok számára élelmet, anyagot tudtak szállítani, tekintve az ottani szárazföldi akadályokat, II. Lajos Frigyes bajor herceghez fordult segítségért s most már ő is meg tesz mindent, hogy vízihadát lehetőleg védképessé tegye. Így készült a királyi kancelláriában egy kegyelemlevél a naszádosok részére, mely július 28-én kész is Lett. Lajos király tudatja a "kegyelemlevélben a naszádosokkal, hogy kész őket megjutalmazni s kiváltságokkal ellátni. Csak egyszeri adót kötelesek a földesúrnak fizetni, minden rendkívüli szolgálattól és adózástól fel vannak mentve. A naszádosok addig, míg királyi szolgálatban vannak, akár alperesi, akár felperesi minőségben, ugyanazon szabadságokat élvezik és használják, melyekkel az ország nemesei élnek. Adósságokért, vagy mások vétkeiért nem szabad őket letartóztatni, kivéve, ha büntetést érik. Büntetés tekintetében a naszádoskapitányhoz vannak utalva, fellebezhetnek a főkapitányhoz, végül magához a királyhoz.

De az események úgy hajszolták egymást, hogy a rendelet kiadására már nem került sor.

Pétervárad elesett s Tomory, mert a király a kért 10.000 főnyi segítséget megküldte, kénytelen, volt Bácsra, majd onnan a mohácsi mezőre visszavonulni. A mohácsi révbe visszavonult naszádoknak feladata volt a Pétervárad és Mohács közti szakaszon az ellenség hajóit feltartani.

Augusztus 25-én a hajóhad néhány hajóval megszorodott, ugyanis Budáról jött 8 naszád megrakva hadianyaggal, többek közt 20 ágyút is hoztak, de az anyag kirakására már nem került sor.

A vésnapon hajóhadunk nem vett riszt az ütközetben, hanem este az ütközet után visszavonult Szekcsőig és ott menekülő embereket és megmaradt anyagot hajó ott be, majd egyenesen Budára ment, hol újból behajózó it menekülőket és visszavonult egész Pozsonyig, hová már Mária királyné is menekült.

Szeptember 10-én vonultak be a törökök Budára, majd hajóikkal egész Komáromig barangoltak, de magyar ellenállásra nem találtak sehol, naszádosaink egy az akkori időkhöz mért óriási iramban hajóztak Pozsonyba, mert 12 nap alatt kb. 500 km. utat tettek meg.

Az ezt követő időkben a naszádosok először Zápolya oldalán vannak, de Ferdinánd csalogatására hallgatva hozzá átpártolnak s 1827 május 15-én a királyi naszádosok Ferdinánd zsoldjában állnak.

Tekintve azt a körülményt, hogy a naszádosok vajdái: Pvadisa, Bakics stb. mind hívek maradtak Zápolyához, Ferdinánd kénytelen volt egy új kapitányt keresni. Mária özvegy királyné és egyéb személyek közbenjárására Révay István ismét vállalta a parancsnokságot és Ferdinánd őt rögtön ki is nevezte, helyettese pedig Podvinyai Tamás lett.

Júliusban, mikor már Dévény és Pozsony Ferdinánd birtokában volt, Ferdinánd a többi országrészek elfoglalását is tervbe vette s e célból meghagyta Révaynak, hogy törjön át Budánál és egyesüljön előretörő csapataival. Révay e parancs vétele után Veresmartról elindult és először lievibe hajózott (Csepel sziget) ott több mint egy hónapig állt —33 hajó 900 naszádossal — hajókat előre küldött Buda alá a helyzet kikémlése céljából. Míg Révay Kevin állomásozott Zápolya megkísérelte rábírní a naszádosokat, hogy hozzá átpártoljanak. E célból Férgé Bálintot küldte Révayhoz, ígérve neki birtokokat stb. Révay azonban nem engedett a hűségből, sőt Zápolyának szemére vetette, hogy ő az oka a mohácsi vésznek. Zápolya erre 'erélyes lépésre határozta el magát, több Ferdinánd párti szerb főnök fejét küldte Révaynak azzal a hírrel, hogy ha nem pártol őhöz, az ő feje is hasonló sorsra jut. Révayt ez sem tántorította meg. Zápolya, — tekintve, hogy a dunai hajóhad fontosságát teljesen felismerte — még egyszer megkísérelte szívei Révayt átpártolásra bírní és négy nagyobb várat felajánlott neki, de ismét eredménytelenül, Révay hű ma-

radt királyához. Zápolya most 1000 darab aranyat tűzött ki Révay fejére.

Ezen időben Ferdinánd 10.000 főnyi csapattal megkezdte előnyomulását. Augusztus 8-án csapatai már Komáromnál állottak. Ezt az időpontot tartotta Révay alkalmasnak az áttörésre és 9-én reggel indult el Keviből. A hajókat Zápolya erős tűzérsegi tűzzel fogadja, azonkívül a Dunát láncokkal elzárta. A naszádosok, az ágyútűz dacára oly erőt fejtettek ki, hogy a hajók a láncokat elszakították és sikerült is nekik az áttörés. A Margit-sziget felső végén Révay hajóival megállt és rendbe hozatta őket. Ekkor tűnt ki az, hogy összesen csak 3 halottja van. Ügylátszik a Kis-Dunán — szentendrei dunaág — eveztek felfelé, mert halottjaikat Bogdányhan temették el. Zápolya, hogy meggátolja a hajóhad egyesülését Ferdinánd csapataival, erős lovasosztagot küld utánuk, ezeknek sikerül is a hajókat a Garam torkolatánál utolérni (helembai gázló) és további előnyomulásukban meggátolni. Révay most két tűz között lévén visszafordult, ismét áttört Budánál és Baranyaiba ment.

Annak dacára, hogy Zápolyának sikerült Ferdinánd hajóhadát visszavonulásra kényszeríteni, nem mert Budán maradni, hanem Gubacsra tette át székhelyét és így vonult be 1527 augusztus 20-án Ferdinánd Budára.

Októberben a naszádosok ünnepélyes felvonulást tartottak a király előtt, hogy így is mutassák ragaszkodásukat.

Ferdinánd, mielőtt megint az országból távozott, a naszádos vajdákat úgy kötötte le személye iránt, hogy földbirtokokat ajándékozott nekik, de a legénységéről újból megfélelkezett s azok ismét nem kaptak zsoldot. Ekkor a hajók száma már 70 és a naszádosok száma 2000 volt.

1528 tavaszán zendülés tör ki a naszádosok között és hajóikkal feleveztek Budára, hogy itt erőszakkal kényszerítsék az ország vezetőit zsoldjuk kifizetésére.

Nagy volt a riadalom Budán, és Pesten, mert attól féltek, hogy a naszádosok rabolni fognak és kérték Má-

ria özvegy királyné közbenjárását. Sikerült is végre a naszádosokat kifizetni, kik megnyugodva ismét aldunai állomáshelyeikre tértek vissza.

Míg ezek történtek Révay nem volt a hajóhadnál, hanem Kassa tájékán vezette a magyar csapatokat Zápolya ellen.

Az ütközet Zápolya javára dőlt el és ez annyira elkésértette Révayt, hogy a szolgálatról lemondott és teljesen visszavonult birtokaira. Révay utóda Bakics lett, ki Zápolyától Ferdinándhoz pártolt át.

1529-ben, midőn a törökök ismét közeledtek hazánk felé, a naszádok a Dráva torkolatánál állottak és június 18-án Erdődnél a török hajórajjal megütköztek. Ezen ütközet — szerb árulás folytán — hajóhadunkra nézve végzetes lett, kénytelenek voltak Siklósnál menedéket keresni. Siklós parancsnoka akkor Perényi Péter volt. Mikor a törökök Siklós alá értek, Perényi nem vette fel velük a harcot. A helyőrséggel és a naszádosokkal eltávozott és a naszádosokat elsüllyesztette.

Tekintve, hogy a Dúlنيا a törökök előtt szabad volt, azok már szeptember 3-án ismét bevonultak Budára majd 400 hajón 6000 katonát szállítottak Bécs felé. Egyedül csak Pozsony vára tartóztatta őket fel és sikerült is néhány hajót elsüllyeszteni, de végleg feltartani nem volt lehetséges, úgy, hogy szeptember 2 4-én Wient a török körülzárta.

Szulejmán októberben kivonult Ausztriából, majd Magyarországot Zápolyának adta hűbérbe és végül Konstantinápolyba ment.

Ferdinánd, hogy Budavárát felszabadítsa 1530 őszen legénységet toborzott hajóhada részére, mely Bécsből Rogendorf vezérlete alatt el is indult Buda felé, hová október 30-én érkezett meg. A hajóhad 14 vitorlás gályából és 40 naszádból állott.

Zápolya hajóhada csak 20-25 kis hajóból állott, miért is futárt küldött Nándorfehérvárra segítséget kérven a törököktől, amit a törökök rögtön útba is indítottak. Amint Ferdinánd hajói a fővárost megközelítették,

mind Zápolya hajói, mind Buda vára heves tüzzel fogadta őket. A tüzelést Ferdinán hajói oly erősen viszonzták, hogy a kombinált magyar-török hajóhad igen nagy veszteségeket szenvedett. Ferdinánd hajórajja is eléggé szenvedett a jól vezetett vártüzérség tüzétől, úgy, hogy nem sikerült Buda várát elfoglalni és december havában Rogendorf megkezdte a visszavonulást. Éppen jókor, mert Mehmed 100 hajóval már útban volt Zápolya újabb segítségére. Miután Ferdinánd hadai elvonultak, a törökök fő hadiereje ismét visszament Törökországba, csak Buda, Visegrád, és Esztergom védelmére maradt vissza néhány naszád. Ezek igen nagy garázdálkodást és mészárlást vittek véghez Magyarországon.

1532-ben Ferdinánd hajóhadának egy része ismét megütközik a török hajóhaddal Piszke és Nyergesujfalu közt, de oly szerencsétlenül, hogy a hajók javarésze vagy elsülyedt, vagy magyar-török kézre került. E siker dacára Szulejmán kivonult az országból és megkezdte úgynevezett bagdadi hadjáratát.

Ferdinánd újból belátta, hogy erős dunai hajórajja okvetlen szüksége van, ezért az 1535-36 évi pozsonyi országgyűlésen két törvény által a naszádosok jogviszonyait illetőleg intézkedett.

1538-ban Zápolya és Ferdinánd a nagyváradi békét megkötötték. A naszádosok főkapitánya ekkor Lasky volt, kinek első törekvése oda irányult, hogy a naszádosok részére az elmaradt zsoldot megszerezze. Követelésük 6293 forint, hogy ezt valahogy rendezze a király Almást, Neszmélyt és Füzitöt elzálogosította a naszádos kapitányoknak mindaddig, míg az adósság törlesztve nincsen. Az említett 3 jószágban Istenatta Balázs, Bornemisza Balázs, Fogas Ambrus, Porkoláb János stb. vajdák, osztokdaktak.

Így jutottak Komáromba a naszádosok és minthogy kincstári követelésüket soha sem elégitették ki, mindvégig ott maradtak, a legénységet a környező fálvakban elhelyezték, hogy azok megélhetése biztosítva legyen.

1538 nyarán az a rémhír terjedt el, hogy a törökök

ismét be akarnak törni az országba. — Ennélfogva Ferdinánd a hajóhad rendbehozatalán fáradozott és a beteg Erdőhegyi Benedek főkapitány helyébe ismét — most! már harmadszor — Révay Istvánt nevezte ki főkapitánynak. Révay ugvanis az általános készülődésnél önként jelentkezeti; királyi szolgálatra.

1540-ben Zápolya meghalt. Ferdinánd most már rendszeresebb hadjáratra tökélt el magát, melynek főcélja Buda elfoglalása volt. Csapatái október 3-án Kaiser Ebersdorfból Fels Lénárd vezérlete alatt el is indultak. Október közepén Fels Esztergomnál volt, ebben az időben Révay Visegrád várát lőtte naszádjával úgy, hogy a vár csakhamar megadta magát a rövid idő múlva beérkező csapatoknak.

Ekkor Visegrádnál Izabella hajóhada is küzdött, kb. 25 hajóval Markos Péter vezérlete alatt. Miután Révay a német hajóhaddal egyesült, Markos kénytelen volt hátrálni s Budáig visszavonulni. Révay hajóhadával a csapatokat átszállította a Dunán, majd Vácig lehajózott és segített a városi elfoglalni, majd Óbudára hajózott. Ámbár Fels főfeladata Buda elfoglalása volt, megelégedett Pest elfoglalásával. Ugyanis Buda igen meg volt erősítve több ezer fő katonával. Tekintve az idő előrehaladottságát Révay visszavonult naszádjával Komáromba, hogy ott telessen.

A törökök 1.6.000 főnyi csapattal jöttek fel és először Pestet megkerülve elfoglalták Vácot, majd Pestet. Ferdinánd mikor meghalló!ta a történeteket, 19.000 főnyi csapatot, 2000 naszádot gyűjtött, hogy Buda felé vonuljon. Az egész hadierő Komáromnál gyülekezett, melynek vezérévé Ferdinánd az elagott Rogendorf Vilmost nevezte ki. Majd később, még Salm tábornok vezérlete alatt 50 naszádot küldött a csapat után. Május 3-án Pesten voltak a csapatok. A naszádok Buda várát lőtték és megakadályozták a várba való vízzállítás t.

Rogendorf, miután előkészületeit megtette, a Gellért és a Madár-hegyen állásokat létesített, május 14-én megkezdte az ostromot minden siker nélkül. Ámbár Révaynak

sikerült egy alkalommal 4 török hajót elsüllyeszteni és hármat elfogni, Rogendorf helyzete Buda alatt napról-napra válságosabb lett, mert Szulejmán júniusban Konstantinápolyból temérdek haddal elindult és július elején már Magyarországon volt. Szulejmán a Dunán jött fel seregével 500 naszád segítségével.

Ferdinánd mindenáron birtokába akarta venni Budát, hogy így Bécs biztosítva legyen. Augusztus 21-én Rogendorf csapatait a budai oldalról a pesti oldalra átszállította naszádjai segítségével. De mikor még csak a lovasság és tüzérség volt áthajózva, a vár helyőrsége megtámadta a még budai oldalon lévő gyalogságot és javarészüket lemészárolta. Csekélyszámú csapata a pesti oldalon is kénytelen volt menekülni és összes ágyúik török kézre kerültek. Augusztus 26-án Buda vára török kézre kerül véglegesen.

Magyarország megmentésére és Buda visszavételére Ferdinánd 80.000 főnyi sereget gyűjtött össze.

A hadat brandenburgi Joachim herceg vezette, ki 1542 július 8-án indult el Bécsből a Duna jobb oldalán. Hozzá csatlakoztak a pozsonyi, győri és komáromi királyi naszádosok is. A német hajóhad vezére Malignani Jakab olasz ember volt.

A király vezéreinek megválasztásában igen szerencsétlen volt, csupa külföldit szerződtetett, kik hazánk iránt nagyobbrészt ellenszenvvel viseltettek.

A hajóhad kb. 180 hajóból állott, legénysége n 00 olasz és 6000 magyar, szerb, dalmata volt. A szárazföldi had igen lassan ment előre és augusztus 20-án csak Esztergomnál volt, majd végre szeptember 26-án Szentendrénél állottak. Szeptember 27-én kezdte meg a csatározást a hajóhad a török hajóhaddal, mély csatározás alkalmával sikerült a törököket megszalasztani. A sereg azonban nem nyomult tovább előre, hanem visszavonult, mielőtt egyáltalában megütközött volna a törökkel. így fejeződött be ez a színleges, hitvány hadjárat, melynél sem vitézség, sem hadidicsőség nem nyilvánult meg, hanem inkább a magyar ügy árulása!

A nyugatnak mindegy volt Magyarország sorsa, mely immár három részre hullott szét: Ferdinánd, török és Izabella által uralt részekre.

1543-ban Szulejmán 6-ik hadjáratát indította hazánk ellen. Ekkor foglalta el Pécsét, Siklóst, Székesfehérvárt és Esztergomot.

Esztergom vedel mezesénél a komáromi naszádosok 40 hajóval vettek részt. A várban Salamanca spanyol tiszt volt a parancsnok, ki nem nagy lelkesedéssel viseltetett a magyar ügy iránt s annak dacára, hogy naszádjainknak sikerült 13 török hajót elsüllyeszteni és a többit visszahajtani, a vár sorsán nem tudott segíteni, az török kézre került s hajóink kénytelenek voltak Komáromba visszavonulni.

1544. elején Ferdinánd 40.000 embert küldött Magyarországra, hogy a veszendőbe ment várakat ismét visszafoglalják. Mátyás főhercegnek sikerült is Esztergom város úgynevezett Vízi-város részét elfoglalnia, de júliusban, mikor az a hír kelt lábra, hogy 64000 főnyi török sereg közeledik Esztergom felé, Ferdinánd hada visszavonult Komáromba. Naszádok a harcban nem voltak ugyan e hadjáratnál, de ők biztosították az ostromló, csapat élelmezését.

Ferdinánd egy nagy hadjáratot ígért 1544-re a török ellen, de mint látjuk, nem lett belőle semmi. Hitegette a magyar urakat, hogy bátyja, Károly, a német császár is, segítségére fog jönni, de ez nem volt igaz, sőt Károly kért Ferdinándtól segítséget a protestánsok ellen (Schmal-kaldeni háború!). A magyar urak a királyi hitegetésben bíztak, felajánlották szolgálataikat, sőt Martinuzzi 20.000 zsoldost is ígért.

Egyedül a Dunán készült csak néhány sajka a naszádosok részére.

Csakhamar azonban minden abba maradt, mert a király 1547-ben a törökkel 5 évre békét kötött.

A béke nem volt biztos s így 1549-ben Ferdinánd elhatározta, hogy Szolnokot várrá kiépíti. A szolnoki vár oltalmára a komáromi naszádosok egy osztályát Ferdinánd

áthelyezte, Zay Ferenc parancsnoksága alatt. A naszádok Mármarosban épültek, i55i-ben kezdték meg szolgálataikat. Majd Ferdinánd egy nagyobb naszádos telepet akart létesíteni Szolnokon és i55a. év telén 100 közönséges naszádot és 40 tiszai gályát ácsoltatott Mármarosban. E hajók építésére a tokaji sókincstár jövedelmét vették igénybe.

Az új naszádok még nem is érkeztek Szolnokra, mikor a törökök már Szolnok ellen vonultak, azzal az ürüggyel, hogy a vár építése már béketörés. Zay ekkor már nem volt Szolnokon, hanem Komáromban, mert ő lelt időközben a dunai magyar hajóhad főkapitánya. A tiszai hajóhad parancsnoka Horvátinovics Bertalan lelt. ki a törökkel nem is szállt szembe, hanem átment hozzájuk és ezzel egyidejűleg kiszolgáltatta nekik a vár parancsnokát, Nyári Lőrincet.

A szép tervekből megint nem lett semmi, mert Ferdinánd újból egy nem magyarul érző férfit állított naszádjai élére...

1566-ban újból kezdetét veltée a török elleni háború. A dunai hajóhad összes állománya 12 régi gálya, 10 új gálya, 80 naszád és 160 ácsolt fegyveres naszád volt, ezeken kívül 30 teherhajó.

A gályák parancsnoka Reichenbach Fülöp volt, főkapitányi ranggal. Ő volt egyszersmind a komáromi naszádosok parancsnoka is, kikhez a király külön magyar főkapitányt nem nevezett ki, hanem Záray Pál lett Reichenbach magyar segéde alkaptányi ranggal, az osztrák segéde pedig Flach Fülöp. A török hajóraj Esztergom előtt horgonyzott. Flach parancsot kapott az egyesült hajóhaddal a törökök ellen menni; nem ütközött meg velük, habár az egyesített magyar-osztrák hajóhad erősebb volt a török hajóhadnál. Ismét látni az idegen vezérek tétlenségét!

Mint az általános történelemből ismeretes, Szulejmán Szigetvár ellen vonult s Esztergom, sőt Buda is csak igen gyenge török helyőrséggel rendelkezett, úgy, hogy könnyűszerrel lehetett volna e két fontos várost — a Duna

kulcsait — elfoglalni. De nem, az idegen Montecuccoli vezérlete alatt a császári és mondjak, királyi had, mely 92.000 emberből állott, tétlenül vesztegelt. Taby Ferenc tanácsolta és Salm el is készítette a terveket Esztergom visszafoglalására, de nem történt semmi — a császárnak — ki csak mellékesen volt magyar király, nem volt fontos a magyar hadjárat, így hát mit várhattunk nem magyar vezérétől? Szigetvár elesett — hős magyar vitézek ontották vérüket — de a császár nem segített rajtunk, hisz neki a földolog az volt, hogy Wien ne legyen veszélyeztetve.

1568-ban Miksa békét köt Szulejmán utódával.

Rudolf általában nem szándékozott sokat foglalkozni a magyarországi ügyekkel, ezért néhány hónappal trónra lépte után meghosszabbította a törökökkel a békét, majd testvéreit, Ernst és Károly hercegeket Magyar- és Horvátországban a hadi ügyekre nézve helynökeivé nevezte ki, mely intézkedés az országban nagy elégedetlenséget váltott ki.

A császár csakis az osztrák hajóhaddal törődött, ott építtetett, stb. A hajóhad főleg szertartási célokra használta. Így pl. az 1678. évi pozsonyi országgyűlésre egy fényes fejedelmi hajón és a bécsi hajóraj kíséretében érkezik Pozsonyba. Ennél a hajórajnál minden meg volt, míg a magyar raj a tönk szélén állott.

A rendek az országgyűlésen kérték a királyt, hogy adja meg a naszádosok fizetését, kik már 52 hónapja nem kaptak zsoldot. A király ígért, ígért, de az Ígéreteiből nem váltott be semmit sem.

A naszádosok teljesen lezüllöttek — hanyatlott a fegyelem stb. — ezen nem változtatott sokat a királynak azon rendelete sem, hogy Magyarországon is érvénybe kell lépni a német szolgálati előírásoknak. Az 1589—98. évi országgyűlés elhatározta a végek bizottságok által való megvizsgálását, ilyenek ki is szállottak, de eredményt nem értek el, hisz a császári hadi tanács és az udvari kamara intézték az ország ügyeit. Emellett a törökök a fennálló békekötés dacára ismételten betörték a

királyi területre s azt tűzzel-vassal pusztították. A magyarok és néhány császári is, hogy a kölcsönt visszaadják, a törökök ellen mentek saját belátásuk szerint megbosszulni rablásaikat. A magyar vezérek közül különösen Pálffy Miklós komáromi parancsnok tűnt ki, ki a magyar naszádosok segítségével bámulatos tetteket vitt véghez.

A számos kis eredmény, melyeket a magyarok elértek, növelték a nemzet önbizalmát és Mátyás főherceget, ki a magyar hadügyek vezetését átvette, arra serkentették, hogy 1594-ben a 15 évi nagy török hadjáratot megkezdje.

A háborút már márciusban megkezdték s május havában Mátyás főherceg 50.000 főnyi seregével Esztergom elé érkezett. A vízi haderők élén Ridescl Fülöp német dunai főkapitány állott. A német hajóhad 13 még Ferdinánd által épített gályából, 850 muskétás gyalogosal és 50 naszádból állott, mely utóbbi mindegyikén 30 harcos volt. A komáromi magyar naszádosok csak 25 naszáddal vettek részt ebben a hadjáratban.

A tekintélyes és hatalmas császári hajóhad, mely semmivel sem volt kisebb, mint a törököké, semmi hasznára nem volt az ostromló seregnek, mert az idegen hajóparancsnokok gyávák voltak, nem akartak megütközni a törökkel. Igen sokat segíthettek volna, de itt is hátrányosan befolyásolta a hadjáratot az idegen vér.

Junius 29-én Miksa főherceg azt a hírt kapta, hogy Esztergom felé közeledik a török főserg, ezért minden további nélkül visszavonult.

Szinan, a török vezér július 21-én elfoglalta Tatát és onnan 200.000 főnyi seregével Győr ellen vonult. 40 hosszú hajót indít útnak Esztergomból Győr felé, mely hajórajt a parton lovascsapatok kísérték. A kísérőcsapatok Komáromnál többnapos pihenőt tartanak, sánccokat készítenek, majd pedig Komáromot kezdik lőni. A komáromi várparancsnok, Braun Erasmus, a tüzet viszonozza s kiküldi naszádosait az ellenség megfékezésére.

A naszádosok tényleg partra szállanak s dicső küzdelemben megverik a törököket. A török vízihad is bajba

került Győr előtt. Ugyanis a hajók erős ködbe kerültek, a vontató legénység lármázására figyelmessé lett királyi csapatok azokat megtámadták, majd segítségükre jött még Zrínyi György huszáraival s ebben az ütközetben 2000 török hajós vesztette életét.

Szeptember 8-án a törökök átkelnek a Dunán és Mátyás főherceg hadihídja török kézre kerül, a császár csapatai hanyatt-homlok menekülnek, senki sem bírja őket feltartóztatni. A menekülés, mint egy ragályos betegség átszap a császári naszádosokra is, kik otthagyják hajóikat és elmenekülnek. Ekkor több mint 300 vízijármű és 40 ágyú került török kézre. Csak Riedlesch Fülöp, a császári hajóraj főparancsnokának sikerült néhány hajóval Mosonyt, majd Pozsonyt elérni.

Mátyás főherceg Óváron van s elsősorban Komárom védelmét akarja biztosítani. E célból utasította Riedescht hogy Pozsonyból rögtön Komáromba induljon. Riedesch ezt nem tette, mert nézete szerint a törökök által Györmél, illetve Gönyünél el van zárva a Duna. A valószínűség az, hogy nem akarta felvenni a harcot, félt. Győr szeptember 29-én kapitulált — a várparancsnokot — Hardeck Ferdinándot — Wienben perbe is fogták és e gyáva tette miatt kivégezték.

Szinán most Komáromot akarta elfoglalni s ahogy ott a Dunát elérte, lövetni kezdte a várat. Tekintve azonban a nagy távolságot, nem ért el semmi eredményt, ezért elhatározta, hogy csapatait átszállítja a Dunán és szárazon meg vízen fogja a várat ostromolni.

Mátyás főherceg igen helyesen előre látta a komáromi támadást. Csapataival és hajóival Pozsonyból Komárom felé indult, azonban már Komárom közelében csapatainál zendülés tört ki, mely végzetessé válhatott volna, hisz az ellenség egész közel volt. Nagynehezen mégis csak rávette csapatait, hogy folytassák útjukat. Közben Szinán áthajózott a Dunán és megkezdte Komárom ostromát.

Komáromban várparancsnok akkor Starcic volt, ki megbeszélte a beosztott tisztjeivel és az ott lévő naszádos

kapitányokkal, hogy általános kirohanást fognak végrehajtani. A kirohanás sikerült s ezen ütközetben már Mátyás csapatai is résztvettek. A naszádosok egy török hajóosztályt elfogtak és azt kizsákmányolták.

Október 28-án a törökök véglegesen visszavonultak s ezzel az 15g4. évi hadjárat befejezést is nyert.

Az 15o,5. évi hadviselés csak június közepén vette kezdetét. A dunai hadak főparancsnoka újból Mátyás főherceg lett, helyettese pedig gróf Mansfeld Károly.

A császári vezérek elhatározták, Esztergom és Visegrád visszavételét s e célra június 28-án Komáromban 40.000 katona volt összegyűjtve, köztük 18.000 magyar, kikhez augusztusban 15.000 pápai katona is csatlakozott.

Június 29-én útnak indult a csapat és július 1-én Esztergom alá érkezett, ott elsáncolta magát, majd ostromhoz fogtak, de nem nagy sikerrel. Végre szeptember 2-án mégis elesik Esztergom. Ezzel egyidejűleg Mansfeld Párkány ostromához is hozzáfogott, mely meg is adta magát július 2 4-én.

A vízihadak e hadjáratnál nagy szerepet nem játszottak. A vízén nagyobb tevékenységet a török fejtett ki, ugyanis víziúton megkísérelt segítséget vinni Esztergom részére, de eredménytelenül.

Szeptemberben Visegrád is megadta magát, mert az 15o6. évi hadakozás véget ért.

A pozsonyi országgyűlés elhatározta, hogy 1696. május közepén kezdi meg 9 támadást a törökök ellen. Rudolf nem tartotta be a rendeknek adott ígését és csak július elején bízta meg Miksa főherceget a csapatok főparancsnokságával. Míg a császári csapatok Esztergomban lassan gyülekeztek, Pálffy Miklós hajdúi és a komáromi naszádosok egész Vácig elportyáztak.

Június 29-én Pálffy arról értesült, hogy Vácnál két nagy török gálya horgonyoz s mindkettő tele van fogoly keresztényekkel, rabszolgákkal. Elhatározta tehát Pálffy, hogy azokat kiszabadítja; útnak indult 16 sajkával és 3 dereglyével, lovas hajdúit pedig Vác alá rendelte.

Az egyik gályát sikerült neki körülfognia és 160 keresztény embert a fogságból kiszabadítania. Míg a mi sajkáink a kiszabadítottakat a partra szállították, addig sikerült a török gálya legénységének a gályával megszökni és egész Vác alá evezni, így azt sajkáink már nem tudták elérni. A második gálya teljesen a kezükbe került, honnan 100 keresztényt szabadítottak ki a fogságból. A török személyzetet lemészárolták, a hajót kirablása után elsüllyesztették, mert Esztergomba való szállítása túlnehéz volt.

Vác július 24-én a császári csapatok kezébe kerül, majd szeptember 3-án Hatvan is.

Hatvan visszafoglalásánál a Zagyván három úgynevezett ostromhajót is használtak. Ezek emeletesek voltak s róluk a sáncok mögé igen jól tudtak lőni. A sikert Hatvannál az akkori krónika szerint e három hajónak lehetett köszönni.

1597. év céljaul a császár Győr visszafoglalását tűzte ki, de ez nem sikerült, mert a császári hadak közt ragályos betegség tört ki és azok Komáromba visszavonultak. 1598. március 28-án Pálffy Miklós és Schwarzenberg Adolf 2000 magyarral, 3000 egyéb katonával éjjeli rajtaütéssel Győrt elfoglalják. A naszádosokat itt szintén felhasználták, de nagyobb haditetteket csak októberben — Buda megkísérelt ostrománál — vittek véghez.

Mátyás főherceg Óbudánál állott csapatával, a királyi hajóhad pedig a Margitsziget fölött horgonyzott. Október 12-én éjjel két királyi sajka levezett egészen Budavár alá és összeütköztek az ott lévő török őrhajókkal. A királyi hajósok a török hajókra ugrálnak, ott a legénységet részben lemészárolják, részben pedig foglyul ejtik. A foglyok azt vallották, hogy a törököknek szándéka vizen és szárazon újból előrenyomulni.

E híre Pálffy engedélyt kér a török vízihad megtámadására, amit Mátyás főherceg meg is ad, Egy nagy éjjeli, csatában sikerül Pálffynak a török vízihadat megsemmisíteni, azaz 25 török hajót felégetni és kettőt

birtokába venni. A nagy vízicsata hallatára óriási pánik tör ki a törökök között, ezt Schwarzenberg ügyesen kihasználja és elfoglalja az úgynevezett Vízivárost. Sajnos azonban, az időjárás oly rossz lesz, hogy Mátyás feladja a vár vívását és visszavonni! Esztergomba. Buda őrzetére Pálffy Miklóst hagyta ott néhány ezer emberrel és egy kisebb naszádos osztállyal.

A következő év elején (1529) a jobb időjárás beálltával, Pálffy a csapatait gyarapította, természetesen a naszádosokat is.

Pálffy, midőn híret vette, hogy Nándorfehérvárról a törökök egy szállítmányt akarnak Budára küldeni, ennek megakadályozására naszádjával Budánál áttört. Paksnál elfogták a török szállítmányt, 20 hadihajót és 40 kereskedelmi hajót, legénységeiket pedig lemészárolták. Alig, hogy visszatértek ezen útjukról a naszádosok, hír érkezett, hogy egy nagy török, hajóhad közeledik 8000 janicsár kíséretében. A török hajóhad a következőképpen tagozódott: elől egy őrsajka, utána egy nagy gálya néhány sajkával s végül a zöm jött, azután hadihajók és szállítóhajók, összesen körülbelül 130 hajó.

Pálffy csapatait három részre osztotta: egy Budavárnál maradt az ottani helyőrséget lekötni; egyik a Duna balpartján, egy pedig a jobb parton hatolt előre, rríig a naszádok e két csoport közt lefelé hajóztak.

A török vízihad tényleg Mohácsra érkezett, majd onnan Tolnára. Az egész szállítmányt biztos továbbítása végett szárazföldi csapatok kísérték.

Tolnáról június 20-án tovább indultak. A szállítmány parancsnoka azt hitte, hogy Budáról elibük ment egy felvevő csapat. Június 20-án este Foktőre érkeztek. Foktő felett Úszódnál állt fel Pálffy naszádjával és csapataival. A hajók a Duna szélességében egymás mellé álltak fel és a folyással ereszkedtek, nehogy az evezők csapkodásával magukat elárulják. Reggelfelé messziről egy hajót vettek észre és hajnalkor már lőtávolságra voltak ettől a török elővédhajótól.

A vezérnaszádon maga Pálffy Miklós volt és vezé-

nyelte a tüzelés megkezdését, mire a török őrsojka igyekezett elmenekülni. Most már a magyar hajók is kezdenek evezni, sőt vitorláikat is felvonják és üldözőbe veszik a török sajkát. Midőn utólérik, már segítség is érkezett részére: 1 nagy gálya és 4 sajka jelent meg a látóhatáron. Ugyanis a lövöldözés által ezek a hajók Foktónél felriasztattak és rögtön az elővéd segítségére siettek. A török hajók, ahogy lőtávolságra jöttek, erős tűz alá vették hajóinkat, de Pálffy szárazföldi ütegei és hajói a legjobb eredménnyel viszonzozták azt s annak dacára, hogy nem sokkal később az egész török ármádia a harctéren megjelent, sikerült Pálffynak 1 gályát és 8 sajkát elfoglalnia. Sok sajka elégett, elsüllyedt s csak néhánynak sikerült elmenekülnie a szállítmányhoz, hol 2000 janicsár volt még készenlétben. De Pálffy tovább üldözte az ellenséget s újból megtámadta — vizén és szárazon — és fényes győzelmet aratott felettük.

A győzelem eredménye röviden összefoglalva:

1. a török hadi ármádia, mely a szállítmányt kísérte, részben megsemmisült, részben Pálffy kezébe került,
2. az egész szállítmány Pálffy kezébe jutott,
3. körülbelül 5000 török veszítette életét.

Tekintve azt, hogy igen nehéz lett volna Pálffynak az összes zsákmányolt hajókat s azonkívül saját hajóit is vezetni, Pálffy csak három teherhajót hagyott meg, a többit elpusztította, nehogy véletlenül az ellenség kezébe kerülhessenek.

A nagy vízcisza után Pálffy visszatért Érsekújvárra, de a naszádosok egy része lent maradt, hogy a déli végeken a törökökkel felvegye a harcot.

1600. március havában Pálffy meghalt, vele a naszádosok szerencsecsillaga is lehullott, a Száván csúfos vereséget szenvedtek.

1602-ben Rusworm Hermann gróf, a császári hadak fővezére, Pest elfoglalását tűzte ki céljául. Hasszán nagyvezir, miután Székesfehérvárt elfoglalta, Buda alatt a Dunán átkelt, hogy Erdélybe törjön.

Október 2-án Rusworm Óbudán üti fel hadiszállását, mely híre Hasszán, ki már Szolnokon volt, rögtön visszafordult, de még visszaérkezése előtt Pest a császáriak kezébe került.

Rusworm elsőnek a török hajóhidat semmisítette meg egy úgynevezett romboló fregatt és 6 sajka által. A magyar sajkások vezére Eörsy Péter volt, míg a császári hajóhadat Sjantilier Gilbert vezényelte.

Október 6-án Pest a királyiak kezében volt, mire Rusworm Buda visszavételének megkísérlésére határozta el magát. Közben Hasszán visszaérkezett 30.000 emberével, de sikerült azokat feltartóztatni és Pest alatt lekötöni.

Rusworm október 8-án megkezdte Buda ostromát, de nagy eredményeket nem tudott elérni. Október ii-én újból megkezdte az ostromot, a Gellért-hegyről és a Dúnáról, szintén kevés eredménnyel.

15-én éjjel Ali budai beglerbég egy sajkán Hasszán táborába megy, hogy felkérje, távozzon inkább csapataival, ha nem segít, mert Buda várában nagy az élelemhiány és csapatai élelmezése révén ők még nehezebben tudják magukat élelmezni. Hasszán eleget tett e kérelemnek és Belgrádba távozott.

November közepén Mátyás főherceg — ki október 17-én érkezett a táborba — beszüntette az ostromot és a téli szállásokba vonult vissza, miután Pestet megfelelő számú csapattal látta el.

1603-ban ismét Budavár visszavétele volt a napirenden. Ostromra azonban nem került sor, mert közben 17.000 főnyi erős török sereg 10 gályával és 60 sajkával Pesthez közeledett. Rusworm, Kolonicst 2000 lovasal, Sulz tábornokot több zászlóaljjal, Dampierre grófot császári gályákkal és komáromi naszádokkal előcsapatként felderítés céljából előre küldte Buda alá, míg maga Esztergomban gyűjtötte csapatait. Szeptember 26-án jelentés érkezett Kolonicshoz, hogy Ráckevénál a törökök a mieink megtámadására készülődnek. E híre Dampierre hajóhadával lefelé indult és Érdnél megütközött a törökökkel. Nehéz küzdelem után sikerült győzelmet aratni

a keresztény csapatoknak, mely után az esztergomi táborba vonultak vissza.

1604-ben, miután III. Mohamed meghalt, annak kiskorú utóda, Achmed, békét kért Rudolftól, azon feltétellel, hogy Győr és Komárom az ő birtokába menjen át. A béketárgyalások nem vezettek eredményre s így már szeptember 5-én az a hír érkezik, hogy a nagyvezír 70.000 emberrel közeledik Pest felé. Erre a hírre a keresztény csapatok felégetik Pestet és önként visszavonulnak. Szeptember 19-én a törökök már Esztergomot zárták körül, de nem tudtak semmi eredményt sem elérni. Október 1-én ismét visszavonulnak, de Esztergom körül zárt csapatokat hagytak hátra. Az őreik; nehéz belső viszonyai folytán, Mátyás főherceg csak 1605. őszén gondolhatott Esztergom felszabadítására, de az nem sikerült és a város október 2-án ismét török kézre került, úgyszintén Visegrád is. Ezen gyászos események után Bocskay közvetítése folytán létrejött a zsitvatoroki béke, mely 1606. november 11-én megkötöttetett.

A zsitvatoroki békétől egész 1663-ig »béke« volt a törökkel, csak a király országaiban dúlt a vallásháború, melynél a vízhadak német oldalon szerepeltek. 1663-ban újból megkezdődik a had járat a törökök ellen — azok 100.000 emberrel elfoglalják Pozsonyt és vidékét s 1683-ban Wient is körülzárva ostromolni kezdik — de hiába. Végre a nagy veszteségek miatt kénytelen a török visszavonulni s a keresztény csapatoknak sikerül visszavenni Esztergom, Győr, Vác és Pest városokat.

1685-ben újból ostromolják Buda várát, de hiába, míg végre 1686. szeptember 2-án Buda keresztény kézre kerül.

Buda visszafoglalásánál a sajkások is közreműködtek. Ők tartották az állandó őrszolgálatot a Margitsziget alatt, az összeköttetést a csapatokkal, ezenkívül a csapatok élelmezését is elősegítették. Június 21-én a budai pasa látva szorongatott helyzetét, 92 nőt és sok drágaságot küld el, de 12 sajkának sikerül a szállítmányt elfogni és ezáltal nagy zsákmányra szert tenni.

Júliusban és augusztusban számtalanszor lövik Buda várát, augusztus 29-én egy felmentő sereg támadását visszaverik, azaz annak bejutását a várba megghiúsítják. Budavár bevétele után Lotharingiai Károly herceg hajón egész Tolnáig üldözi a törököt.

1689. május 12-én Lipót császár és a német tartományok között véd- és dacszövetség kötöttet Wienben.

Lipót hadvezéreire jó befolyással volt e szövetség és új tettekre serkentette őket. persze a sajkásokat is beleértve.

Közvetlen a Duna-Tisza-köz elfoglalása után az ottani viszonyok a csapatok részére eléggé rosszak voltak, az utak teljesen hasznavehetetlenek, alig volt élelme a lakosságnak, úgy, hogy a csapatok kénytelenek voltak magukat a gazdagabb és ki nem fosztott országrészekből élelmezni. Mint már mondtam, a rossz utak miatt a szállítás teljesen lehetetlen volt, így hát az egész utánpótlás a sajkások feladatát képezte, akik a császár seregét ellátták mindennel. A Duna mentén raktárak épültek, hová a hadiszerek és élelmiszerek tároltattak, ezeknek a raktáraknak védelmére sajkákat rendeltek ki. A szállítási nehézségek folytán a császári táborokat rendszerint a Duna mentén állították fel, hogy a sajkák segítségükre lehessenek. Magától értetődik, hogy Pozsony, Esztergom, Komárom fontosságukból veszítettek, hisz most már távol estek az ellenségtől. Komárom maradt meg csupán várnak és hadikikötőnek a sajkások részére, az Al-Dunán ellenben hajóstelepek létesültek, így pl.: Titel, Pétervárad, Zimony.

1688-ban Lipót császár Nándorfehérvár visszavételét tűzte ki céljául, mely várnak ostroma augusztus 20-án meg is kezdődött és szeptember 6-án eredményre vezetett. Nándorfehérvár újból keresztény kézen volt. A vár bevétele ugyan sikerült, de az eredmény nem volt nagy, mert a törökök összes kincsüket, nőiket stb. 500 hajóra rakatták és leúsztatták Viddin felé.

Veteráni tábornok, Lipót egyik vezére, parancsot Tcapott Orsova elfoglalására és a dunai közlekedés megaka-

dályozására, de tekintve azt, hogy alig volt hajóhada, nem tudta felvenni a törökökkel a harcot és alkudozni kezdett a hajók áthaladásáért. Veteráni 400.000 aranyat kért áthaladási díjúl, de végre 200.000-ben állapodott meg a törökkel, a pénz azonban nem került soha Veteráni kezeibe, mert midőn emberei a török hajókon a pénzt olvasták, Thökölyi embereivel rájuk tört, felkoncolta őket és a törökök szabadon hajóztak. A Vaskapunál 12 török hajó zátonyra került és csak ezeket sikerült Veteráninak elfoglalni. Megbocsáthatatlan nagy hiba volt a bécsi főhaditanácstól, hogy a seregeket nem látta el elegendő sajkákkal, hogy erélyesen tudjanak fellépni a török ellen. 1690-ben a törökök ismét visszafoglalták Nándorfehérvárt, mely alkalommal a török hajóhad két részre volt osztva: az egyik a Száváról az úgynevezett Felsővárosi bombázta, a másik része pedig a Dunáról a Vízivárost. A következő évben a császár hadai Pétervárad állásukból kitörve, előrenyomultak egészen Zalánkeményig (1691. augusztus 1), augusztus 17-én sikerült a ctiszári sajkásoknak, akik sokkal kevesebben voltak, mint a törökök, egy török élelmiszerszállítmányt elfoglalniuk. Majd 19-én sikerrel vettek részt a szárazföldi csatában, de, sajnos, gyengeségük miatt nem tudták az előnyöket kiaknázni. A török vízierők túlsúlya és a károk, melyeket okoztak, arra készítette a bécsi udvari tanácsod], hogy mindenáron gondoskodni kell a dunai hajóhadnak harcképes állapotba való helyezéséről. E célból, egy a hadihajózás terén már jártas embert hívtak Lipót udvarához, hogy saját tervei szerint újra szervezze a sajkásokat. Fleury francia tengerész kapta a megbízatást és 10.000 tallért kapott kiadásai fedezésére. Fleuryt azonkívül a császár admirálissá nevezte ki. Fleury helyzete igen kényes volt, ugyanis sok ellensége volt a haditanácsban és ezek cselszövései ellen sokat kellett küzdenie, de mindazonáltal 1692-ben elkészült 7 nagy gálya, összesen 700.000 forintért. A gályákon több ágyú és tarack volt, személyzetük pedig holland matrózokból állott. Ahogy a hajók készen voltak, Fleuryvel együtt Croy herceghez ren-

deltettek, kinek feladata volt Nándorfehérvárt a törököktől visszafoglalni. Lipót hajóhada 4 nagy gályából és 50 ágyúnaszádból állott, melyek még csak megközelíteni sem merték az erős török hajóhadat. A császári hadseregnek sikerült ugyan a várat három oldalról körülzárni, de Temesvárral való összeköttetésüket nem tudta megzavarni, mert a hajóhad túlgyenge volt. Balszerencse is üldözte még a császáriakat, augusztus 14-én, midőn erős zivatarban és jégesőben a törökök a várból kitörttek, nagy károkat okoztak a hajóhadban, ezenkívül az erős vihar egy nagy gályát horgonyától elszakított és Zimony felé terelt. A császáriak nem menthették már meg s ezért fel kellett gyújtani a hajót, hogy ellenséges kézre ne kerüljön. Fleury közben meghalt, helyére a császár, illetve egyúttal a magyar király is, Assemann nevezetű tengerészt nevezte ki hajóhadparancsnokká, admirálisi ranggal. Assemann első sorban a túlnehéz gályákat visszarendelte és csak kisebb járműveket hagyott a csapatoknál. Croy szeptember 7-én éjjel a vár ostromát újból felvette, de oly balul ütött ki ez a kísérlet, hogy seregeivel együtt menekülnie kellett, a sajkások csupán néhány ágyút és egyéb felszerelést tudtak behajózni és megmenteni Lipót részére. Nándorfehérvár védelménél Thököly is résztvett, ki Darócival két század embert útnak indított könnyű hajókkal, hogy a császár ellen küzdjenek. Darócinak volt is egy összeütközése a német sajkásokkal a Száva mellett, augusztus 2-án, de eredményt nem ért el. 1664-ben Dschafar basa vezérlete alatt a török hajóhad ismét felfelé jött a Dunán és pedig: 10 gályával, 30 fregattal és 66 sajkával. A török vízi és szárazföldi hadak feladata volt elsősorban Titelt visszafoglalni, ami sikerült is nekik, mely alkalommal két császári gályát felgyújtottak. Titledől a török Pétervárad felé fordult, hol a császáriak magukat jól besáncolták. Itt a császári és a török vízierők több ízben összecsaptak, azonban egyik összecsapás sem méltó említésre, mert a helyzetre nem voltak befolyással. A török nagyvezír október 2-án kénytelen volt ostromát beszüntetni és az erős eső és hideg

következtében visszavonulni Nándorfehérvárra. A visszavonulás oka járvány volt. 1696-ban a törökök ismét erős hajóhadat küldtek fel a Dunán Titel visszafoglalására és pedig 16 gályát, 30 fregattot és 186 sajkát. Az ostrom nem sikerült, midőn azt hallotta a török, hogy Frigyes Ágost szász fejedelem csapataival Temesvárt el akarja foglalni, Titelnél át akart hajózni, hogy Temesvár oltalmára siessen, de ezt nem tudta keresztülvinni és így kénytelen volt Pancsovánát átkelni 50.000 emberrel. 106 sajkát Zalánkeménél hagyott a török vezér, hogy a császári hajóhadat lekösse, ez sikerült is neki, 4 császári hajót tönkrelőtt, de a Tisza torkolatánál lévő négy gályát nem merték megtámadni. A szilasi eredménytelen ütközet után a török vezér ismét Pancsován át vonult vissza.

Midőn Frigyes Ágost a lengyel trónra lépett, helyébe Savoy ai Jenő lett a csapatok főparancsnoka. Jenő herceg főcélja Temesvár elfoglalása, ezért erős és jól szervezett vízi hajóhadra volt szüksége. A királyi hajóhadat igen rossz állapota miatt fel kellett újítani. Saphorin altengernagy a Fleury-féle gályatypusból kisebb hajók gyártását rendelte el, ezenkívül egy Wolf nevezetű jezsuita terve szerint úgynevezett félgályákat építtetett. Ekkor már a hajók nevekkel rendelkeztek és a hajó személyzete is képzett volt. 1697-ben 196 belföldi és 2 9/1 külföldi matróz szolgált, kik már előbb a tengeren is voltak. A tisztek is képzett és már tengereket járt tengerészek voltak, kiket onnan a Dunára helyeztek át. A gályák és sajkák fegyveres emberei pedig szerb hajdúk voltak, különleges vízikiképzés nélkül. 1697. év végével a következő hajókat jegyezte fel Nehem tábornok:

1. »Szent Mihály« Fleury-féle kettős fedélzetű gálya,
2. »Szent Gábor« tengeri gálya (Admiralschiff) kétfedélzetű,
3. »Szent Anna« gálya,
4. »Szűz Mária« gálya,
5. három kisebb hajó,
6. egészen régi, de ép hadihajó,
7. egy kisebb hadihajó. Annak dacára, hogy a császári hajóhad számban növekedett, Saphorin véleménye szerint, mégis gyengébb volt a török hajóhadnál, mely tekinté-

lyes vízhaderőt képezett. A török hajóhad ekkor 10 nagy gálya, 13 fregatt, 39 sajka és 100 tutaj, ezenkívül még a különböző kormányzóktól küldött 22 sajka volt.

Jenő herceg július hó utolsó napjaiban Eszékről Péterváradra érkezett és még aznap szemlét tartott a hajóhad felett. Julius 28-án pedig léha jözött Kovilig. Kovilnál 9 keresztény hajó állott, hogy a török hajók észrevétlenül ne tudjanak feljebb hatolni.

A törököknek Magyarországba való betörésre három út állt rendelkezésre: a dunai híd Pancsovánál, a belgrádi Szávahid a Szerémségbe való betörésre és végül a vízi ut a Dunán.

Augusztus 17-én a török hajók Zalánkeménél mutatkoztak, majd 19-én a szultán Pancsovánál átlépte a Dunát, ezenkívül négy basa Nándorfehérvárnál beiört a Szerémségbe, magával vive a török hajóhad zömét. Augusztus 21-én a török vízihad már Titel alatt horgonyzott. Jenő herceg Nehem tábornokot Titelre rendelte Péterváradról azzal a paranccsal, hogy a török hajóhad ellen tüntessen, míg ő seregével Szegednél a Tiszán átkel és a Maros vonalat védelmezi. Nehem vállalkozása azonban balsikerrel végződött, a szerb fegyveresek gyávasága vagy árulása folytán a hajók egy része török kézre került, másrészepedig elmenekült a törökök elől. Szeptember 11-én Jenő herceg találkozik a török fősereggel és Zentánál fényesen legyőzi, mely alkalomkor a Tiszán fölfontatott 62 török sajka is mint zsákmány a kezébe kerül.

A császári hajóhad a csata után a sereg egy részét visszaszállította az országba, majd pedig Jenő herceg serege október 10-én sajkákon és pontonokon átkel a Száván a boszniai hadjárat megkezdésére.

Tekintve azon körülményt, hogy sem a császár, sem a haditanács a hajóhad működésével nem volt megelégedve, Saphorin parancsot kapott, hogy az összes hasznavehetetlen hajókat saját tervei szerint javíttassa ki és építtessen 6 új dunai gályát.

Egyidejűleg Wolf jezsuita, ki a császár gyóntatója volt, pártja élén Dilher Ferencsel saját terveik megvalósításán fáradoztak. Ezeknek az volt a tervük, hogy 24 ágyúsnaszádot, 40 félgályát és 500 gyújtóhajót építtessenek. A császár a nagy pénzsűke ellenére 40 drb, félgályát engedett építeni Wolf közben járására. Egy ilyen félgályán 40 evezős és 12 drb. 6 fontos ágyú volt. A fegyverzet 55.000 forintba került. 6 gálya Saphorin részére Bécsben épült 24 ágyú és 300 fegyveres katona befogadóképességgel. A hajók kiszolgálására Hamburgból 400 matrózt hozattak, akik mind képzett tengerészek voltak.

1698. év október 18-án fegyverszüneti tárgyalások indultak meg a török és a császár között, melyek 1699. január 26-án a karlócai békéhez vezettek.

A karlócai szerződést követő első éveikben béke uralkodott. Ekkor, mint már előbb is, a vízi hadat teljesen elhanyagolták. Midőn 1703-ban II. Rákóczi Ferenc szabadságharca kitört és a vízi erődítményeket újból rendbe kellett hozni, az eszéki várparancsnok számos aldunai sajkát és néhány gályát szétbontatott, hogy az onnan nyert fát az erődítési munkákhoz felhasználhassa.

Maga Rákóczi első időben nem sokat tartott a vízi erőkről és hadihajókról, azokat csupán védelmi eszköznek tekintette. De ezt a nézetét csakhamar megváltoztatta és utasította Bottyán tábornokot, hogy dunai sajkákat ácsoltasson vízi támadás céljaira.

Szolnok alatt a Tiszán szintén szervezett egy vízi osztályt, melynek parancsnoka Papp István — a komáromi császári fővajda — lett, kit magyar szíve Rákóczi oldalára vitt.

A Duna partján a kuruc seregnek elég rossz dolga volt. A császárpártiak a Csallóközben előre nyomultak, Pozsony, Győr és Komárom a császári sajkások hatalmában volt. Dunaföldváron Heister, császárpárti vezér sáncokat hányatott és 10 sajkát 374 szerbvel az Aldunára küldött portyázni. Ezek elpusztítottak minden vízi járművet. malmot, stb.-t melyet a Dunán találtak s

tulajdonosuk magyar volt, nehogy egyszer Rákóczi segítségére lehessenek.

Paks fölött a jobbparton Battyánvára épült, a balparton pedig az úgynevezett imsodi sánc, majd Paksnál egy hajóhíd. Battyánvára, a sánc és a híd azért voltak oly nagy fontosságúak, mert nemcsak a Dunát zárták el, hanem szabad utat biztosítottak a csapatok részére Szeged felé.

1705. június 4-én Földvárt is megszállták a kurucok.

A császáriaknak a híd és a sánc igen kellemetlen volt, ezért elhatározták azok megsemmisítését. Június 12-én Bercsényi megtudja a komáromi magyaroktól, hogy a győri és komáromi sajkások erős felkészültséggel és nagy hajóikkal le akarnak ereszkedni Paksra. Azt is mondták, hogy valami »tüzes szerszámos hajót« készítenek Győrött és azt akarják neki eresztetni a hídnak. Június hóban tényleg 17 császári sajka áttört Dunaföldvárnál az erős kuruc ágyútűz ellenére és Battyánvára elé érkezett. Botyán tábornok maga is súlyosan megsebesült, ami olyan fejetlenséget szült, hogy feladták a várat és abból kivonultak, azt és a hidat felgyújtották, nehogy a császáriak kezébe kerüljön.

Ha Rákóczinak elegendő számú hajója van, sok kellemetlen helyzettől megóvhatta volna seregét.

A szatmári béke után 5 esztendőn át a vízi hadviselésben is teljes nyugalom állott be (1711). A dunai hajóhaddal újból csak 1716-ban találkozunk a törökök elleni háború előkészületeinél. Jenő herceg erélyesen követelt kifogástalan hajóhadat és ezért a wieni haditanács elhatározta, hogy 12 nagy és középszerű dunai hadihajói épített. Az építési költségekre 245.000 forintot utaltak ki (az akkori időket tekintetbe véve igen nagy összeg volt). A hajótervek elkészítésére Seestadl dán tengernagyot kérték fel, Seestadl nagy tengeri hajók alkalmazását javasolta. Seestadl tervei megvalósítására Flokhe Gerson hamburgi, Davids Tamás londoni és Leonhard wieni

hajóépítő mestereket bízták meg. A munka Bécsben, Péterváradon és Eszéken folyt.

Jenő herceg 1716. július havában már Péterváradon volt, majd augusztus 5-én ott a törökök fölött fényes győzelmet aratott. A dunai hajóhad új hajói ennél a csatánál még nem voltak lenn.

A becsben ácsolt új hajókat július 15-én Kolonics bécsi püspök-nuncius az összes miniszterek, méltóságok stb. jelenlétében ünnepélyesen felszentelte. Az új hajók hossza 133, szélessége 28 láb volt, mindegyiken legalább 50 ágyú volt. A hajók a következő nevekre kereszteltettek: »Szűz Mária«, (tengernagyí hajó), »Szent Lipót«, »Szent József«, »Szent Károly«, »Szent Erzsébet«, »Szent István«, és »Szent Ferenc«. A hajók Schwendimann Gáspár admirális parancsnoksága alá kerültek és rögtön útnak indultak Péterváradra.

Jenő herceg, mivel a régi hajókat alkalmatlanoknak találta Nándorfehérvár ostromára, előbb Temesvár elfoglalásához látott. Itt felhasználta a régi sajkákat hadiszerek szállítására, ezek kizárólag komáromi sajkások voltak Esztergomi János fővajda vezérlete alatt.

1717. április végén bár szomorú, de említésre méltó esemény játszódott le a sajkásoknál. Belgrád ostromához való előkészület igen sok hadianyag Pancsovára való szállítását kívánta. E célból egy igen nagy élelmiszerszállítmányt kellett Péterváradról Pancsovára vinni, mely vállalkozás keresztülvitelére báró Petraisch-t bízták meg. Any nyiban volt veszélyes a vállalkozás, mert a törökök mellett kellett elhajózni. A szállítmány szerencsésen meg is érkezett, de a visszautazásnál egy török golyó oly szerencsétlenül találta Petrasch hajóját, hogy annak löporkamrája felrobbant s majdnem összes emberei odavesztek, ő maga pedig török fogságba került.

1717 június havában '3 újabb gálya készült el »Kapisztrán János«, »Terézia« és »Jenő« így tehát 10 új gálya volt kész összesen több mint 400 ágyúval. Schwendimann mellé Andersen Péter dán hajóskapitányt nevezték ki al-admirális minőségben.

Andersen augusztus hó elején Belgrád alá érkezett, augusztus 15-, és 16-án volt a döntő ostrom s 17-én a vár elesett. A vár elestével 600 török ágyú és az egész dunai török hajóhad Jenő herceg csapatainak kezébe került. A vár ostrománál a mi részünkről 10 hadihajó vett részt, többek közt a »Szent József« gálya 40 darab 8 fontos ágyúval, ezen a hajón volt Schwendimann admirális, »Szűz Mária« 64 ágyúval, Andersen hajója »Szent Lipót« 54 ágyúval, Buchseman hajókapitány parancsnoksága alatt »Erzsébet« 50 ágyúval, »Boroméi Károly« 40 ágyúval, Sildo kapitányt vezetése alatt »Szent Ferenc« 40 ágyúval, Starck kapitány vezetési alatt »Szent István« 30 ágyúval, »Szent Jenő« 50 ágyúval Königsfeld kapitány parancsnoksága alatt.

A vár ostrománál következőkép voltak felállítva: »Ferenc«, »Jenő« és »István« Zimonymál, »Lipót« és »Károly« a Dunán Belgrád előtt, »Mária« »Erzsébet« és »József« a Temes torkolatában, »Kapisztrán« és »Terézia«, mint tartalék Zimonymál. Belgrád bevétele után, tekintve, hogy (1718). Passarovicban a békét megkötötték: — a gályák lenn maradtak, a komáromi és győri sajkák hazájukba mentek.

1736-ban Oroszország hadat üzent Törökországnak. Tekintve azt, hogy Oroszország szövetségese volt Ausztria, III. Károly király szintén háborús viszonyba került a törökkel. A haditanács 1736. szeptember havában La Merville ezredet Belgrádba küldte, hogy vizsgálja meg a hajóhad állapotát. Az ezredes azt igen rossz állapotban találta, ezért a haditanács gróf Seckendorf altábornagyot Belgrádba küldte, hogy hozza rendbe a hajóhadat és menjen vele Orsovára. Közben Bécsben is épült 4 gálya és 2 drb laposfenekű dán dereglye. A hajók építésére Fiúméből. Triesztből és Buccariból hozattak hajóácsokat. A gályák egyenkint 4 o darab ágyút, a dán dereglyék pedig 36 ágyút kaptak. A négy gálya 1737. július i-re elkészült és Kolonics püspök keresztelte a következő nevek-re: »L'Aquila Imperiale«, »Il Leone«, »Il Cavallo Marino« és »Il Tritoné«. E hajóhad parancsnoka Mar-

chese Pallavicini (olasz tengerész), míg a négy gálya parancsnoka pedig egy német és négy olasz tengerész kapitány lett. A legénységet Hamburgból, Liverpoolból és Genovából hozták. Minden hajón 300 matróz, 1 fő- és 1 alkaptány, 4 hadnagy, 3 gyalogos tiszt, 1 tüzér tiszt, 5 lövészmeister és 10 pattantyús volt.

Közben a »Károly« és »Erzsébet« gályák 1787. április 14-én Orsovára hajóztak és ott elzárták a Dunát. Pallavicini, mikor a hajóhada készlett Belgrádba hajózott. Pallavicini admirális ott kiszállt, Orsovára ment a két gályához, és velük Viddin felé hajózott, de ott nem tudott semmi eredményt elérni, mert a 2 hajó túlgyenge volt a török hajóhaddal szemben. Radojevácánál ütköztek meg 13 török hajóval, habár 3 török sarkát sikerült nekik elsüllyeszteni, ők maguk is eleget szenvedtek a harcban. A két gálya majd visszafelé hajózva a Vas-kapun — a csekély vízállásra való tekintettel — nem tudott áthaladni. A Bek nevű szigetnél lehorgonyoztak, ott akartak telelni és csak tavasszal, ha magasabb a víz szándékoztak Orsovára hajózni. De ezt nem tudták keresztülvinni, mert már november 10-én a török vízi had ott megjelent és megtámadta a két gályát. A szorongatott helyzetben nem maradt más hátra, mint a hajókat elsüllyeszteni, nehogy az ellenség kezébe jussanak. Az osztrák csapatok, mind a szárazföldiek, mind a vízierők szárnalmas állapotban voltak. A téli fegyverszünetet arra használták fel, hogy a csapatokat és a vízi hadat rendbeszedjék. A bécsi haditanács Khevenhüller tábornagyot Belgrádba küldte, hogy a helyszínen szemlélje meg az állapotokat. A hajóhadról többek közt a következőket jelentette: »a hajó ármádia teljesen megromlott állapotban van — a hajóhad fölött jelenleg egy a marinánál soha szolgálatban nem állott gyalogos tiszt parancsol —«. Egyidejűleg, az időközben Triesztbe a haditengerészethez áthelyezett Pallavicini tengernagy is benyújtotta a javaslatait, de azokat nem fogadták el, ellenben a haditanács a toscanai herceg elnöklete alatt 1738. január 13-án elhatározta, hogy a hajóhadat meg-

felelően gyarapítani fogja. Az 1738. évi hadjáratban a vízi hajóhad nem vitt nagy szerepet.

Az 1738/39 telén a haditanács elhatározta, hogy az eddigi 7 gályát újonnan felszereli és 12 ágyúsnaszádot építtet, (mindegyik naszádot 4 ágyúval szerelték fel).

Junius 18-án érkezik Belgrádba az első 6 új ágyúsnaszád: »St Carlo«, »Francesko«, »Theresia«, »Katharina«, »Francesko de Paula«, »St Stephan«. Mindegyik hajó parancsnoka egy máltai lovag volt, a legénység pedig naszádonkin t 50 máltai fegyveres matrózból állott.

Pallavicinit is újból a Dunára vezényelték és átvette a dunai hajóhad parancsnokságát.

Pallavicini július 19-én Grocka felé hajózott, hol a törökök szárazföldi és vízi hadiereje gyülekezett.

Szárazföldi csapataink Wallis fővezérsege alatt csúfos vereséget szenvednek s 10.000 főnyi ember veszteséggel Belgrád sáncai mögé menekülnek. A vízi erők Pallavicini parancsnoksága alatt szerencsésen csaptak össze a török sajkákkal, miután előbb közülük néhányat elsüllyesztettek.

1739. szeptember 18-án megkötötték a belgrádi békét és az egész hajóhad Pancsovára költözött. Ekkor a hajóhad egész létszáma 2689 fő volt.

II. József uralkodása alatt már 1785-ben történtek előkészületek a törökök elleni harcra. Ugyanis József királyt felbuzdították, hogy szállja meg Belgrádot. A Duna jobbpartján lévő török területeken 1787-ben már 180.000 főnyi sereg volt. A sajkásokat is mozgósították s így 9311 főnyi sajkás összesen 43 fegyveres vízijárművel jött össze. A nagy dunai flottillához osztották be a sajkás-zászlóaljat és a dunai flottilla főparancsnoka egyúttal az ő főparancsnokuk is volt. A dunai flottilla következő hajókból állott.

1) »Terézia« fregatt, 4 drb. 8 fontos, 12x12 font, τ 6x6 ft, 8x3 ft., 2x2 ft. ágyúval.

2) »Ferdinand« gálya: 10x12 ft., 4x6 ft, 4x3 ft. ágyúval.

3) »Erzsébet« gálya: 8x12 ft., 4x6 ft.,

4) »Franeesko« gálya: 12x12 ft., 2x6 ft., 3x3 ft.,

5) »Albert« gálya: 1x12 ft, 2x6 ft, 3x3 ft, ágyúval, továbbá

6) »Fama«, »Fortuna«, »Gonstancia« és »Victoria« ágyúsnaszádok.

7) 6 drb. ágyúsdereglye, à 4x3 ft.-os,

8) 8 drb. úszó tüzertelep à 4x6 fontos ágyúval.

A flottilla tisztikara a császári-királyi haditengerészeti tisztikarából eredt, a legénység javarésze szintén onnan származott.

Egy ágyúsnaszádon volt: 2 tengerésztiszt, 55 matróz.

A »Terézia« fregatton 6 tiszt

hajós: 4 hajóapród

72 matróz,

tüzér: 3 káplár

43 pattantyús,

1 puskamives,

1 alhadnagy,

4 bombalövész,

gyalogos: 2 altiszt,

4.0 közember,

60 vadász.

A flottilla harcászati szempontból tekintve két részre jósziott

I. csoport: Duna-Tisza-Száva védelmére a nagyobbik rész Zimonynai állomásozott.

II. csoport: Pancsovánál a Temes torkolatát védelmezte.

A törököknek a háborút 1788. február 9-én üzenték meg. Az ellenségeskedések megkezdésekor csapataink Orsovát azonnal elfoglalták, majd Drenkova és Fehér-

templom közt több kisebb török hajót kerítettek hatalmakba.

Nagyobb vízi ütközet a háború elején nem volt, csak hónapok múlva került nagyobb vízi összecsapásra sor és pedig a pancsovai csoportnál. Ugyanis június 15-én csapatainknak sikerült egy török sajkát elsüllyeszteni, kettőt pedig elfogni. A törökök, hogy magukat megboszoszuják, június 20-án megtámadták pancsovai csoportunkat. Heves ütközet fejlődött ki, de végre mégis a törökök voltak kénytelenek visszavonulni.

Julius 5-én a támadás megismétlődött. Ekkor már nagyobb szerencsájük volt a törököknek, sikerült nekik egy császári sajkát elfogniok.

Julius 20-án ismét támadtak a törökök, de most a sajkások parancsnoka — Redange őrnagy — vezette hajóinkat az ütközetbe s habár az ellenség négyszer erősebb volt, sajkásaink visszaszorították őket, sőt egész Visniczáig üldözték.

Augusztusban a császári seregek a Karánsebes—Szlatina—Lugos-i vonalon harcoltak, ezt az alkalmat a törökök is felhasználták és Belgrádnál átkeltek a Dunán, megszállták Zimonyt, Pancsovát és Rubint. Erre ugyan hajóhadunk visszavonult, de ott továbbra is felderítő szolgálatot teljesített. Midőn a török látta, hogy a Duna nem szabad s vannak védelmezői, Zimony is csakhamar felszabadult a megszállás alól.

Szeptember 9-én hajnalban két török sajka megközelítette az úgynevezett Hadiszigetet, ahol két ágyút akart partra tenni, miután az éj folyamán nagyobb csapat oda átkelt Belgrádból. »Ferdinánd« gályánk midőn ezt észrevette, azonnal oda sietet s több órai tüzérségi harc után a törököket több segítségül jött sajkával együtt visszavonulásra kényszerítette.

Október 13-án a vállalkozást újból megkísérelte a török, mely ismét sikertelen maradt, sőt egy sajkát vesztett.

Október 15-én a török hajóhad a Hadisziget közelében felderítő állásban lévő sajkáinkat megtámadta. A

törökök oly nagy erővel jelentek meg, hogy flottillánk nagyobb hajóinak sajkáink segítségére kellett sietni. Ezen célra tehát a »Ferdinánd«, »Erzsébet«, és »Albert« nevű gályáink, 2 sajka és 3 félsajka Magdeburg tábornok flottillafőparancsnok vezetése alatt kifutott. Mikor hajóink megfelelő lőtávolságra kerültek, gyorstüz alá vették az ellenséget és 6 sajkát el is sülyesztettek, a többi Belgrád alá menekült.

Az 1788/89. telére fegyverszünetet kötöttek. Télen át a nagy haditanács az újabb hadviselésre gondolt s többek közt elhatározta:

1, »Mária Terézia« és 4 más gálya eladását, mert nagy terjedelmük miatt nem voltak elég mozgékonyak.

2, »Fáma« és »Viktória« ágyúsnaszádok átépítését teher ha jókká,

3, egy 5. sajkás század felállítását.

Az 1789. évi hadjárat kezdetekor a folyami erőket következőkép osztották fel:

I. Pancsovánál: »Ferdinánd«, »Erzsébet« gályák, 4. ágyúsdereglye, 14 sajka.

II. Zimonynál: »Teréz«, fregatt, 4 ágyúsnaszád, 2 gálya, 13 sajka.

Ez évi hadjáratok alkalmával a hajóhadak közt nagyobb összetűzés nem volt. Szeptember 2 3-án azonban parancs érkezett, hogy az egész császári hajóhadnak részt kell venni Belgrád ostrománál. Az ostromnál, illetve a vár lövetésénél, a 4 ágyúsnaszád és a »Francesko« gálya tüntette ki magát. Október 8-án Belgrád kapitulált, majd 15-én a Dunaflottilla téli állásba ment.

Az 1790. évi hadjáratban 3 egész, 5 fél, 4 órsajka és több gálya vett részt. Egyszer ütköztek csak meg az ellenséggel és pedig Kalafat ostrománál, ahol 5 török sajkát sikerült elsüllyeszteniük.

1791. augusztus 4-én József király megkötötte a Sistovi békét — »Status quo ante« alapon — így hiábavaló volt az egész hadjárat.

A francia hadjáratok alatt a hajóhad már csupán sajkásokból áll, ugyanis a nagy gályákat végre sikerült

eladni. A hadjáratokban a sajkások kétféle szolgálatot teljesítettek:

- 1, szállítási és
- 2, hidász szolgálatot.

ad. 1. A sajkásokra volt bízva a katonai szállítás ügye a Duna, Száva es Kulpa mentén. Ennek lelkiismeretes ellátása fontos volt, mert igen sokszor jó működésüktől függött a hadak harcokészége.

Hogy mily kiváló hajósnép volt a sajkás, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy 1795-bea az újonnan felállított rajnai flottillára, mely 7 ágyúsnaszádból és 7 szállítóhajóból állott, sajkásokat vezényeltek. Október havaiban 3 tiszt és 200 sajkás Mainzba érkezett, hol mindjárt szolgálataba is léptek.

ad 2. Azonnal a francia forradalom kitörése után, 1792. január elején, egy század sajkást Titelből Klosterneuburgba, majd onnan a Rajnára küldtek hidász-szolgálatra. Ez év végén pedig egy tisztet és 29 sajkást Csehországba vezényeltek hasonlóképp hidászmunkálatokra.

1794-ben pedig újabb két sajkáskülönítmény ment külföldre és pedig:

1. egy főhadnagy, 67 sajkás Olaszországba,
2. egy fő-, és egy alhadnagy, valamint 154 sajkás Lengyelországba. 1790. és 1796-ban az olasz hadszíntérre újabb két sajkás-csapatot indítottak útba.

Az 1800-1801 évi telepítések lehetővé tették 1808-ban a VI. sajkás század felállítását. Ugyanis egyes vidékek képezték külön-külön az egyes századfok körleteit és az azon a vidéken lakó emberekből toborozták annak a századnak a legénységét.

Az egyes századok a következők voltak:

- I. század: Titel, Gardinovce,
- II. század: Kacs, Kovil, Samac,
- III. század: Szentiván, Cospodince,
- IV. század: József falva, Zsablya,
- V. század: Csurog,
- VI. század: Gyurgyevó, Nádalj.

Ennél a hat századnál a következő tiszti rendfokozatok voltak:

kapitány 6,
főhadnagy 5,
alhadnagy 5,
zászlós 5.

Az 1805. évi francia háborúban a sajkások ismét kiváló szolgálatokat tettek. Maga Stanisavljevics sajkás főparancsnok két századdal Olaszországban teljesített szolgálatot, míg egy második osztag, mely ig5 főből állott, Welsben az ottani császári csapatoknál.

1808-ban a sajkások Komárom várának megerősítésén dolgoznak, majd egy-részük az Al-Dunán Pancsovánál és Zimonymál lévő határőrvidéket erősítette meg.

1809-ben a sajkások tartalékát »országos osztály« elnevezés alatt vonták össze.

Az 1809. évi hadjáratban a sajkások ismét Olaszországban harcolnak, de itthon is felhasználták őket védelmi célokra és pedig Komárom és Szentendre városokban.

1813-ban a sajkások Klosterneuburgban vannak, ott 30 pontot kaptak s a császár rajnai hadseregéhez osztattak be. Ezenkívül Eszéken, Zimonyban és Pancsován is találunk még sajkásokat.

Napoleon is felhasználta az ezen időben viselt hadjárataiban a Dunát és mellékfolyóit hadicélokra, így 1805-ben a dunai hajózás megszervezésére Braunauba vezényelt egy francia fregattkapitányt, kihez 2 vezérkari tisztet osztott be. 100 hajót a Dunán, 50 hajót az Ennsen és 50 hajót a Traun folyón foglalt le, melyeket részben toborzott hajósokkal, részben pedig francia katonákkal látott el. A hajózás megszervezése után vonatszolgálatba kapcsolták be. Linzet megerősítve főhadtáphelyként rendezte be. A forgalom egész Ulmig terjedt.

1809. évben 840 francia tengerészt vezényelt a Dunára, hogy az ottani forgalmat lebonyolítsa.

A napóleoni hadjáratokkal a sajkások hadiműködése

is befejezést nyert. Hadjáratokban velük többé nem találkozunk.

1848-ban a sajkások felláztak haduruk ellen s egy délszláv állam megalakítását követelték. Ez volt a hájlája annak, hogy a magyar királyok egész sorozata menedéket nyújtott nekik a török hódoltság korában.

A sajkások intézménye ugyan még egész 1853-ig élt, mint határőrvidéki őrség, de már hajók nélkül. 1854-ben I. Ferenc József dunai hadiflottát szervezett. Első parancsnoka Baumrucker József volt és Pesten székelte. Parancsnoksága alá több gőzhajó és szállítóhajó tartozott.

Hasonló flottillák voltak a Lago-Maggioren, a Pón és a velencei lagúnákon. Az összes flottillák pedig egy főparancsnokság alá tartoztak, melynek székhelye Klosterneuburg volt.

A hatvanas évek elején azonban ezen flottillákat ismét feloszlatták, de tervbe vették, hogy szükség esetén a Dunagőzhajózási Társaság hajóit felfegyverzik.

Az 1871. évben építették a »Maros« és a »Lajta« monitorokat, de nem képezett külön önálló csapattestet, hanem mint a cs. és kir. haditengerészet egy osztálya működött.

A hajók értéküket első ízben 1878-han mutatták be Bosznia okkupációja alkalmával, midőn a törökök Sabacot lőtték és onnan a felkelőket elkergették.

Ugyanazon év augusztus 28-a és szeptember 4-e között a Dunagőzhajózási Társaság hajói segítségével a IV. hadtestet Nyugat-Magyarországról Eszékre és Vukovárra szállították.

1878-tól kezdve a cs. és kir. Dunaflottilla állandóan fejlődött s hála a haditengerészet bölcs előrelátásának, a világháború elején mint erős csapat állott hadvezetőségünk rendelkezésére.

II. Rész.

A Dunaflozilla működése a világ-háború alatt.

A Dunaflozilla 1914. nyarán 3 részre volt osztva, ez a három rész a Szerbia elleni hadüzenetkor, július 28-án a következőképp tagozódott:

1. zöm: *Zimonyban*:

»Temes«, »Bodrog«, »Szamos« és »Kőrös« monitorok, »b« őrnaszád;

2. *Pancsován*:

»d« és »g« őrnaszádok,

3. *B rod—Száván*:

»Maros« és »Lajta« monitorok, »h« őrnaszád. Az egész Dunaflozilla parancsnoka akkor Grund Frigyes fregattkapitány volt, a Szávacsoportnak pedig Rodinis sorhajóhadnagy.

A Száva csoport ténykedése.

Ezt a csoportot még békeidőben 1914 június i-én megszervezték és a zágrábi XIII. hadtestparancsnokságnak rendelték alá.

Július 2 3-án helyezték készenlétbe, majd 26-án az egész csoportot a 7. gyaloghadosztálynak rendelték alá.

Első haditénykedésük (július 30-án) egy felderítő menet volt Mitrovicáig, mely alkalomkor számos szerb vámőrházat lőttek össze. Itt fontosnak tartom kiemelni azt, hogy a vámőrházak kis erődítményeket képeztek.

Augusztus 6-án a »h« őrnaszád Raca-nál egy szerb lövészárkot felrobbantott.

Augusztus 12-én kezdődött Potiorek támadása a Drina átkeléssel.

Az előkészületeknél annyiban vett részt a monitor osztály, hogy augusztus n-én 2 gőzkompot kísért Hrtkovci-ig, mely alkalomkor a »h« őrnaszád parancsnoka súlyosan megsebesült. Különben az alkalmat kihasználva megint néhány vámörházat lőttek össze.

Augusztus 12-én az 5. hadsereg megkezdi az átkelést, mely alkalommal a Drenovacka Ada szigetét csapataink megszállták. Az elfoglalásnál a »Lajta« monitor hathatósan támogatta tüzérségi tüzével csapatainkat, majd a »Maros« monitorral egyetemben egy szerb ellentámadást megakadályozott. 13-án Sabác csapa 14-én igen erős volt; ez alkalommal monitoraink a Misar vidékén két szerb üteget megsemmisítettek.

Csapatainknak, sajnos, vissza kellett vonulniuk és így augusztus 20-24-ig monitoraink fedezték azok visszavonulását. 24-én Sabácot kiürítettük, itt is a monitorok fedezték átkelésünket a Száván. E küzdelemnél kitűnő szolgálatot tett a monitorcsoport kórházhajója »Vraisen« gőzös, dr. Barcsai parancsnoksága alatt.

Tekintve a nagy szárazságot, a Száva mindig jobban apadt, úgy, hogy a monitorok részére a Gaca gázló hajózhatatlan lett. Ebből kifolyólag a hajókat a gázló fölé rendelték, de már 26-án megint a gázlón lefelé kellett haladniuk, mert a szerbek Mitrovicába törtek és ott a szerb gyalogság elűzésénél közreműködtek.

Augusztus 29-én a Ráca gázlón hegymenetben áthaladtak és szeptember 17-ig csakis e hely fölött tudtak harcba elegendni, de a monitoroknak itt is bő tere nyílt a csapatok támogatására. Így szeptember 8-án és 9-én csapataink átkelését a Drinán, majd pedig 14-én Raca-nál fedezték. Eközben — szeptember 6-án — Jarak és Mitrovica közt szerb részről az úgynevezett »Timokdiviso« átkelt a Száván, de vállalkozása Krlauss altábor-

aagy öntevékeny ellentámadása folytán teljesen megghiúsult.

Krauss kombinált hadtestének szeptember 17-én a Jarak-nál a Száván való átkeléshez a monitorok föltétlen közreműködését kérte. A hadművelet fontosságára való tekintettel a monitorok fenekét súrolva áthaladtak a Baca-gázlón és hathatósan támogatták csapataink átkelését, majd szeptember 2 3-ig résztvettek a Sabac körüli harcokban.

Szeptember 29-én a »Temes«, »Körös« monitorok és a »b« őrnaszád Sabac elé mentek. A »Temes« monitoron az ideiglenes Dunaflostillaparancsnok Wulf sorhajóhadnagy volt, mert a Száva-csoport önálló működése megszűnt.

A pancsovai csoport működése.

Ez a csoport a »id« és a »g« őrnaszádokból állott, béke idején a temesvári VII. hadtestparancsnokság alá tartozott. A csoport parancsnoka Büblay sorhajóhadnagy volt.

Tekintve azt, hogy a hajók csupán géppuskával voltak felszerelve, komoly harcba nem tudtak bocsátkozni, ezért csupán felderítésre használták fel. A »d« őrnaszádot már július 30-án — midőn Visnica felé felderít — szerb járőrök lövik.

Július 31-én a két őrnaszád egy vontatmányt Pancsováról via Grocka—Belgrád—Zimonyba kísér, hol azt a dunai monitorcsoport veszi át. A heves szerb tűz ellenére szerencsésen visszatérnek Pancsovára.

A »d« őrnaszád augusztus 1-én és 2-án, a »g« őrnaszád augusztus 3-án és 4-én felderítő meneteket végeznek.

Augusztus 5-én a »d« őrnaszád igen kellemetlen helyzetbe kerül Nova-Ada sziget (Grocka-tól SE irányban) felderítésekor, melyet állítólag az ellenség elfoglalt. Az őrnaszád Giurgevonál erős ellenséges tüzet kapott és egy véletlen találat a kormány vezetéket szétvitte. A leg-

erősebb ellenséges tűz alatt kellett azt kijavítani; majd a visszafelé menetnél Grocka felett újból erős ellenséges tűz között a motor leállt és az őrnaszád a víz sodrával terelődött, jó célt nyújtva az ellenséges tüzérségnek. Végre 25 perces javítás után a gép ismét üzemképes lett.

A motorok erős igénybevétele után azok kijavítására az őrnaszádok karbahelyezési pihenőt kaptak. A szerbek a Száván való átkeléssel egyidőben Pancsovánál is átkelnek a Dunán. Sikerült is nekik Pancsovát elfoglalni, inert a 107. népfelkelő dandár minden ellenállás nélkül visszavonult. A visszavonulás előtt Pancsova alatt a Termes torkolatát elsüllyesztett uszályokkal elzárták és így az őrnaszádok nem tudtak kitörni, ezért a pancsovai városparancsnok elrendelte a két őrnaszád felrobbantását, nehogy az ellenség kezeibe kerüljenek.

A felrobbantással a pancsovai osztag megszűnt. Pancsova Szeptember 10-én ismét csapataink kezébe került.

A dunai csoport működése.

A »Temes« és »Bodrog« monitorok, valamint a »b« jelzésű őrnaszád a hadüzenet előtt a felső Dunán tartózkodtak, de már július 26-án Zimonyban vannak, hol a »Körös« és »Maros« monitorok hozzájuk csatlakoztak. Itt állították fel az úgynevezett Dunaflozilla-parancsnokságot Grund fregattkapitány parancsnoksága alatt. Július 28-án hirdették ki a hadüzenetet és 2g-re virradó éjszaka a »Temes«, »Bodrog« és »Szamos« monitorok a belgrádi erődítményeket lötték, s így az elsők voltak, kik az ellenségre tüzeltek.

Augusztus hóban monitorjaink az ellenség szárazföldi jól fedezett ütegeit lötték, míg maguk jó célt mutattak az ellenségnek. A kémjelentések szerint monitorjaink tüzelése jó eredményt ért el. Az ellenség is eltalálta monitorjainkat, így többek közt augusztus 4-én a »Körös« monitor 6 teli találatot kapott, ekkor a »Körös« 1800 méterre közelítette meg az ellenséges partot.

Tekintve azt, hogy a szárazföldi nehéz ütegek, mind

az orosz hadszíntérre szállítottak, a monitorokra hárult az a feladat, hogy csapataink balszárnyát az ellenséges támadás ellen megvédjék.

Augusztus 26-án báró Lütgendorf altábornagy vette át a szerémségi csapatok felett a parancsnokságot és így a Dunaflottilla is — mint harcegység — a parancsnoksága alá került.

A szerbek több helyen betörték a Szerémségbe, így többek közt Novoselonál, Kupinononál keltek át. Zimonynál is erre törekedtek, de sikertelenül, mert a »Temes«, »Bodrog« és »Szamos« monitorok heves tüzükkel azt megakadályozták.

Szeptember 9-én Zimony helyőrsége — habár az ellenség ott közvetlen nem tudott betörni — kénytelen volt a helyőrséget elhagyni, nehogy bekeríttessék. A visszavonulást a monitorok fedezték. A »Temes« monitor utolsónak hagyta el Zimonyt, fedélzetén számos menekülttel.

Szeptember 13-án Zimonyt kiürítették. A következő napon monitorjaink Belgrádot lövik a legjobb eredménnyel. Sajnos, a szerbek visszavonulását Novoselo és Kupinononál a monitorok nem tudták megakadályozni a csekély vízállás miatt.

Szeptember 15-én Grund fregattkapitány elhagyta a Dunaflottillát, mert a tengeren parancsnokságot kapott, így Wulff sorhajóhadnagy vette át a parancsnokságot ideiglenesen.

Szeptember 19-én az a hír terjedt el, hogy a szerbek szorult helyzetükre való tekintettel a Macva-ban, a Száva- és Dunamenti csapataikat nyugat felé akarják eltolni. Ezen művelet megakadályozására tüntetést rendeltek el, ezért a »Bodrog« monitort és az »Andor« aknarakót Pancsovára vezényelték. A pancsovai átkelésnél a monitor magára vonta az ellenséges ütegek tüzét, miközben az »Andor« az áthajózásnál segédkezett. Szeptember 21-én a »Bodrog« monitort leváltották, mert már majdnem az összes lőszerét ellőtte. Leváltója a »Szamos« monitor volt, mely a tüntetés befejeztéig — szeptember 26-ig — maradt ott.

A Cigányszigetnél is terveztek egy hasonló tüntetést. Az ideiglenes flottilla-parancsnok tehát elhatározta, hogy a »Temes« monitorral, »b« őrnaszáddal és a »Bátaszék« aknakeresővel áttör a Szávába, hogy ott kellőképp résztvehessen a csapatok támogatásánál.

Az áttörés csak a két hadihajónak sikerült, a »Bátaszék« visszafordult, mert kereső szerkezetével zátonyra szaladt. Miután a cigányszigeti tüntetés elmaradt, a két hadihajót visszarendelték Zimonyba. Ez a kétszeri áttörés nem volt könnyű, számtalan ellenséges akna között kellett átvergődni és az erős ellenséges tüzérségi tűzben mind a »Temes«-t, mind a »b« őrnaszádot igen sok találat érte. Főleg a visszamenetel volt nehéz, mert nappal történt.

Szeptember 22-én egy hadikövetet (Parlamentier) küldtek Belgrádba, ki a város átadását követelte. E követet az »f« jelzésű őrnaszád vitte. A szerbek az átadási felhívásra Zimony bombázásával válaszoltak, ennek visszahívásában az összes monitorok résztvettek.

Tekintve azt, hogy a monitorok minden valószínűség szerint a Száván jobb szolgálatot tehetnek, mint a Dunán, az ideiglenes flottillaparancsnok arra kért engedélyt, hogy két monitorral odahajózhasson, mert már az áradás folytán a gázlók újból hajózhatókká váltak. Az igenlő válasz meg is jött a hadseregparancsnokságtól és így Wulff sorhajóhadnagy személyesen átvéve a parancsnokságot, útnak indult a »Temes« és »Kőrös« monitorokkal, a »b« őrnaszád és »Andor« nevű aknakereső hajókkal.

Szeptember 28-án Zimonyt újból megtámadják a szerbek. E támadást a belgrádi várparancsnok vezényelte. A támadás szeptember 28-án reggel 1 órakor kezdődött, midőn a szerb csapatok átkeltek a Száván Ostruznicánál. Szerb állítás szerint csapataink nagyobb ellenállást nem fejtettek ki, csupán Zimony keleti részén volt erősebb ellenállás, de azt is csakhamar letörték és csapataink részben szárazon, részben hajón Zimonyt elhagyták. A hajókat a monitorok kísérték. A szerb parancsnok szán-

déka az volt, hogy egy hadihidat épít, melyen gyalogságot és tüzérséget szállít majd át Zimonyba. A hadihíd verését meg is kezdték, de este 20 órakor 3 osztrák-magyar hadihajó jelent meg és heves tűz alá vették a szerb állásokat és a hadihíd verési helyét. A Wulff-csoport-hajóinak tüze oly hathatós volt, hogy teljesen összerombolta a megkezdett munkát. A szerb parancsnok látva azt, hogy sem csapat-utánpótlást, sem tüzérséget nem kaphat, kénytelen volt Zimonyt kiüríteni. Tehát ellenséges adatok szerint a monitorok közbelépésének lehet tulajdonítani azt, hogy Zimony oly hamar megint kezünkbe került. Tehát a Szávába való áttörésük sorsdöntő jellegű volt. Még aznap este 6 óra 30 perckor útnak indult a Szávába áttörő csoport, közben a »Szamos« átvette a biztosítási szolgálatot Zimonymál és a »Bodrog« újbóli visszatérése után a »Szamos«-hoz csatlakozott.

Az áttörés sikerült, bár az ellenség mind fegyver- mind ágyútűzzel igyekezett azt meggátolni. Monitorjaink csak 500 m. távolságról lőttek vissza, a »Ternes« több telitalálatot kapott, a »Körös« pedig csak egyet, mely egy 47 mm.-es ágyút teljesen leszerelt.

Az »Andor« aknakereső készülékébe mindenféle fadorong, ladik, stb. került, a flottilla-parancsnok elhatározta, hogy nélküle folytatja útját, mert aknák már a Szávában — nézete szerint — nem lehettek, ami tényleg helyes következtetés is volt.

A monitorcsoport délelőtt 11 óra 30 perckor egyesült az eredeti Száva-csoporttal Klenaknál. A halottak és nehéz sebesültek kihajózása után rögtön harcba elegyednek Vitojevcinél, fedezve csapataink átkelését a Száván. (Ezen áttörésért kapta Wulff sorhajóhadnagy a Mária Terézia-rend lovagkeresztjét.)

Az »Andor« gőzös, miután az aknakereső készülékét rendbehozta, folytatta útját felfelé és 29-én reggel 5 órakor (Szerencsésen Progarba érkezett, hol lehorgonyzott.

Ugyanekkor érkezett oda a »Körös« monitor, melyet a gőzös támogatására vezényeltek oda. A hajók védve voltak az ellenség elől, de közvetett lövés folytán

mégis az »Andor« mellé vett egyik uszályt eltalálták úgy, hogy azt el kellett süllyeszteni, mert tovább vontatni nem lehetett.

Tekintve az ellenség éberségét, a monitor parancsnoka elhatározta, hogy hajóival csak éjnek idején kísérli meg a további utazást, ami tényleg sikerült is, mert az ellenség alig vette ezt észre és csak Sabácnál kellett erősebb tűzön keresztülhaladniuk. Ezután szerencsésen Jarakra érkeztek.

Miután Krauss altábornagynak az összes monitorokra nem volt szüksége — a monitor-osztály ugyanott szeptember 30-al parancsnoksága alá került — egy részüket a környéken lévő helységekbe vezényelték, kazán- és géptisztítás, valamint lőszer- és élelmiszerkiegészítés végett,

Október i-én Lucich Károly sorhajókapitány átvéve az egész Dunaflozilla fölötti parancsnokságot, a »Temes« monitorra szállott, Wulff sorhajóhadnagy pedig ugyanennek a monitornak a parancsnoka lett.

Október 3-án a »Leitha« monitornak erős harca volt egy ellenséges üteggel. Ez volt a Dunaflozilla első hajója, melyet az ellenség harcképtelenné tett. Annyi találatot kapott ugyanis, hogy az összes lövegei tönkrementek, majd pedig egy találat a parancsnoki toronyban az összes ottlevőket megölte. Ebből kifolyólag a monitor az elszenvedett sérüléseinek rendbehozatala végett Slavon-Mitrovicába rendelték. A »Leitha« visszavonulása után a harcot a »Maros« monitor jó eredménnyel tovább folytatta.

Október 4-én a »Temes« monitor és a »b« őrnaszád egy úgynevezett felderítő útra ment egész a Cigányszigetig. A parti őrségek ugyanis azt jelentették, hogy ellenséges hajók uszályokkal közelednek a Száván hegymenetben. Tekintve, hogy az ellenség ily előkészületeiből egy esetleges átkelésre lehetett következtetni, a »Temes« feladata tehát az volt, hogy erről bizonyosságot szerezzen.

Az ellenséges ütegek a hajókat mindenhol tűz alá vették, ezek a tüzet sehohsem viszonozták, hanem csak pontos megfigyeléseket eszközöltök.

A felderítés eredménye az volt, hogy az ellenséges

ütegek pontos helyét megtudták s ezenkívül bizonyosságot szereztek arról, hogy ellenséges hajók nincsenek a Száván. Október 19-én a flottilla-parancsnokság kiszállott és az 5. hadseregpáncsnokság székhelyén — Skvon-Mitrovicán — telepedett le. Ez fontos volt, mert a hajók egyrészt igen szét voltak szórva, másrészt a flottilla parancsnoka a hadseregpáncsnoksággal jobban érintkezésbe léphetett. Október közepén a Száva mentén nem voltak nagyobb hadműveletek, a monitorok csapatainkat a folyammentén biztosították és majdnem mindennap ellenséges tűzben állottak.

Október 19-én az utászok az első szerb eresztőaknát halászták ki a Szávából. Ez figyelmeztetés volt arra, hogy az ellenség készül flottillánk ellen s így jelezte azt, hogy néki a flottilla nagyon kellemetlen.

Repülő jelentés szerint Skelanál állítólag ellenséges áthajózási eszközök állanak. Október 21—22. éjszaka a »Temes« monitornak oda kellett volna mennie, azokat megsemmisíteni, de saját gyalogságunk heves tüzelése miatt félbe kellett a menetet szakítani és így október 22-én este 6.30-kor újból útnak indult a »b« őrnaszáddal együtt (Tasnád kpt).

A hajók minden további zavar nélkül eljutottak majdnem Skelaig. Itt a »Temes« megfordult (roundozott), majd a »b« őrnaszád észrevétlenül kikötött a szerb parton, ott két matróz a partra szállott, hogy az ott elhúzódó telefonvezetékét megsemmisítsék, de sajnos, a nagy sötétség miatt azokat nem találták meg s visszaszálltak az őrnaszádra. Ezután mindkettő újból folytatta útját völgyemenetben. A Skela szigetnél az őrnaszádot ellenséges ütegek tűz alá vették, de csakhamar kijutva a tűzkörletükből, biztonságba helyezték magukat.

A »Temes« újból megfordult és oly felállítási helyet foglalt el, hogy a Száva-ág legnagyobb része tűzkörletébe került. Az ott levő szerb hajókat 200—800 m. távolságra tűz alá is vette.

Az ellenséges ütegek a monitort újból lőtték, a hajó ezt a bal 12 cm.-es ágyújával és tarackjával oly szerencsésen

viszonozta, hogy az ellenség a tüzelést csakhamar beszüntette. Erre a monitor az ezután felszabadult tüzeszközeivel is lőtte a hajókat, majd pedig az egész környéket srappelltűz alávette, hogy az ellenség ne tudjon semmit sem menteni.

A lőtávolságot időközben nagyobbítva, hegymenetben felfelé indult a Száván.

Podgorica-Adia-nál egy nehéz löveg egy lövést leadott anélkül, hogy hatást ért volna el, talán valami figyelmeztető lövés lehetett.

Különben az egész vonalon ez alkalommal a hajók nem állottak gyalogsági tűz alatt. Majd 2.45-kor a hajók az úgynevezett Grabovci-sziget magasságába értek (Klenak és Vitojevel-szigetek közt). Ennél a pontinál a »Temes«-en hirtelen igen erős megrázkódtatás volt érezhető, s röviddel rá erős robbanás és gőzkisugárzás volt hallható, mely után a hajó lassan a jobb oldalára dőlt.

Az első pillanatban a hajó parancsnoka a hajó megmentésére gondolt, de ez nem volt lehetséges az erős ellenséges tűz miatt. Elrendelte tehát a hajó elhagyását és ezért a »b« őrnaszád a »Temes«-en kikötött. Először a sebesülteket, majd az ép legénységet átvéve, az őrnaszád hegymenetben útnak indult és szerencsésen megérkezett a többi monitorokhoz. A hajó legénységéből 48 épen menekült meg, 9 fő megsebesült, 31 pedig hősi halált halt:

Hogy mily nagy eredményként könyvelték el a szerbek a »Temes« elsüllyedését, azt mutatja az, hogy a következő nap Belgrád lobogódíszát öltött.

A cs. és kir. haditengerészeti vezetőség számított ilyenmő vesztésekkel és bölcs előrelátással monitorokat építtetett. Október 2 4-én az »Enns« monitor Zimonyba érkezett.

Október 2 4-én az 5. hadsereg a »Maros« és »Körös« monitorok hathatós támogatása mellett újból megkezdte a támadást Ravnje tájékán, melyet csak 27-én sikerül elfoglalni. A »Körös« a rohamozó csapatokait tüzével támogatta.

Október 31-én újból kezdődik a harc Sabác körül, november i-én pedig a város újból csapataink kezére került.

Sabác bevételénél közreműködtek: a »Körös«, a »Maros« monitorok és a »b« őrnaszád.

November 3-án Sabáctól keletre kezdődött az előnyomulás az úgynevezett Misar magaslat ellen, így a hajók az aknaveszélyes folyamszakaszra kerültek. »Andor« aknakereső Sabáctól keletre le is kereste a Szávát aknák után kutatva, de nem talált semmit, így a két monitor és az őrnaszád csapatainkat támogathatták.

Csapataink előnyomulása folytán a Száván az elsülylyedt »Temes« monitortól kelet felé is kellett aknákat keresni. November 3-án az »Andor« gőzös aknakereső készülékében egy akna felrobbant oly erővel, hogy az egyik aknakereső készüléket hordó uszály sérülése következtében süllyedni kezdett. A robbanásra a szerbek heves tüzelésbe kezdtek s az »Andor«-nak csak nehezen sikerült megmenekülnie. Ezután Mitrovicába ment egy új szerkezetért és az elszenvedett sérülések kijavítása céljából.

A következő napokon csapataink előnyomulását megkönnyítendő, állandóan harcban voltak a monitorok.

November 6-án a »Maros« monitor és a »b« őrnaszád segítségével sikerült egy nagyobb szerb csoportot fogságba ejteni.

November 8-án a »Lajta« monitor újból a csoport-hoz csatlakozik.

November 10-én sikerült végre az ellenséget a Misar-hegyekről elűzni és csapataink megkezdték előnyomulásukat Valjevó felé.

Miután a helyszínen nem volt egy aknakereső hajó sem, az ellenséges aknazár aknáit addig, míg i4-én az »Andor« új aknakereső készülékével vissza nem érkezett, egyenkint kellett ladik segítségével a partra vonszolni és ott ártalmatlanná tenni. Közben Pólából tengerész aknászszemélyzetet és egy utász áknászszakaszt is oda-vezényeltek, úgy, hogy a munka gyors ütemben folyt.

November 19-én a Novosejlonál levő aknazár már teljesen el volt távolítva s az út egész Zahrezig ki volt tűzve. Ez fontos volt, mert csapataink ellátását a rossz szerb utakra való tekintettel főleg a vizén kellett lebonyolítani. Sabác elfoglalásával az 5. hadsereg ide helyezte át székhelyét, így a Dunaflottilla parancsnok is ott helyezkedett el.

November 22-én a Kolubara torkolata is már szabad volt s a három monitor: »Körös«, »Maros« és »Lajta«, az ott levő hegységeken: beásott ellenséget tűz alá vette. Ezen nagyobb vállalkozás idejére Lucich sorhajókapitány, a Dunaflottilla parancsnoka, a »Lajta« monitorra szállott.

A hegyes vidékre való tekintettel tüzérségi megfigyelőket kellett a partra kiküldeni, ezenkívül a megfigyelőhelytől telefonvezetékkel kellett lefektetni a monitorokhoz. Markó sorhajóhadnagyot és Depolo fregatthadnagyot bízta meg e vezetékek (kiépítésével). Munkájuk közben egy szerb csoport őket megtámadta s az egyenlőtlen harcban Depolo elesett, míg Markó és néhány matróz sebesülve hadifogságba került.

November 26-tól 30-ig tartanak csapataink nehéz küzdelmei. A monitorok újabb ellenséges aknazár miatt csak Umkaig bírnak előnyomulni.

Umka, Ostruzsnica és Belgrád előtt aknazárak voltak, úgy, hogy monitorjaink Belgrád elfoglalásánál a Szávából nem tudtak idejében ott lenni s csak december 7-én voltak képesek a Dunán levő egységekkel egyesülni.

A Szávámén tíz harcokban a »Traisen« kórházhajó kiváló szolgálatokat tett.

Térjünk most ismét vissza azon időponthoz, mikor a »Temes«-csoport áttört a Szávába. A »Szamos« monitor, mely az áttöréskor Belgrádot lőtte, rövidesen visszavonult Banovcere, hol a »Bodrog« monitorral egyesült.

Szeptember 30-án csapataink újból bevonultak Zimonyba. Október 1-én a »Bodrog« monitor Budapestre ment, dokkolás végett, miig a »Szamos« monitor és az »f« őrnaszád Zimony előtt maradt biztosító szolgálatra.

Október 7-én a »Szamos« monitor a pancsovai körletparancsnok kívánságára egészen Visnjicaig felderített, mert az a hír terjedt el, hogy az ellenség azon a vonalszakaszon átkelési eszközöket összpontosított. A felderítés eredménye — mint legtöbbször — nemleges volt. Ezután október 11., 12. és 15-én résztvett a Kalimegdán lövetésénél.

Október 15-én a »Bodrog« visszatérte után október 16-án a »Szamos« Budapestre indult, szintén a dokkba.

Október 2 4-én, mint már mondtam, az új »Enne« monitor csatlakozott a zimonyi csoporthoz. (Funk sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt). Első ténykedése október 31-én a belgrádi megfigyelt aknazár lövetése volt. November 12-én Wulff sorhajóhadnagy a »Bodrog« monitor és a zimonyi csoport parancsnokságát vette át.

A francia haditengerészet nem hagyta cserben szövetségesét és november elején egy tengerészüteget küldött Belgrádba, melyet ott rögtön fel is állítottak. Ez az üteg november 21-én lépett működésbe. A Zimony előtt horgonyzó monitorokat lőtte, ezért azok kénytelenek voltak 2 km.-rel feljebb lehorgonyozni.

A régi monitorok nem tudták a tüzet viszonozni, csupán az új »Enns« és pedig oly hatásosan, hogy a franciák a tüzelést csakhamar beszüntették.

December 1-én az a hír kelt szárnyra, hogy a szerbek Belgrádot kiürítik, ezért az »Enns« és »Bodrog« monitorok az onnan elvezető utakat tűz alá vették. A tüzet nem viszonozták. December 2-án csapataink Belgrádba bevonultak, a »Bodrog«, »Enns« és »Szamos« monitorok pedig a Kalimegdán alatt horgonyoztak.

Belgrád bevétele után a Dunaflozilla parancsnoka az »Enns« monitorra szállott. December 6-án az »Álmos« és »Sámson« felfegyverzett gőzösök a Dunaflozillához csatlakoztak.

Érdekes a londoni »Times« elmékedése Belgrád kiürítéséről:

»Times, 1915. 18-th. January.

The only succès registered by tha Habsburg soldiers

was, it is interesting to note naval and not military...«

Tehát tengerész eredmény volt Belgrád kiürítése. A Dunaflottilla volt az a tényező, mely a szerbeket erre a lépésre kényszerítette. Mindenesetre ellenséges oldalról történt e megállapítás, tehát ezt minden körülmények közt ténynek kell elfogadnánk.

December 8-án az egész Dunaflottilla Pancsovára ment, hogy onnan csapataink előrenyomulását támogassa. Sajnos, csapataink kénytelenek a szerb ellentámadás folytán ismét visszavonulni és így a Dunaflottilla feladata volt csapataink visszavonulását fedezni.

A monitorok december 10-én Grockánál erős tűz alá veszik az ellenséget s így azok az üldözést beszüntették. »Sámson« felfegyverzeit gőzös és a »b« őrnaszád éjjeli őrimeneteikkel megakadályozták az ellenséget abban, hogy aknákat rakjanak. A XV. hadtest Novoselonál vonult vissza, ennek fedezésére a »Szamos« és »Maros« monitorokat, valamint a »to« őrnaszádot a Szávára vezényelték.

Az »Enns«, »Bodrog« és »Kőrös« monitorok december 10-től 31-ig Grocka vidékén vannak s az ellenség utánözönlését meggátolva, csapatainkat teljesen tehermentesítették.

A Száva-csoport minden esemény nélkül elérte Novoselot, majd Sabácnál csapataink visszavonulását fedezte.

December i4-re a »Szamos« monitort Belgrád elé vezényelték csapataink visszavonulását fedezni. December i5-én a »Maros« monitor és a »Sámson« páncélozott segédhajót az összes áthajózási eszközöket megsemmisítették.

A visszavonulás után monitorjaink még az alsó szakaszon maradtak, számos vontatmányt kísértek a közös szakaszon, majd pedig állandó őrmenetükkel megakadályozták, hogy az ellenség aknákat rakjon.

Törökország, mint általában ismeretes, 1914. november 12-én izent hadat az entente-nek. Törökország nagy lőszerhiánnyal küzdött s miután mind a tengerről, mind a szárazföldről heves ellenséges támadásokat várt,

a német nagy vezérkar azzal a kérelemmel fordult az osztrák-magyar hadvezetőséghez, hogy Törökország felé nagyobb lőszerszállítást tegyen lehetővé.

A német tisztek a török haderőben, mint tudjuk, úgy szárazon, mind vízén, vezetőserepet játszottak.

E célból két uszályt raktak meg lőszerezellel, azzal a rendeltetéssel, hogy Viddinig a Dunaflojtilla szállítsa, honnan az Bulgárián át vasúton szállíttassék tovább Törökországba.

A vontatmány a következő volt:

»Trinitas« gőzös, M. F. T. R. »666« sz. uszály, D. G. T. »43.« sz. uszály. Szállítmányparancsnok Fickermant fregatthadnagy volt.

Kísérő hajók:

»Bodrog« monitor,

»b« őrnaszád,

»Álmos« felfegyverzett gőzös.

December 2 4-én a szállítmány kísérőhajóival Zimonyból útnak indult, de közben a »Bodrog« Szemenidriából azt a hírt kapta, hogy a Vaskapu alatti Dunarész torlászokkal és aknákkal van elzárva. Az expedíció feladata a parancs keresztülvitele volt s mert nem akarták a drága és értékes lőszert hiába feláldozni, az összes hajók Pancsovár-a futottak be. A »Bodrog« Péterváradra ment, hogy a hadseregparancsnokságnak erről személyes jelentést tegyen. Ott a monitorparancsnok jelentésének valódiságát tüzetesen átvizsgálták, újabb hírek beszerzése által, de tekintve, hogy azok mind egyeztek az eredeti jelentéssel, a hadseregparancsnok az expedíció felfüggesztését rendelte el.

December 30-án a szállítmány az »Enns« monitor vezetés emellett Pancsovárról Péterváradra ment, annak ellenére, hogy az ellenség a hajókat tűz alá vette, azok sértetlenül elérték céljukat. December 31-től egész március 1-ig a Dunaflojtilla egységeit Budapestre küldték részben téli állapra, részben javítás céljából.

Az ellenség sem maradt tétlen. Angol, francia és orosz tengerész- és csapattisztek nyertek beosztást a szerb hadvezetőségénél, így többek közt az angol Troubridge tengernagy is. Mi sem bizonyítja jobban a monitorok nagy jelentőségét, mint az, hogy egy angol tengernagyot küldenek Szerbiába. De nemcsak tanácsadókat küldtek az előbb említett országok, hanem anyagot is megfelelő személyzettel. Pl. torpedómotorcsónakokat és parti torpedóállomásokat küldött Anglia, Franciaország repülőgépeket és tengerészütegeket, Oroszország pedig a Vaskapu alatt felfegyverzett gőzösöket bocsátott Szerbia rendelkezésére.

Troubridge vezette a monitorok elleni védrendszer kiépítését. Új akna- és torlaszzárak létesültek, a Dunában külön e célra épített oldalcsatornáknban torpedóállomások épültek, végül pedig erős védett ütegeket és fényszórókat helyeztek el a Duna mentén.

1915. február 14-én az »Enns« és »Maros« monitorok »Sámson« felfegyverzett gőzös és a »Traisen« kórházhajó Budapestet elhagyták és 16-án Péterváradra érkeztek, hol Jenő főherceg megszemlélte őket. Még aznap folytatták útjukat Zimonyig.

A flottilla azon parancsot kapta, hogy az ellenséget lövésre »ingerelje«, hogy az elárulja ütegeinek állását. Ennek a célnak elérésére elegendő volt egy monitor megjelenése Belgrád felett s a szerbek rögtön tüzelni kezdtek.

Mikor február 17-én a szerbek Zimonyra néhány lövést leadtak, az »Enns« monitor Wulff sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt rögtön kifutott és a belgrádi villanyműveket kezdte lőni. Amint az »Enns« megjelent, két szerb üteg kezdte lőni a monitort úgy, hogy azok felállítási helyét pontosan megállapították.

Az »Enns« ezen első tüzérségi viadala folytán érezhető volt, hogy az ellenség technika szempontjából őriásit haladt, olyannyira, hogy a régebbi monitorok az ellenség modern ütegeivel szemben nagy hátrányban voltak. Ebből kifolyólag a nagy Dunaflottilla szolgálata ezután főleg arra szorítkozott, hogy az esetleges átkelé-

seket megakadályozza, illetve az ellenséget »ingerelje«, hogy annak ütegállásai pontosan megállapíthatók legyenek.

Március 1-én a »Bodrog« és »Körös« monitorok, az »Álmos«, »Balaton« és »Vág« felfegyverzett gőzösök, a »Baja« és »Bácska« felfegyverzett kis vontatók, az »Andor« gőzös és a »Kulpa« kórházhajó Pétervárra érkeztek.

A törökországi lőszerhiány pótlásárába már egyszer sikertelen kísérlet ellenére újabb lőszerszállítást vettek tervbe. E célból a »Belgrád« nevű csavaros uszályhajó Böszl sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt útnak indult.

Március 30-án este 9 óra 30 perckor indult el Zimonyból a »Belgrád« uszályhajó, az »Enns« és a »Bodrog« monitorok kíséretében dél felé. Miután minden zavar nélkül elérték Pancsovát és a szerb tüzérség egy lövést sem adott le, a két monitor, az előbb kapott parancs értelmében visszatért, a »Belgrád«-ot magára hagyva. De nem mehetett sokáig, mert már Vincánál a levegőbe repült. Ez a robbanás figyelmessé tette a parti tüzérséget, mely a hajót tűz alá véve, azt megsemmisítette. A hajó személyzetéből csak 8 fő menekült mag, a többi, ezek között Böszl sorhajóhadnagy is hősi halált halt.

A lőszerszállítás megint nem sikerült, mert maga a vállalkozás gondolata is, a fennálló helyzetet tárgyilagosan tekintetbe véve, keresztülvihetetlen volt. A belgrád—vidini távolság 330 km., vagyis egy óránként 2.5 km. gyorsasággal haladó hajónak 13 és fél órát kellene utaznia ellenséges vonal mellett. Hogy 13 és fél óra alatt az ellenség ne tudna tönkretenni egy hajót — az szinte elképzelhetetlen. De nemcsak a parti ütegek, hanem számos aknazár, torpedóállomás, elsüllyesztett hajók — mind-mind akadályként léptek fel s egyenként is alkalmasak lettek volna a vállalkozás megghiúsítására. Galac elfoglalása után az ottani olasz haditengerész állomáshajó R. N. »Archimede« irattára csapataink kezébe került, többek között a hajóparancsnok naplója is 1915. elejéről. Ebben leírja a Vaskapu elzárását, mely

szerint a hajónak sikerült volna egész odáig áttörni, ott biztos hasonló sorsra jutottak volna. (Lásd a rajzot.) E kilátástalan kísérletezések ellenére Jenő főherceg hadseregparancsnoksága még mindig bízott a sikerben. Azt javasolta, hogy egy motoros uszály vasbeton lemezekkel láttassák el, mely ezenkívül az ellenség felé fordított oldalához egy ilyen lemezekkel ellátott uszályt vegyen, mintegy gránátfogót. Ez a terv Hübner vezérőrnagytól származott, mely helyes lett volna, ha csupán ellenséges ütegekkel kellett volna számolni, de itt főellenség az akna volt, az pedig ilyenemű lemezeket is szétszaggat, tehát azokat aknák ellen nem lehet használni. Erre nem gondoltak akkoriban és már a Délnémet hajóstársaság »Tulin« nevű motoros hajóját és egy M. F. T. R. uszályt akartak átépíteni. Hogy mennyire nem gondoltak komolyan aknaveszélyre, azt bizonyítja az, hogy egy motoros uszályt azért akartak átalakítani, mert nincs oly magas felépítménye, és hogy nincs kazánja...

Az előmunkálatok megkezdődtek. Most már nem a szerencsére akarták állapítani az áttörést, hanem erővel szándékozták azt elérni. Tervbe vették, hogy a szállítmányt két monitor fogja kísérni. Ezenkívül parti ütegek oltalmazták volna, melyeknek hivatása az ellenséges ütegek elnémitása volt. Szerencsére a Dunaflottillaparancsnok júniusban az egész akciót lefújta, akna- és torpedó veszély miatt.

A német hadvezetőség már a »Belgrádi« kudarca után feladta a reményt annál is inkább, mert májusban sikerült német tengeralattjáróknak a Dardanellákat elérni és az ellenséges hajókat ott megtámadni.

Ugyanis 1910. február 15-én volt az első heves támadás a Dardanellák ellen. A Gallipolin történt partraszállási kísérletek igen kényes helyzetbe hozták a török hadvezetőséget. Azáltal azonban, hogy május 26-án a német »U. 21.« egy angol csatahajót (Triumph), majd két napra rá a »Majestic« csatahajót elsüllyesztette és az »Agamemnon«-t súlyosan megsértette — megbénult az

ellenséges flotta működése, illetve a törökök parti ütegei tehermentesítve lettek.

Tekintve azt, hogy az ellenséges ütegek megszólalásra való kényszerítése által a monitorok túlsok veszélynek voltak kitéve, ugyanezen eredményt ezek segítségével akarta elérni a Dunaflottillaparancsnokság. Egy igen jól sikerült ál-monitor építettett fából s április 10-én helyezték el a szerb partok elé. De, agy látszik, a szerbek igen jó kémszolgálatuk útján ezt is megtudták s így nem tüzeltek a famonitorra. A célt nem érték el annak ellenére, hogy néhány merész matróz a famonitoron a kémény alatt tüzet rakott, hogy füstöljön a hajó és a valósághoz egészen hű legyen.

Egy eredményt azonban mégis elértek. Ugyanis a szerbeket ez annyira megzavarta, hogy ezentúl nem tudták melyek az igazi, melyek az ál-monitorok s a valódi monitorjainkra sem lőttek, kivéve, ha egész pontosan meg nem állapították a valódiságukat.

Április 12-én az »Inn« monitor csatlakozott a flottillához, úgyszintén a »Balaton« gőzös aknakereső.

Április 2 3-ra virradó éjszakán az ellenség egész úrendszerü támadásba ment át, torpedók segítségével akarta tönkretenni a gyűlölt monitorokat. Az angol Troubridge altengernagy angol tengerésztiszt parancsnoksága alatt angol legénységgel ellátott nagy gőznaszádot szereltetett fel torpedófelszereléssel és támadásra indította. A naszád parancsnoka Lieutenant L. Kur volt, kinek sikerült ugyan megközelíteni a monitor-osztályt, de őrhajónk csakhamar észrevette és rögtön géppuskatűz alá fogta, ennek folytán az angol idő előtt kilötte torpedóját, mely természetesen nem talált s nekimenve a partnak, ott felrobbant. Anyagi kár részünkről nem volt, de szükségesnek látszott az őrszolgálatot és biztonsági intézkedéseket kibővíteni, ezért a monitor-osztály kikötési helye alatt egy gerendatorlasz létesítettett, azonkívül géppuskákkal felszerelt motoros csónakokat a partmentén lesállításokba vezényeltek, de ez mind hiába volt, többé már az ellenség nem támadott.

Április 29-én egy ellenséges repülőraj (4 gép) megtámadta a Zimony előtt horgonyzó monitorosztályt. A támadás nem sikerült annak ellenére, hogy számos bombát dobtak, mert egy sem talált.

Május 12-én Károly István főherceg megszemlélte a Dunaflottillát.

Az ellenség minden valószínűség szerint lőszermegtakarítás céljából nem lőtt, de viszont fényszórói a Dunát egész éjjel megvilágították, úgy, hogy semmiféle nagyszabású átcsoportosítás nem volt lehetséges. Hogy a fényszórók működését a szerbek beszüntessék, május 15-én este az »Inn« monitor és a »c« őrnaszád kifutott, hogy azokat összelőjék.

Az ellenség: rögtön tüzelni kezdett, de csupán az őrnaszádra s oly szerencsájük volt, hogy egy gránát az őrnaszád benzin-tankját találta el, mire az felrobbant s a hajófenék átütésén kívül a kormány vezetéket is megszagatta úgy, hogy a naszád kormányozhatatlan állapotban a Kizara sziget felé terelődött. Rövid idő múlva megjelent a színhelyen egy motorcsónak báró Doblhoff fregatthadnagy parancsnoksága alatt és vontatni kezdte az égő naszádot a sziget mögé, de ebben a pillanatban ismét egy telitalálatot kapott a naszád, mely után sülyedni kezdett.

Az őrnaszádot ezután a partra vontatták, majd pedig a motorcsónak kikötött rajta s átvette a sebesülteket, miközben a naszád parancsnoka, Zangl fregatthadnagy kiadta a legénységnek a parancsot a hajó elhagyására; csak maga és két önként jelentkező hajómester és a tisztiszolga maradt a hajón, hogy a titkos segédleteket megsemmisítsék, Közben ismét egy gránátalálat érte a hajót, mely a tisztiszolgát megölte. Miután a parancsnok munkáját elvégezte a hajómesterrel, szintén a partra szállt, és ekkor vette észre, hogy a távírókódexről megfelekezett. Amint a motorcsónak ismét megérkezett, a parancsnok erős ellenséges tűz közepette ismét a hajóra ment s tényleg sikerült a könyvét megtalálni és megmen-

teni. Közben az »Inn« monitor is a színhelyre érkezett s felvette a hajótörötteket.

Május 23-án Olaszország hadat üzent a Monarchiának, Jenő főherceg az olasz hadszíntérre került, mint parancsnok, így délen Terstyánszky lovassági tábornok vette át a parancsnokságot.

A nyár folyamán nem volt különösebb esemény, számos felderítőmenetet tartottak, ezenkívül egy »Ál-őrnaszádot« építettek, melyet igen jó eredménnyel használtak fel. Különben a Dunaflottilla egy nagy támadásra készül a Szerbia ellen, ami Bulgáriának a központi hatalmakhoz való csatlakozása által tényleg valóra válhatott. (1915 szeptember 6.)

Szeptember 27-én Kövess tábornagy vette át a déli csapatok felett a parancsnokságot. A támadás keresztülvitelére megkezdődtek az előkészületek.

Szeptember végén az entente Szalonikiben — Görögország semlegességével nem törődve — 170.000 főnyi csapatot szállított partra a francia Serrai! tábornok parancsnoksága alatt. Ennek a hadseregnek feladata volt Szerbiát Bulgária ellen segíteni...

A központi hatalmak felett a fővezér a német Mac-kensen tábornagy volt.

A délen levő csapatok a következő hadseregekre oszlottak:

1. Boszniában az úgynevezett Visegrád-csoport Sarcotic tábornok alatt. Feladata Bosznia védelme.

2) A 3. cs. és kir. hadsereg Kövese tábornagy parancsnoksága alatt. Feladata: A Drina-Semendria arcvonalon való támadás volt.

3) A 11.-ik német hadsereg Gallvitz német tábornok parancsnoksága alatt. Feladata volt: Semendria és Ó-Moldava közt lámadni.

4) Kombinált magyar-német-osztrák hadsereg Fülöp cs. és kir. altábornagy parancsnoksága alatt, melynek Ó-Moldova és Orsova közt kellett támadnia.

5) I. bolgár hadseregnek Bogadjieff tábornok alatt

a feladata Viddin és Caribrod vonalon való támadás volt.

6) Bolgár déli hadsereg Jekoff tábornok alatt azal a feladattal, hogy Észak és Dél-Szerbia közé ékelődjék be és az entente csapatokat tartsa távol a szerb hadseregtől.

Szerb felvonulás: a főerők Duna védelmére, főleg a Vaskapunál voltak, nehogy a Monarchia és a bolgár csapatok egyesülhessenek. Délen mindent az entente csapatokra bízta. A Vaskapu alatt felfegyverzett orosz gőzösök voltak, melyek újabb akna- és torlaszzáratokat fektettek le.

Hadműveletek 1915 október 6-án.

Kövess hadsereg: 3 oszlopban nyomult előre:

1) 1 és fél hadosztály a Macva-ba tört és Jaraknál átkelt,

2) a XIV. cs. és kir. hadtest 7-én átkelt Progar és Boljevcinél,

3. a) a 26. cs. és kir. gyalogdandár átkelést színel Ostruznica-nál,

b) a XXII. német hadtest a nagy Cigányszigetnél lépett szerb területre,

c) a VIII. cs. és kir. hadtest Belgrád előtt kelt át a Dunán.

ad. 1. és 2. Mint már emiitettem, a hadműveletek október 6-án reggel kezdődtek.

A »Szamos« monitor, az »Una« felfegyverzett gőzös, valamint az »Arad« és »Fulton« gőzösökből álló akna-keresőcsoport, továbbá 2 gőzkompp már október 5-án délután 3 órakor elhagyták Broko-t. Egy harmadik gőzkompp csatlakozott hozzájuk Brezovopolje-nál.

Bosna-Raca-nál az ottani hadsereg állomásparancsnok a hajócsoportot feltartóztatta. A hajóik kénytelenek voltak a sötétségben megfordulni, aminek az volt a következménye, hogy az »Arad« először az »Una«-val, majd a »Fulton«-nal ütközött össze. Szerencsér az »Una« nem szen-

vedett nagyobb kárt, de az »Arad« és a »Fulton«, annyira megsérültek, hogy vissza kellett őket küldeni Brokora s így a csoport kénytelen volt kezdettől fogva aknakeresők nélkül működni.

Az egész feltartóztatásnak és a balesetnek az oka az volt, hogy az állomásparancsnok egyszerűen tájékoztatni akarta magát a Banovobrod-nál levő torpedóállomásról, ami igazán nem volt fontos. A tájékoztatás után a csoport folytatta útját, majd a Raca-gázló után ellenséges tűzbe került.

Az intézkedésnek megfelelően a csoport 6-án reggel 3 órakor pontosan Jarak alá érkezett és rögtön tűz alá vette az ellenséges parti őrséget, kb. 2 századot, melyek erre elmenekültek. Ezeknek elűzése után azonnal megkezdődött az átkelés. Itt a »Szamos« a bal-, az »Una« a jobbszárny előnyomulását támogatta hathatósan. 4 órakor befejezte a csoport Jaraknál a munkát s völgyemenetben 1 gőzkomppal folytatta útját Progar felé.

Drenovac-nál a csoport heves tűz alá vette a helységet és az előtte lévő szigetet, hogy ezáltal csapataink bevonulását elősegítse.

5 h 40-kor d. u. a Misar-gázlóba értek, itt közvetlenül a partnál két 8 cm.-es, a Misar magaslatról pedig egy tábori ágyús üteg gyors tűzébe kerültek. A tüzet viszonzták.

A »Szamos« monitor több kárt szenved, többek közt d. u. 6 órakor egy gránát a monitor élelmiszerkamrájába behatolt, ahol felrobbanva a gőz-, valamint a kézikormány vezetéket tönkretette.

Az »Una« gőzösön csak egy géppuska ment tönkre.

A csoport a heves tűz ellenére — »Szamos« a gépekkel kormányozva — szerencsésen elérte a Klenovacka-Adat, hol megálltak és a »Szamos« kormány vezetéket kijavították. Innen este 8 h-kor tovább folytatták útjukat.

Éjjel 11 óra 30 perckor a csoport szerencsésen elérte Progar szigetet, majd 3 órai pihenő után az áthajózási helyekre indult.

Az ellenséges parti őrskéket csakhamar elűzték s a csapatok áthajózása 7-én reggel 3 órakor kezdetét vette.

Ettől az időponttól kezdve hathatósan támogatta a csoport a csapatokat. Sokszor állottak erős tűzben, nagyobb sérüléseket azonban nem szenvedtek. A »Szamos«-nak sikerült 11 foglyot is ejteni.

ad. 3) A Dunán két helyen kellett a csapatoknak átkelni: a nagy Cigányszigeteknél és a Kalimegdánál.

A Cigányszigetnél a Dunafloitiilla nem tudott közreműködni, mert nem volt képes áthaladni a felrobbantott vasúti híd alatt. A kalimegdáni átkelésnél a következőkép működött közre:

6-án reggel útnak indult az I. Monitor-Diviso, melyhez a »Sava« monitor, továbbá a két aknakereső »Balaton« és »Vág« gőzösök csatlakoztak, Zimony közelében az agynevezett Radetzky állóhelynél horgonyoztak. Onnan a flottilaparancsnok jelentkezni ment a VIII. hadtest parancsnokához (Belarica magaslatra). A Dunafloitiilla parancsnoka további parancsokat kért a közreműködésre vonatkozólag, de a hadtestparancsnok azt az utasítást adta, hogy az átkelésnél a Dunafloitiilla maradjon a horgonyzási helyén és csak külön kiadott parancsra működjék közre. Ugyanis a hadtestparancsnokság attól félt, ha az ellenség a monitorokra lő, az átkelő csapatokat is veszélyezteti. Ennélfogva a monitorok készenlétben maradtak s csak az őrnaszádokat és motorcsónakokat küldték ki az átkelési helyekre, hogy az átkelést védjék az esetleges ellenséges torpedó motorcsónakok ellen.

Október 6-án délután 2 órakor nehéz tüzérség kezdte meg a pergőtűzet, majd 6 órától kezdve csak könnyű tüzérség lőtte az ellenséges állásokat.

Az est folyamán az aknakeresőosztag aknák után végig kutatta a nagy Dunát a nagy Hadisziget mindkét oldalán. Mindkét utat aknától mentesnek találta.

7-én kora hajnalban kezdődött a csapatok átkelése. Az ellenség igen keményen védte állásait s így csak négy zászlóaljnak sikerült a partot elérni és magát ott beásni, ez a Kalimegdánhoz tartozó Nebojse toronynál

volt. A VIII. hadtestparancsnokság, miután látta, hogy 4 zászlóalj tudott csak átkelni s azok is igen kényes helyzetben voltak, távmondatilag értesítette tehát a Dunaflottillaparancsnokságot, hogy »Flottille einsetzen!« Ezen parancsra reggel 6 óra 10 perckor a »Maros« és »Bodrog« monitorok, majd 8 óra 15 perckor a »Körös«, »Lajta« és »Sava« monitorok is kifutnak, hogy csapatainknak segítsenek.

Miután a szerb Vracar álláson lévő francia hajó-ütegek a hajókat igen erős tűz alá vették, a Dunaflottillaparancsnokság felkérte a VIII. hadtestparancsnokságot, hogy ezen ellenséges ütegeket nehéz tüzérséggel lövesse, A hadtestparancsnokság ennek a kérelemnek rögtön eleget is tett s monitorjaink most már hozzáláthattak csapataink hathatós támogatásához.

A monitorok elsősorban a Kaliniegdántól keletre lévő temetőt és gyárnegyedet vették tűz alá, majd a »Körös« és »Lajta« monitoroknak sikerült összeköttetésbe lépni a partraszállt csapatokkal (87. gyalogezred) és azok kérelmére tűz alá vették a vasuttöltésnél lévő ellenséges állásokat, Majd a monitorok.» egy ellenséges tábori üteget oly sikeresen vettek tűz alá, hogy az a heves srappeltűz elől rövid időn belül elmenekült.

11 óra 30 perckor a »Bodrog« és »Maros« monitorok, majd 1 óra 20 perckor a »Sava« monitor a horgonyzási pontra tért vissza, a »Körös«-csoport is parancsot kapott ugyan a visszatérésre, azonban a csoportvezető kérte, hogy továbbra is ott maradjon, mert támogatása kedvező hatással volt a csapatokra. A csoport további ottmaradását engedélyezték.

Délután 2 óra 30 perckor a Dunaflottilla parancsnoka a »Temes«, »Enns« és az »Inn« monitorokkal tűz alá veszi az ellenséges állásokat. A monitorok tüze látszólag igen jó volt, mert az ellenség tüze mind lassabb lett. 5 óra 20 perckor mind bevonultak a horgonyzási helyre.

Az éj folyamán az átkelési helyen csak az »f«, »h« és »Linz« őrnaszádok, valamint több kisebb motor-

csónak maradt, hogy a múlt éjszaka az utászoktól elterelődött pontonokat összeszedjék és helyükre vontassák.

8-án reggel sem volt jobb a helyzet, sőt az ellenség felbuzdulva a 7-én elért sikerén, hogy csapatainknak nem sikerült teljesen átkelni, ők is összevontak újabb csapatokat és új erővel támadták az ellenséges parton lévő mieinket. A Dunaflozilla részére a következő parancsot adták ki:

Kifutási rend: reggel 5 órakor »Sava« és »Inn«,

7 órakor »Bodrog« és »Maros«

9 órakor »Kőrös« és »Lajta«

11 órakor »Termes« és »Enns«

d. u. 1 órakor »Sava« és »Inn«

3 órakor »Bodrog« és »Maros«.

Az egyes csoportok azt az utasítást kapták, hogy a leváltó csoport beérkezése után a horgonyzási helyre fussanak vissza, hacsak oly kedvező helyzetben nemi lennének, hogy maradásuk a harcállásban okvetlen kívánatos.

Az első három csoport teljesen a rendelkezés szerint futott ki és rögtön felvették a harcot.

Reggel 9 óra 30 perckor a »Bodrog« rádió útján jelentette, hogy a »Maros« befut, mert egy súlyos találatot kapott a hátsó felépítménybe. A felrobbant gránát benzintüzet idézett elő, 2 embert megölt, köztük a gépezemvezetőt is, egyébként a tűz eloltása után a hajó ismét harcász állapotban volt.

Délután 12 óra 40 perckor az »Enns« rádió útján jelenti: »Lékem van, a hajó éppen hogy úszva tudja magát tartani.« Ugyanis e csoport mindjárt megérkezése után igen heves ellenséges tűzbe került, az úgynevezett Topcid ütegek fogták tűz alá (francia 13.5 cm.). Az »Enns« egy oly szerencsétlen találatot kapott, — rögtön a vízszín alatt egy gránát átütötte a páncélt — hogy víz alá került egy 12 cm-es lőszerraktár és a tisztii lakhely. Egyidejűleg az »Enns« távmondatóval az 59. gyaloghadosztálytól telefonértesítés érkezett, hogy a »Temes« a Kozara szigetre felszaladt és süllyedőfélben van.

A Dunaflottillaparancsnokság elsősorban az »Inn« és »Sava« monitorokat küldte ki segísége, egyidőben megkereste a VIII. hadosztályparancsnokságot, hogy az a Topcid ütegek lövetését rendelje el, amit tényleg rögtön meg is tett. Ezenkívül mint szivattyúhajót a felfegyverzett »Sámson« gőzöst is rögtön készenlétebe helyezték.

A »Ternes« szerencsétlensége úgy történt, hogy amikor látta, hogy az »Enns« találatot kapott, az erős tűz ellenére a Topcider ütegek ellen fordult, hogy védje az »Enns«-t, de rövid időn belül maga is egy találatot kapott. Egy ellenséges páncélgránát a hátsó taracknál átütötte a fedélzetet, behatolt a kormányállásba és ott felrobbant. A repeszdarabok a vízhatatlan falakat és a hajófeneket átütötték. Az ott levő helyiségek rögtön víz alá kerültek és a hajót nem lehetett tovább kormányozni. Ekkor került víz alá a rádióállomás is, így a monitor nem tudott segítséget kérni. A hajón 6 ember életét veszítette és 9 fő súlyosan megsebesült. A monitor parancsnoka, miután hajóját süllyedni látta, a még meglevő erővel a Kocsa sziget nyugati oldalára felszaladt. Délután 2 óra 40 perckor a »Sámson« megérkezett a szerencsétlenség színhelyére. Először teljesen kiszivattyúzta a hajóból a vizet, ideiglenesen betömítette a lékeket és a monitort a horgonyzási helyre vontatta.

Délután 3 óra 30 perckor az »Enns« jelenti, hogy ideiglenesen az úgynevezett Hadisziget által védve lehorgonyzott és az esti szürkület beálltával fog bevonulni. Az »Enns« segítségére az »Álmos« gőzöst rendelték ki. Este 7 óra 30 perckor a két hajó horgonyzási helyére beérkezett.

Az napi nagy veszteségek ellenére az elért eredményeket tekintve, a Dunaflottilla működése kiválónak minősíthető. Főleg a »Körös« és »Lajta« monitorok működése volt kitűnő, ugyanis e két hajó állandó összeköttetésben volt a partraszállott csapatainkkal és azok kérelme szerint vették az ellenséget tűz alá, különösen a gyárnyedet s ezáltal a további előnyomuláshoz az alapot megadták. A monitorok több olyan házat lőttek össze,

melyekben szerb katonaság volt, számos géppuskaállást összeromboltak, a Kalimegdán ütegeit is hatásosan lőtték, hallgatásra kényszerítették s így a 87. gyalogezred csapatai a vasúti töltésen át előrenyomulva a Kalimegdántól keletre lévő városrészben be tudták magukat ásní.

Az aknakeresés 7-én és 8-án nem volt lehetséges egyrészt az ellenség erős tüze, másrészt az éjszakai csapatszállítások miatt.

9-én az »Enns« es »Ternes« útnak indultak Budapest felé, »Sámson« és az »Álmos« hajók vontatták, majd midőn Újvidékről az a jelentés érkezett be, hogy a »Sámson« egyedül is megfelel a vontatásra, az »Álmost«-t visszarendelték a flottillához.

Ezen a napon sikerült úgy a saját, mint a német csapatoknak Belgrád városát elfoglalni. A nagy esőre való tekintettel, mely a látást igen korlátozta, a VIII. hadtestparancsnoksággal egyetértőleg a monitorok ezen a napon nem futottak ki. A Dunaflottilla pedig Zimony elé ment lehorgonyozni. Napközben az 57. gyalogdandár fenmaradt részét áthajózták. Ezen művelet védelmére a »Helene« felfegyverzett gőzöst, az »f« és a »h« őrnaszádokat rendelték ki. A VIII. hadtestparancsnokság megkeresésére a »Traisen« kórházhajót a csapatok rendelkezésére bocsájtották, mely e napon 184 sebesültet Újvidékre szállított.

A délutáni órákban megkísérelték a monitorokat löállításba hozni, de sajnos a rossz időjárás miatt a célokat nem lehetett felismerni és így a hajók ismét Zimony elé mentek.

Csapatainkkal két őrnaszád tartotta fenn az összeköttetést.

10-én a látviszonyok ismét olyan rosszak voltak, mint az előző napon, s így a monitorok nem elegendhettek harcba. Délután az időjárás jobbra fordult, ennek folytán a »Maros«, »Bodrog«, monitorokat, valamint a »h« őrnaszádot, élükön a »Balaton« aknakereső gőzössel, azonnal kirendelték csapataink halszárnyának támogatására. Ez a csoport a délután folyamán igen

szép eredményt ért el, főleg a Huja sziget fölött, hol állandó rádióösszeköttetésben állott egy repülővel, mely a lövések eredményét figyelte. A repülő sokszor leadta a »famos«, »bravo« szavakat, amiből arra lehetett következtetni, hogy az ellenséges állásokat hathatósan tartották tűz alatt.

10-én újból teljes erővel nekilátlak az aknakeresésnek, e célból a hadtestparancsnokság által a Dunaflottilla-parancsnok kérelmére két kis gőzöst, az »Ordódi«-t és a »Futár«-t a flottilla rendelkezésére bocsájtották.

Délután Belgrád télikikötőjében 5 kisebb és egy nagyobb motorcsónakot találtak. A nagy motorcsónakban arra ismertek, amelyik annak idején a torpedótámadást intézte.

10-én este a szerbek Lipar-Strazara vonalon álltak. Az volt a terv, hogy a szerbek állásait 12-én újból megtámadjuk, melyet a rendelkezésre álló összes ütegek egy pergőtűzzel vezettek volna be, ennél a Dunaflottilla egységeinek is részt kellett volna venni. A terv keresztülvitelére azonban már nem került sor, mert a szerbek az éj folyamán a Belgrád környékén levő összes magaslatokat kiürítették.

Október n-én Kövess tábornagy megszemlélte a Dunaflottillát és megdicsérte a hajókat Belgrád bevétele alkalmával tanúsított eredményes, vitéz és áldozatkész magatartásukért.

Az ellenség visszavonulása folytán a Huja szigetnél lévő aknamezőt sikerült megsemmisíteni, ezenkívül a Szávából a már előzőleg megállapított megfigyelő aknazárt kiemelni.

A megfigyelő aknazár egész anyaga orosz eredetű s igen jó állapotban volt.

Október 12-én Mackensen tábornagy megérkezett Zimonyba és megszemlélte a Dunaflottillát, majd pedig az »Inn« monitoron a hajó- és csoportparancsnokok jelentkezését fogadta. Vilmos német császár nevében a tisztikarnak átadta a vaskeresztet, majd beszédében méltatta a Dunaflottilla közreműködését, azt megdicsérte,

oly színben tüntette fel a flottilla munkáját, mint a történelem egyik legnagyobb haditettét.

Október 12-én az aknakeresést tovább folytatták, Hujánál egy szabad utat készítettek, melyet úszókkal jelöltek meg, majd aknászaink a belgrádi vasúti híd pil-lérjénél megtaláltak két angol torpedócsövet torpedókkal együtt.

Este a VIII. hadtestparancsnokság székhelyét Belgrádba tette át, a II. monitorosztályt pedig a hadseregparancsnokság parancsára közvetlenül a VIII. hadtestparancsnokságnak rendelték alá.

Október 13-án a hadseregparancsnokság kívánságára az »Álmos« és »Helene« gőzösök, hogy a Pahcsovánál horgonyzó német vontatmányokat kísérik, áttörtek Dunadombóra. A számos aknazár ellenére a magas víz-állás folytán az áttörés sikerült. Az áttörés szükséges is volt, mert a német 11. hadsereg megfelelő vontatókkal nem rendelkezett. Sajnos, az időjárás annyira rosszabbodott (t. i. erős vihar keletkezett, az úgynevezett Kosovo), hogy az aknakeresés a következő napokban teljesen szünetelt.

De térjünk most vissza a *11* német hadsereghez.

Ez a hadsereg Gallvitz tábornok vezetése alatt három oszlopban támadott. Támadási irányok:

1. Pálánka-Báziás, 6-án utászok segítségével átkelés,

2. Dunadombónál az átkelés október 7-én szintén német utászok segítségével történt, akik mellé az úgynevezett cs. és kir. evezőkülönítményt osztották be. Az átkelést néhány felfegyvezett német motorcsónak fedezte.

3. Október 8-án az átkelés Keveváránál hasonlóképpen a német utászok és egy cs. és kir. tengerész evezőkülönítmény segítségével, továbbá felfegyverzett német motorcsónakok fedezése mellett történt.

E két evezőkülönítmény parancsnoka Stock sorhajóhadnagy volt, egyben a német hadseregnél az átkelés

»csendes« szakértője, mivel a németek a Dunát nem ismerték.

A kombinált magyar-német hadseregnek Fülöp altábornagy parancsnoksága alatt az volt a feladata, hogy az I. bolgár hadsereggel egyesüljön és így a víziösszeköttetést Bulgáriával megteremtse. A bolgárhadsereg csak nehéz küzdelem után, október 16-án érte el Timokot, majd október 23-án Prahovo-t, miáltal lehetővé vált a Fülöp-hadseregnek támadásba átmenni. Október 26-án a német és bolgár elővédek egymásra találtak. Végre megvolt a kapocs és a Duna mentes volt az ellenséges csapatoktól.

Belgrád bevétele után a Dunafloottillának több feladatot kellett megoldani, melyek között elsősorban az aknazárak eltávolítása Szemendriánál és Báziasznál állott előtérben.

i6-án a II. monitorosztály (»Sava«, »Körös«, és »Lajta«) útnak indult a még Pancsovánál álló és harcoló hadseregszárnyhoz. Menetközben az erős Kosovó szél miatt a »Lajta« monitor kormánytóve eltörött úgy, hogy az »Achilles« nevű segédhajóval Budapestre kellett vonatni.

Semendriánál sürgősen egy nagy hadihídra volt szükség és a magas vízállásra való tekintettel a Dunafloottilla-parancsnokság annak leszállítását lehetőnek tartva azt le is vitette.

Október 17-én Zimonyból útnak indult az első nehéz hadihíd, mely 60 gőzösből és uszályból állott. Zimonytól Pancsováig a »h« jelzésű őrnaszád vezette a szállítmányt, majd Pancsován a II. monitorosztály vette át a vezetést és a hadihíd este 8 órakor szerencsésen el is érte rendeltetési helyét. A monitorosztály »Körös« monitorja visszament, közben Íjrocka-nal csapataink részére összekötő szolgálatot végzett, majd 19-én Belgrádba bevonult. Ugyanezen a napon Zimonyból útnak indult a második hadihíd először a »h« őrnaszád és a »Maros« monitor, majd a II. monitorosztály vezetése mellett. Ez a szállítmány is szerencsésen elérte Veliki-Gradiste-t.

Október 19-én a Dunaflottilla-parancsnokságot közvetlenül a Mackensen hadseregcsoportjának rendelték alá.

Október 20-án a Dunaflottillaparancsnokság az összes úszóegységekkel Szemendriába ment, csupán az aknászosztag maradt még Huja és Vinca közelében, hogy az ellenséges zárat teljesen eltávolítsa. Menetközben a »Bodrog« monitor Grockánál maradt, hogy ott szükség esetén csapatainkat támogassa, de csakhamar kiderült, hogy jelenléte nem szükséges, ezért ez a monitor is szintén Szemendriába vonult be. A II. monitorosztály rögtön tovább indult Ó-Moldavára az ottani hadihíd védelmére. Ezen osztályt október 2 3-án az I. monitorosztály váltotta le.

A Dunaflottilla hadtápállomása mindeddig a parancsnokságnál volt, most Kevevárára vezényeltetett egy lőszeruszály kivételével.

Október 26-án a »Helena« felfegyverzett gőzöst, a két aknakereső hajót a »Nyíl«-t és »Tisza Kálmán«-t Orsovára vezényelték, hogy a Vaskaput a hajózás részére szabaddá tegyék. Két napra rá az egész Dunaflottilla is odaérkezett az összes monitorokkal és az egész aknászosztaggal. Október 3 o-ig sikerült is egy keskeny sávot a hajózás részére teljesen szabaddá tenni, úgy, hogy az első lőszer szállítmány Bulgária és Törökország részére e napon útnak indulhatott.

A szállítmány egy vontatóból és 2 uszályból állott, ebből egy bolgár és egy török lőszerrel volt megrakva. A szállítmányt az »Inn« monitor vezette, a kíséretet pedig a »Bodrog« és »Körös« monitorok képezték. A szállítmány szerencsésen Lomra érkezett, tehát végre sikerült Törökországnak segíteni. Ez a Dunaflottilla érdeme, mert akadályt nem ismerve 4 napi megfeszített munkával számos aknazáron keresztül hajózási utat létesített, mely által a szállítást lehetővé tette. Lom-Palanka polgármestere és a városparancsnok a vezető monitoron üdvözölték a Dunaflottilla egységeit és tolmácsolták a szállítás sikerén való örömeiket.

Az »Inn« monitor október 31-én visszatért Orso-

vára, míg a két másik monitor biztosításnak Lom-Palánkán maradt. Ugyanis a szerb partoknak a kezünkbe jutása után az orosz Dunaflozilla részben elmenekült, részben pedig román kikötőkben keresett menedéket. Nehogy egy ilyen orosz gőzös a szállítmányt megsemmisítse, annak biztosítása vált szükségessé.

A második szállítmány november 2-án indult utifak. Ez a szállítmány 2 vontatóból és 6 uszályból állott, melyek Törökország és Bulgária részére hadianyaggal voltak megrakva. A kísérést ez alkalommal a »Sava« monitor és az »Álmos« gőzös végezték. Lom-Palánkáig még a »Sámson« felfegyverzett gőzös is kísérte, innen ezt a hajót visszaküldték Orsovára. A hajók 3-án Lom-Palánkán voltak, ott a bolgár hadianyaggal telt uszályt leadták, míg az első szállítmánnyal oda érkezett török uszályt vontatásba vették. Tekintve azt, hogy a bolgár és török bizottságok a kirakási programot megváltoztatták, a »Körös« monitornak a szállítmányhoz való csatlakozását rendelték el, míg a »Bodrog« Lom-Palánkán maradt részben fedezetül, részben pedig mint rúdióközvetítő, hogy a völgyemenetben haladó hajók állandó összeköttetésben maradhassanak a Duna flottilla-parancsnoksággal. A szállítmány 4-én Sistovra érkezett, ott 3 uszályt kirakódásra hátrahagytak, fedezetnek a »Körös« monitor maradt; a szállítmány másik részét pedig 5-én ért Rustschukra. Rustschukon maradt az »Álmos«-gőzös, mint fedezet, míg a »Sava« monitor visszatért Orsovára. Rustschukból 6-án indult, aznap még Lom-Palánkára, 7-én Kladovora, 8-án Orsovára érkezett. Ez az utazás a Dimaflozilla részére mint egy diadalmenet volt, Lom-Palánkán Ferdinánd bolgár cár, a koronaherceg és Radoslawoff miniszterelnök kíséretében a hajókra jött. Érdeklődött a kirakódási lehetőségek iránt, majd tüzetesen megsejmelte a »Sava« monitort; azonkívül számos matrózt megszólítással tüntetett ki, mindegyiket saját anyanyelvén szólítva. A király távozásakor legfelsőbb elismerését fejezte ki.

Sistovban, hova csak este érkeztek meg, az egész

Dunapart tömve volt emberekkel, és a polgármester és a katonai állomásparancsnok várták a hajókat, és mint szövetségeseik üdvözölték.

Rusebukban annak ellenére, hogy a hajók érkezését csak félórával beérkezésük előtt tudták meg, a fogadtatás leírhatatlan volt. Az egész part, a parton levő házak, raktárak és vagonok teteje mind-mind tömve volt emberekkel. Már távolról jelezték a »Sava« monitornak, hogy melyik állóba jön kössön ki, ahol a város politikai és katonai hatóságainak vezetői, az osztrák-magyar konzul a konzulátus egész személyzetével, a török császári főkonzul, a nagybankok és kereskedelmi kamara elnökei, igazgatói, a hajóstársaságok ügynökei gyülekeztek. Miután a hajó kikötött, a cs. és kir. konzul a hajóparancsnoknak az összes jelenlévő urakat egyenkint bemutatva, majd ezután Nazlimoff bolgár királyi tábornok uralkodója és nemzete nevében üdvözölte a hajókat. Ezen üdvözlés után még számos üdvözlőbeszéd hangzott el a magyar királyt és a német császárt éltetve, stb. A »Sava« monitor parancsnoka a hajó fedélzetéről válaszolt hosszabb beszédben, melynek végén a tisztekkel és legénységgel együtt a bolgár cásra háromszoros »Hurrah!«-t kiáltott. Ezek után a tömeg már nem volt visszatartható, megostromolják a hajókat és minden egyes részét virágokkal díszítették fel. A fogadtatás után a hajóparancsnok a város egyes hatóságaihoz ment a fogadtatást megköszönni és este a hajókat megtekintésre nyitva tartotta.

Katonai szempontból feljegyzendők még a következő észleletek: a szállítmányt Crivinanál való elhaladásakor román parti őrségek puskatűz alá vették, de anyagban és emberéletben kár nem esett. Majd Sistov után egy román őrnaszádot vettek észre, mely sem lobogót, sem egyéb jelzést nem viselt, csak miután a »Sava« monitor teljes erővel utána sietett és kb. 1000 m. távolságra beérte, vontta fel a román hadilobogót, mire az üldözést abbahagyta.

Hegymenetben egy román szállítmánnyal találkozott a »Sava« monitor. A szállítmány leszerelt orosz fegy-

verzett, ágyúk nélküli gőzösökből állott s a román kikötőben horgonyzott. A szállítmány a következő volt: elővéd két román őrnaszád, jobb oldalvéd: három román ágyasnaszád, három orosz gőzös, egy orosz őrnaszád, egy nagyobb kerek gőzös, kilenc darab egészen megrakott uszály és a magyar láncvontatóhajó a »Vaskapu«, Az utolsó hajó kivételével mindegyik hajó a román lobogót viselte, majd azokon a hajókon, melyeken román név nem volt, erős kátrányozással orosz nevük át volt festve-

November 6-án az újonnan kijavított »Temess és »Emis« monitorok a harmadik hadianyagszállítmányt kísérték Bulgáriába és pedig Lom, Sistov és Rustschukba. Összesen nyolc szállítmányt kísérlek le, míg végre november 19-én a Mackensen hadseregparancsnokságtól utasítás jött, hogy ezután a szállítmányok egyedül menjenek, csupán Lom, Nikopol és Sistovban maradjanak őrhajók.

Időközben a »Temes« parancsot kapott, hogy a román-bolgár Dunahatár vonal védelmét a bolgár hatóságokkal egyetértőleg rendezze be. E célból a »Temes« monitorokhoz a »Bodrog« és »Lajta« monitorokat vezényelték.

Az »Emis« monitor a bolgár hatóságok engedélyével Lom-Palankán egy rádióállomást épített, mely a transziforgalom lebonyolítására volt hivatva. Ezt az állomást december 1-én üzembe helyezték.

November 24-én Rustschukba érkezett a »Sava« monitor és a határvédelmi munkálatokban leváltotta a »Temes« monitort. A »Temes« Orsovára bevonult.

December elején a DunafloTTilla hajói a következőképek voltak elosztva: Russchuknál: »Sava«, »Körös«, »Lajta« monitorok és »Traisen« kórházhajó; Sistovban: »Vág« felfegyverzett gőzös, Nikopolban: »Almos« felfegyverzett gőzös, Lomnál: »Enns« monitor; Budapesten javítás alatt: »Bodrog« és »Szamos« monitorok. Az I. sz. aknász osztag Belgrád környékén diolgozottfc, a II. sz. aknász osztag pedig Orsováról Rustschuk felé volt útbán. A többi hajó Orsován volt összpontosítva.

December 1-én parancs érkezett a hadseregparancsnokságtól, mely az alsó Duna megerősítését rendelte el. A »Sava« és a »Szamos« monitorokat szemelték ki erre a célra, de a végrehajtás előtt — már 3-án — riasztó hírek érkeztek, hogy az oroszok Bulgáriát akarják megtámadni. Hogy a védelemnél a Dunaflottilla is hathatósan tudjon közreműködni, a Dunaflottilla parancsnoka az összes harcegységek Rustschukba való összevonását határozta el. E célból szállt Lucich sorhajókapitány a »Temes« monitorra, majd útnak is indult az »Inn« monitorral együtt. Lomnál az »Enns« monitor is hozzájuk csatlakozott. Budapestről pedig sürgősen behivattak a javításban levő hajók. Menetközben a Duna flottilla parancsnoka az »Álmos«, »Vág« és »Una« felfegyverzett gőzösöket a Sip-Kladovo-i szakaszra rendelte, hogy ott a Duna jobbpartján lévő hajózási utat mérjék, majd pedig ezt a szakaszt állandóan figyeljék. Ez az intézkedés azért vált szükségessé, mert egy gőzös kapitánya azt jelentette, hogy a románok a balparton egy aknazárt akarnak kifejteni. A Belgrád előtt dolgozó I. sz. aknászosztagot is Rustschukba vezényelték, 2 hajójukat pedig, a »Bácska« és »Baja« gőzösöket az »Álmos«-csoporthoz.

December 5-én a hajók Rustschukra értek. A Dunaflottilla parancsnoka beérkezése után rögtön felkeres le a különböző hatóságokat és megbeszélte velük a helyzete, majd az összes ott levő hajókat két vonalban a Duna közepén lehorgonyoztatta, hogy megmutassa, mily nagy erővel van ott képviselve a Dunaflottilla. Ezen tüntetéssel a bolgár városparancsnok igen meg volt elégedve, sőt, mint a rustschuki cs. és kir. konzul a külügyminisztériumnak jelentette, a Dunaflottilla jelenléte az Al-Dunán általános megnyugvást keltett és egy a Duna-oldalról jövő esetleges orosz vagy román támadástól már nem félnek. A katonai körökre is igen előnyös benyomást tett a sok monitor jelenléte, bizalmat gerjesztve a cs. és kir. haditengerészlet iránt.

December 9-én az »i« őrnaszád és a »Bodrog« mo-

nitor, majd 12-én a »Szamos« monitor a Dunaflottilához csatlakoztak.

December 16-án a Dunaflottilla-parancsnokság a hadseregparancsnokságtól parancsot kapott, hogy a »Temes«, az »Inn« és az »Ems« monitorokkal és lehetőleg az í. sz. aknászosztaggal telelés céljából Budapestre vonuljon be. Tekintve azonban, hogy a »Sava« monitor is sürgős javításokra szorult, az is csatlakozott a többi hajókhöz. Az Al-Dunán a következő hajók maradtak: »Bodrog«, »Körös«, »Lajta« monitorok, »f« és »h« jelzésű őrnaszádok, »Álmos«, »Sámson«, »Una«, »Vág« cS »Balaton« felfegyverzett gőzösök és a II. sz. aknászcsoport. Azonkívül a »Traisen« kórházhajó és számos uszály, mely a vonatot képezte.

E csoport parancsnoka Masjon Károly fregattkapitány volt. Feladata az Orsova-Rustschuk-i vonal védelme, illetve azt biztosítani mindaddig, míg a szállítások történnek és míg azt a jégviszonyok engedik. Általában elrendelték: Lom és Sistovban egy felfegyverzett gőzös, Rusischukban pedig egy monitor állomásozzék, a Sip-Klodovo vonal állandó figyelésére, főleg a román Guravaj vizek szem előtt tartására. Orsovánál állandóan egy monitornak kell lenni a rádióösszeköttetés végett. A II. sz. aknászosztag: a »Helene«, a »Tisza Kálmán« és a »Nyúl« gőzöskéből állott, továbbá a »170« sz. uszályból. Az uszályon 13 drb orosz aknát tároltak, melyeket bármikor újból használatba vehettek. A csoportparancsnoknak parancsa az volt, hogy oly esetben, ha az oroszok a Dunán akarnak közeledni és a románok semlegesek maradnak, egy olyan aknazárt létesítsen, melyen keresztül szabad út maradjon. A szabad út a bolgár part mentén legyen. Az aknazár kirakása a román hatóságokkal rögtön közlendő. E célból a jég beálltáig az egész aknászosztag Russchukban maradjon.

A többi monitoroknak Budapestre való bevonulásával egy időben az »Andor«, »Baja«, és »Bácska« gőzösköket Belgrádnál és a Szávában való aknakeresésre utasították, főleg az annak idején elsüllyedt »Temes« monitor-

környékét keresték le pontosan. A munkálatok befejeztével december 29-én ezen aknászosztag is Budapestre futott be.

Még néhány szóval akarom ismertetni az aknászosztagok keresési munkáját Belgrád bevétele óta:

1. A Száván Grabovcinál egy orosz villanyérintő aknazár (a »Temes« süllyedési helyénél),
2. a Száván Ostruznicánál egy hasonló,
3. egy angol megfigyelő aknazár a Zimony—Balgárd-i vasúti hídnál,
4. a Száván Belgrádnál egy orosz megfigyelő aknazár,
5. Belgrád előtt Új-Borcánál egy francia golyóaknazárt tettek ártalmatlanná.

Április hóban is nagyban foglalkoztatta a bolgár közvéleményt az, hogy Románia milyen magatartást fog tanúsítani a következő időben. Általában azon fáradoztak az illetékes bolgár helyeken, hogy Románia semlegeségét biztosítsák, úgyannyira, hogy hangoztatták, hogy Romániával való viszonyuk javulófélben van. Ily irányú kijelentést a bukaresti bolgár követ, dr. Radeff, is tett, mikor a dunaflozilla parancsnokát meglátogatta.

De a bolgárok mindezen szép reménye ellenére a hivatalos román oldal egészen másképp gondolkozott, mert pontos megállapítást nyert, hogy a románok a Dunla menti partokat erősen megszállják és erős védelmi rendszerrel épi tik ki.

A bolgárok ugyanazon a nézeten voltak, hogy ezeket az erődítéseket csupán a dunaflozilla miatt építik. Dr. Radeff többek közt azt mesélte, hogy tudomása van arról, hogy a román tengerésztsztek, kik a román monitorokon szolgálatot teljesítenek, nem mernek hajóikon aludni, mert félnek, hogy egy aknánk esetleg tönkreteszi hajójukat.

A dfl. parancsnokság látván a román védelmirendszer állandó kiépítését, már április 8-án kiküldte a »Wels« őrnaszádot a Sistov felett lévő Beléne csatornába, hogy főtt a helyszínen tanulmányozza a helyzetét s tegyen jelen-

tést aziránt, hogy lehetséges-e ott egy hadtáp, illetőleg védett tartózkodási helyet berendezni. 3 napi folyamfelvételezés után megállapítást nyert, hogy a csatorna igen alkalmas a dfl. részére. Ennek alapján a dfl. parancsnoka 30-án a hadsereg főparancsnoksághoz utazott, hogy ott részletesen megbeszélje a teendőket.

A tél folyamán Szerbia legázolása után a Dunán csakhamar szabad hajózási utakat létesítettek., de a kora tavasszal szükségessé vált, hogy Belgrádtól lefelé az egész Dunaszakaszt pontosan átkutassák aknák és egyéb akadályok elhárítása végett. Ezen kutatások alkalmával a Vaskapu és Kladovo közt orosz eredetű megfigyelő aknákat találtak, majd a Guravai szigetnél 4 drb nagy orosz, 600 kg. súlyú aknát emeltek ki. Tekintve, hogy ez a négy akna a folyó bal partjától 400 méterre volt, a román hatóságok a munkálatok keresztülvitelét megtiltották, de egyben biztosították hatóságainkat, hogy majd ők fogják kihalászni azokat. Minden kétséget kizár az a feltevés, hogy ezekről az orosz aknákról Romániának minden bizonnyal tudomása volt, mert egyébként elképzelhetetlen, hogy most egyszerre a parttól 400 méterre békés hajózás előmozdítását célzó munkálatok ellen tiltakozik, habár ezt vizeinek elzárásakor nem tette.

Az aknakeresés tekintetében később a románokkal tárgyalásokba bocsájtkoztunk. A románok azt kérték, hogy a mi embereink jelöljék ki azokat a helyeket, ahol aknák vannak, melyeket majd az ő haditengerészetük által kihalásztatnak. Ez az eljárásuk is gyanús volt, mert ők pontosan tudták, hogy hol fekszenek az aknazárak s dacára ennek, tőlünk kérték azok megkeresését. Mindezekből arra lehet következtetni, hogy vagy reménykedtek abban, hogy nem találjuk meg, vagy pedig már ők maguk is raktak ki aknazárakat.

A románoknak ezt a kérelmét elutasítottuk, a keresést és kihalászást tehát rájuk hagytuk.

Miután a Száva is felszabadult, a tengerészet vezetősége az 1914. október 23-án elsüllyedt »Temes« motoros kiemelését és javítását elrendelte.

A hajó Sabáctól 7 km.-re, a Grabovci szigettől 120 m. távolságra orrával völgyemenetben, a folyó közepe felé irányítva feküdt, 7 m. mélyen a vízben, 1916. március 19-én.

A hajót ezen a napon megvizsgálták és megállapították, hogy a hajó fara kemény talajon ül, míg az orra homokba fúródott. A zátonyképződés a kazánháznál kezdődött, a lék mögött és onnan előre húzódott. A hajó jobb oldalán, a völgy oldalon, a zátony már egészen a fedélzetig ért, melyen szintén egy 50 cm.-es homokréteg volt már lerakódva. A hajó jobb oldalán, azaz hegyoldalán a zátony 1 m. magas volt. A hajó oldalán és a fenekén levő léken keresztül a hajóban levő homok és a külső zátony egy tömb volt, tehát a hajótest mintegy be volt rögzítve.

Az emelési munkálatokhoz a következő anyagok állottak rendelkezésre:

1. 2 drb 1000 tonnás emelőtag,
2. 2 drb kisebb uszály a legénység és anyag elhelyezésére,
3. 1 motorcsónak,
4. 1 evezősdereglye,
5. több ladik.

Ezekon kívül még a pólai tengerészeti hadszertárból még a következő anyag jött:

horgonyláncok,
kéziszivattyúk,
búvárkészülékek és

egy motoros szivattyú S. M. S. »Herkules«-ről.

A cs. és kir. központi hajózási vezetőségtől 8 drb hosszú fenyő, a M. F. T. R. hajóstársaságtól 2 4 drb. 27—30 m. hosszú fenyő és egyéb anyag lett a helyszínre szállítva.

A két 1000 tonnás uszályt orrukkal hegyirányban a »Temes« mellé jobbról és balról állították fel, majd az emelőtag építésével a munkát megkezdték.

A két uszályon 11 helyen alapváz készült deszkából, ezek az emelőfenyők alapjaiként szolgáltak, melyeik a két uszályt kötötték össze.

4—6 drb. fenyő egy csoportban képezte az emelőtagot, illet 11-et építették. Minden egyes csoportnál két csavart alkalmaztak és pedig úgy, hogy mindegyikbe a monitor feneké alatt áthúzott lánc egy-egy vége bekapcsolható volt.

Tekintettel arra, hogy a monitor homokkal volt elöntve, szükségesnek látszott annak eltávolítása, ami részben sikerült is.

Május vége felé a munkálatok már annyira előrehaladtak, hogy egy próbaemelést megkísérelhettek. Ez alkalommal 3 fenyő el is törött, melyek közül az egyik teljesen ép volt, tehát arra lehetett következtetni, hogy a hajó még erősen tapad a homokhoz. A másik két fenyő kívülről teljesen épnek mutatkozott, de belül korhadtak voltak.

Az egész emelőszerkezetet a szerzett tapasztalatok alapján megerősítették és a zátonyt annyira, amennyire lehetett, eltávolították, majd június 26-án. a végleges emelést megkezdték. Az emelés napján a kormányhelyiség, az éléstár, a hátsó lőszerkamrák és az elülső tisztikahely ki lett szivattyúzva, majd a tagon levő 22 csavart 62 ember működésbe hozta, miközben az összes szivattyúk működtek. A csavarok működése folytán a fenyők kezdték átvenni a hajó súlyát úgyannyira, hogy a hajónak a fenéktől való elszakadása pillanatában a 30 m. hosszú fenyők közepén 65 cm.-re hajlottak meg s egyenes helyzetüket csak akkor vették fel újból, mikor a hajó tisztán a láncokon függött.

Ettől a pillanattól kezdve a munka könnyen haladt előre s a »Ternes« 1916. június 27-én 45 cm. oldalmagassággal a víz színe felett volt.

A munkát, mint már előbb említettem, március 19-én kezdték meg és így az emelés 100 egymáután következő napot vett igénybe.

A »Temes« 1916. augusztus 7-én indult el Belgrád-

ból, hogy augusztus 27-én szerencsésen Budapestre érkezzen.

De térjünk most vissza ismét a dfl. működéséhez. Kémhírek szerint tudomására jutott a hadvezetőségnek, hogy Galatz-han 60 drb. román uszályt csapatszállítás és lószállítás céljaira rendeztek be. Azonkívül) megtudta, hogy az annakidején román kikötőkbe menekült orosz segédhajók még mindég nincsenek leszerelve, mint azt a nemzetközi jog megköveteli. Nemzetközi jog szerint a rádióállomásokat is le kellett volna szerelni, ezt a kérdést úgy oldották meg, hogy azt az uszályt, melyen rádióállomás volt, egy épp olyan, de rádióállomás nélküli uszályval cserélték ki. Az orosz tiszték a legmesszebbmenő kényelemnek örvendtek, pl. ha utazni akartak az ott levő »felügyelő« román torpedónaszád parancsnoka szabadjegyeket állított ki részükre. Mindenesetre ezek a kis tények is eléggé bizonyítják azt, hogy Románia mily komolyan vette a semlegességét...

Június 4-én kezdetét vette Brussilov orosz tábornok támadása Luck ellen, melynek célja volt Breszt-Litowsk, Lemberg, Bukovina elfoglalása és a lehetőség szerint Erdélybe való betörés, hogy ezáltal a románokat szintválásra bírja. Közbe jött még a román-bolgár határzár, ami a dunaflottillának Bulgáriában való naphtaellátását lehetetlenné tette, ezért a dfl. parancsnoka Budapestről sürgősen az »S4« tankuszályt levezenylését kérte, mely 1200 t. naphát tárolt.

A bolgár hatóságok a helyzetet még mindig optimisztikusan ítélték meg s nem is gondoltak egy román konfliktusra. A dfl. parancsnoka június 19-én 14 napos szabadságra indult Ruszcsukból, de hogy a kellemeset egybekösse a haszonnal, a hazautazását víziúton akarta megtenni. Utazása közben tapasztalta azt, hogy a Ruszcsuk—Orsova-i vonalon a románok számos emberrel erődítésekben dolgoznak, illetve kiépítik azokat, melyeken már hónapok óta nem dolgoztak. Turn Szeverinnél és Kladoval szemben 3 helyütt a román parton alagutezerű épít-

ményeket észlelt, melyek kétségkívül torpedóállomások elhelyezésére szolgáltak.

Guravaynál a románok az aknák kiemelését magukra vállalták ugyan, de a látottak szerint ez nem volt komoly-nak vehető, mert csak két ladik az aknakeresést színlelve evezett ide-oda, ezt a műveletet komoly munkának nem lehetett minősíteni.

A dfl. parancsnoka ezen tapasztalatok és az Orsovánál észlelteket után szabadságát félbeszakította és elhatározta, hogy bevonul, ugyanis előrelátható volt, hogy Romániával való konfliktus esetén a dfl. vagy kényszer, vagy saját elhatározása folytán az alsó Dunán marad. A flottilla számos anyagi utánpótlásra szorult még s így feltétlen szükséges volt az erre vonatkozó intézkedéseket sürgősen, megtenni, egyébként is a Beléne-csatornában létesítendő fiad táphely még több hónapi előkészítési, illetve berendezési időt igényelt. A dfl. parancsnoka már Orsován intézkedett, hogy az ott tárolt 700 tonna szén és az ott horgonyzó »S3« számú naphtha uszály (500 t. naph-tával) rögtön Ruszcsukba induljon s így az első komoly esetre elegendő anyaggal rendelkeztek a hajók.

A Belene-csatornai hadtáp kikötő felállítását, illetve berendezésének befejezését is megsürgették. A munkálatok vezetésével az »Inn« monitort bízták meg, melyhez egy őrnaszád csoportot is beosztottak. Ezen hajók Lom-ban, illetve Sistovban állomásoztak.

A dfl. vezetősége egy esetleges román háborút igán valószínűnek tartott, ezért számos menetgyakorlatot vég-zett, ezáltal az egyes hajóknak megadta azt a lehetőséget, hogy a vizeket pontosan megismerjék s némi helyitapasztalatokat szerezzenek.

Julius hóban a helyzet még rosszabbodott, a ro-mánok most már majdnem állandóan tűz alá vették a kör járatokat végző motorcsónakokat, sőt 10-én, mikor egy motorcsónak zátonyra futott, nemcsak arra lőttek, hanem, a segítségére siető másik motorcsónakra is. Ugyan-ezen a napon azonban a román »Porumbita« nevű őrnaszád, mely a Lungó-sziget közelében lévő zátonyra

futott, segítséget kért a »Szamos« monitortól, mely a román hajót le is vontatta.

Megemlítésre méltó még az, hogy a bolgár lakosság most egyszerre csak ellenünk fordult, vége volt a nagy barátságának. Ezen hangulatváltozás annak volt tulajdonítható, hogy a lakosság körében az a hír kapott lábra, hogy az oroszok el akarják foglalni a Dobrudzsát és Románia is hadat fog üzenni.

A hadtápkörlet kiépítése és berendezése július hó végén befejezést nyert. Az összes lőszer, szén, naphta, és élelmiszer uszályokat és vonatokat ott elhelyezték s mivel Belene városnak közvetlen vasúti állomása nem volt, onnét kiépítettek egy tábori vasút vonalat Ores-ig, honnan már rendes vasútvonal vezetett.

Távírók hiányában külön távíróvonalakat is építettek.

Mivel a románokkal napról-napra feszültebb lett a viszony, a dfl. parancsnokság a hadseregfőparancsnoksághoz azt a kérdést intézte, hogy a főparancsnokságnak mi a célja egy esetleges román hadjárat alkalma vall s főleg mit tegyen az esetben a dfl. maradjon az Aldunán, vagy pedig vonuljon be Orsovára?

A hadseregfőparancsnokság döntése szerint a dfl. hadműveleti terének tekintendő Nikopol és Rustschuk közötti szakasz — tehát a dfl. parancsnokság előrelátásának volt köszönhető, hogy a Belene-csatornánál levő hadtápkörlet rendelkezésre állott De nemcsak a Dunaflottilla részére használták fel a Belene-csatornát, hanem a cs. és kir. hadsereg utász és hidász csapatainak gyűjtőhelyéül és anyagtelepéül is szolgált

Augusztus 13-án legfelsőbb engedélyre a hadseregfőparancsnokság Mackensen tábornagy parsága alá helyezte a Dunaflottillát.

Ekkor a dfl.-nál a következő helyzet volt:

Rustschuk — Belene körzetben rendelkezésre állott:

9 monitor

6 őrnaszád

4 felfegyverzett gőzös

1 aknász osztag egy anyaghajóval

1 kórházhajó

1 tanyahajó

Lomnál:

1 felfegyverzett gőzös

Kladovonál:

1 felfegyverzett gőzös

2 őrnaszád

aknaanyag:

32 drb. megfigyelő akna, à, 600 kg.

36 drb. érintő akna à; 70 kg.

(ezen anyag elegendő 3—4 aknazár részére.)

1 üteg 4 drb. 12 cm-es löveg.

1 világító szakasz 3 drb. fényszóró.

A hadseregek elosztása pedig a következő volt:
a Duna mentén Mackensen vezetése alatt:

1. Dobruđa hadsereg,

2. Duna hadsereg.

b) Erdélyi hadsereg:

Arz gyalogsági tábornok parancsnoksága alatt már meglévő és

2. a gyülekezőben levő Falkenhayn gyalogsági tábornok hadserege.

Ez három hadtestből állott, melyekhez egyenként több magyar-osztrák hadosztály nyert beosztást. A negyedik hadtestként az úgynevezett »Szívó-csoport« szerepelt, mely Mehadia-Orsova vonalat védte.

A román hadsereg felvonulása a következő volt:

(Dobruđa: 3 hadosztály, ez volt a legerősebb, hadsereg, (3. hadsereg) melyet még az orosz 47. hadtesttel megerősítettek, ezenkívül a szárnyának védelmezésére rendelkezésére állott a Fekete tengeren levő román haditengerészet tengeri osztálya és több orosi hadihajó is.

2. Erdély elleni támadásra: 3 hadsereg.

3. A Duna szakasz védelmére: Tumu-Szeverin-Turnu-Magulare vonalon egy hadosztály, Bukaresttől délre a főtartalék, kb. 3 hadosztály és

4. a haditengerészet dunai flottillája (lásd a mellékletet).

Augusztus 27-én este 9 óra 30 perckor a Rustschuk előtt fekvő dunai hajórajt egy erős explozió szakasztotta fel és az »S2« uszály csakhamar a levegőbe repült, majd kettétörve elsüllyedt.

Eleinte mindenki valami szerencsétlenségre gondolt, vagy pedig ortvátadásnak tulajdonították az egész ügyet, de minden esetre készenlétbe helyezkedtek. Egy fél óra múlva beérkező távirat azonban meghozta a felvilágosítást, hogy Románia hadatüzent a Monarchiának este 9 órakor és mielőtt ezt a flotta megtudta volna megtámadta.

Valószínű, hogy a románok az uszály közelében fekvő »Bosna« monitort akarták elsüllyeszteni, de első haditettük nem sikerült, az új monitor helyett egy uszály esett csak áldozatul a támadásnak.

A hadüzenet vétele után a dunaflozilla felvonulása elrendeltetett.

Az első monitor osztály:

»Bosna«

»Sava«

»Enns«

»Inn« monitorok a dfl. parancsnokának személyes vezetése mellett az egfész vonatosztályt a Belene-csatornába kísérte, míg

a második monitor osztály:

»Bodrog«

»Körös«

»Lajta« monitorok és

»Fogas«

»Csuka«

»Viza«

»Barsch«

»Compó«

»Wels« őrnaszádok Masjon fregattkapitány vezetése mellett augusztus 28-án reggel 7 óra 30 perckor tűz alá vette Giurgiu városának kikötőberendezését. A lövésnek csakhamar meg volt az eredménye, az ottani nyersolaj tartányok, raktárak stb. rövid idő alatt lángokban állottak. A lövés közben az őrnaszádok a kikötőben levő ellenséges uszályok egyrészét is elsüllyesztették, míg egy másik részét Rusztschuk elé vontatta és ott süllyesztette el, a védelmi szempontok szem előtt tartása mellett.

Ezen támadásra a román űtegeik csak 8 óra után lőttek vissza, de minden eredmény nélkül. A II. monitor osztálynak sikerült a munkája, az ellenséget megkárosította és a hajózási utat szűkítette meg, majd a Belene csatorna felé vette az útját. Menet közben a román partoknál két román őrnaszádot vettek észre, melyeket aknák zártak körül, s így csak egy mód maradt hátra, őket elsüllyeszteni, tüzérségi tűzünk, meg is hozta a kívánt eredményt. De menetük közben még egyszer akadt munkájuk, ugyanis a román »Rosarto« nevű aknarakó hajóval találtak, mely ugyanarra a sorsra jutott, mint az előbbi két őrnaszád, tüzérségi tűzünk által csakhamar elsüllyedt.

Ezen időben Kladvóban állomásozott »Álmos« felfegyverzett gőzös, »Lachs« őrnaszád és a német császári »4« jelzésű felfegyverzett motorcsónak. A hajók helyzetére való tekintettel már annakidején a dfl. parancsnokság elrendelte, hogy egy román háború esetén Orsova felé törjenek át.

A Kladvóban állomásozó hajók 27-én este 22 óra 30 perckor az ottani M. F. T. R. útján szereztek tudomást a hadüzenetről. Az »Álmos« parancsnoka, aki egyidejűleg az ottani hajók parancsnoka volt, a »Lachs« őrnaszádnak és a német »D« jelzésű motorcsónaknak elrendelte, hogy Orsova felé törjenek át. A két hajó áttörése sikerült is, ámbar a »Lachs« őrnaszád elég erős ellenséges tűz alatt állott. Orsovára való befutása után kb. 90 géppuska és számos srappell találatot számláltak meg rajta.

Az »Álmos« hajó is megkísérelte az áttörést, azonban a parancsnoka nem remélt sikert, ezért elhatározta, hogy

mielőtt a hajóját esetleg tönkretesz, az ellenségnek annyi kárt fog okozni, amennyit csak tud. Elhatározása a következő volt: kora reggel kifutni Kladovenből farral előre völgy menetben át Turn Severin-ig, ott a villanyközpontot, hajógyárat, pályaudvart, lovassági laktanyát, vízműveket, majd Gura Vaj-nál lévő tengerész házat tűz alá veszi.

Tekintve, hogy a hajót igen meg kellett könnyíteni az összes fölösleges anyagot Kladovó-ban ki hajózták és az ottani bolgár állomásparancsnokság lett felkérve annak megőrzésére.

Az »Álmos« hajó augusztus 28-án reggel 5 órakor tervszerűen kifutott és már 5 óra 18 perckor elérte a villanyközpontot, melyet rögtön tűz alá is vett. A lövés egész tervszerűen folyt le, de sajnos 6 órakor a 7 cm. lövegnél 87 lövés leadása után akadály keletkezett, úgy, hogy a hajó csak gépfegyverrel és a két darab 47 mm. löveggel tudott tovább löni. De 6 óra 15 perckor a román Siminai üteg annyira belötte magát, hogy a hajó komoly veszélyben forgott. A parancsnok most már az áttörésre szánta el magát. A lövésnek megvolt a kívánt hatása, mert a következő nap a kaldovói bolgár katonai állomásparancsnok táviratilag üdvözölte a hajót az elért szép és nagy eredményért. Tum Severin-re leadott összesen 87 lövést a 7 cm. ágyúból, majd 250 lövést a 47 mm. ágyúból.

Gura Vaj-nál a hajó erős tűzbe került s több találatot kapott, a tüzet a 47 mm. ágyúk viszonozták. Tekintve, hogy ezen a helyen már elég erős a víz sodra, a hajó lassabban haladt, ezért a parancsnok elhatározta, hogy a fölösleges szenet a vízbe dobhatja, hogy az így megkönnyebbitett hajóval a zuhatag vonalon át tudjon haladni.

A szén eltávolítása csupán a kazánházban levő hamunylásokon volt lehetséges, ugyanis a fedélzeten való tartózkodás az ellenség tűz miatt lehetetlen volt. A kazánházban igen nagy forróság uralkodott, úgy, hogy a munkásszemélyzetet minden 5 percben le kellett váltani, de a munka ment, mert mindenki tudta, hogy ettől függ a további sorsuk.

7 órakor a zuhatagszakaszt elérték, ekkor már a Gura Vaj tüzérség a tüzelést is beszüntette.

8 óra 15 perckor a csatorna felső részét érték el, időközben a 7 cm. löveget is kijavították. Ezen a szakaszon a hajót alig lőtték. 8 óra 30 perckor a hajó elérte Ada-Kaleh szigetét, majd 9 órakor Orsovánál kikötött.

összesen a következő löszert használták fel:

7 cm. löveg	90 lövést,
47mm. löveg	370 lövést,
2 drb géppuska	3250 lövést.

Augusztus 29-én délután a Belene-csatornában levő hajók egy újabb támadást intéztek a románok ellen és pedig:

az I. monitor csoport »Temes« és »Enns« monitorok »Barsch« őrnaszáddal Wulff korvettkapitány parancsnoksága alatt Turnu Magurele ellen,

a IV. monitor csoport »Lajta« és »Szamos« monitorok »Csuka« őrnaszád és »Vág« felfegyverzett hajó báró Lewetzow sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt Zimnicea ellen.

A Wulff-csoport Turnu Magurele-ig állandóan harcban állott a parti őrségekkel, majd oda érve a kikötő berendezéseket lőtte, az ott levő kikötőhajót megrongálta és több uszályt elsüllyesztett. A két monitornak sikerült egy-egy D. G. T. uszályt — melyek kukoricával voltak megrakva — felvontatni Belene-be.

A Lewetzow csoport 2 megrakott, 2 üres uszályt, egy kikötőálló és két román motorcsónakot hozott magával.

Augusztus hó 30-án a II. monitorcsoport egy újabb áttörést kísérelt meg Rusztsuk felé, hogy Giurgiuból saját uszályokat hozzanak vissza. A monitor-csoportot a »Vág« felfegyverzett gőzössel és több vontatóval, valamint 4 őrnaszáddal erősítették meg, de sajnos, a hevesi ellenséges tűz miatt a nem védett vontatóhajókat már¹ Zimnioeanál hátra kellett hagyni, hogy esetleges baj ne érje őket, mert azok sokkal nagyobb értéket képviseltek,

mint a Giurgiuban levő uszályok. A vállalkozás nem sikerült, mert az uszályok kivontatása vontatógőzösök nélkül lehetetlennek bizonyult és a monitor-osztály anélkül, hogy célját elérte volna, sértetlenül ismét bevonult kiindulási pontjára. A menetnél a hajókat egy ízben román parti torpedóállomás megtorpedózta, de a torpedó nem talált, azonkívül huzamosabb ideig az újonnan felállított román ütegekre lőttek.

Augusztus 28-án Mackensen tábornagy átvette az úgynevezett dobrudzsai hadműveletre szánt erők felett a parancsnokságot s már szeptember 2-án megkezdte a támadást.

Szeptember 8-án az egész dunafлотillát az úgynevezett »Generalkommando 52 in Plevna« parancsnoksága alá rendelték, a parancsnok Kosch tábornok volt.

Szeptember 10-én Kosch tábornok a Dunafлотillához érkezett, hogy személyesen megbeszélje a teendőket. Tekintve azt, hogy egyenlőre a Duna mentén nagyobb hadműveleteket nem vettek tervbe, a Dunafлотilla is tétlenségre lett kárhozthatva, vagyis mindennemű hadművelet részére eltiltatott.

A Dunafлотilla, hogy ezen nem saját akaratából eredt »pihenési« időt kihasználja, a kikötő biztosításán és az utánpótlás kiépítésén dolgozott. Munkálatait csak szamosi ellenséges repülőátadás zavarta meg. A Blene-csatornában nem volt külön repülő elhárító üteg, miért is az egész légvédelem a Dunafлотillára hárult.

Szeptember 16-án a »Generalkommando 52«-től parancs érkezett, melynek értelmében »érdemes« célokra a Dunafлотilla tüzelhet, de tekintve azt, hogy a csatornából val ókifutás nélkül az lehetetlen volt, a parancs tényleges eredményt nem hozott.

18-án délután 5 órakor az ellenség Fantanaleből lőtte a Belene-csatornát. 8—10 lövést adtak le a románok egy kb. 15 cm.-es ütegből. A tüzelés ellenséges repülő felderítés mellett történt. Ezeket a lövéseket belövésnek lehetett számítani a következő napi hatásos tűz előkészítésére. A becsapódások a Dunafлотilla hadtápuszályainak közvet-

len közelében történtek. A flotilla parancsnoksági ebből kifolyólag elrendelte, hogy az ellenség megtévesztése végett még az éj folyamán a veszélyeztetett uszályok üressel cseréltesse fel.

A következő nap az ellenséges repülő ugyan újból felszállt, de a várt tüzelés elmaradt...

Szeptember 21-én a Dunafлотilla, a »Generalkommando 52« parancs értelmében, közvetlen a Relene-ben állomásozó Gaugl tábornok had seregcsoportjának parancsnoksága alá rendelték.

Szeptember 27-én a véletlenség a Dunafлотillának kedvező kilátásokat hozott. Ugyanis aznap a Mackensen-hadsereg főszállásmestere, a »Generalkommando 52« vezérkari főnöke a Dunafлотillához érkezett, hogy a helyzetről személyes megbeszélést folytassanak. Délután 3 óra körül, mikor a említettek éppen Belenébe érkeztek, az ellenség egy kötött megfigyelőléggömböt eresztett fel, majd Fantanaleből ismét heves tűz alá vették a csatorna keleti részét. Tekintve, hogy az ellenséges tűz nagyon veszélyes helyzetbe hozta az aknászosztágot és a II-ik monitor-csoportot, a Dunafлотilla parancsnokság elrendelt, hogy a hajók rögtön hagyják el kikötési, illetve horgonyzási helyüket. E célból a veszélyeztetett monitorok azonnal gőzkész állapotba helyezkedtek, míg az uszályokat az »Achilles« vontató sorjában elvontatta biztos helyre.

Remek látványt nyújtott az ellenséges gránátok becsapódása a menetben lévő hajók közvetlen közelében, de egyben a szemlélőknek fényes tanúbizonyságot nyújtott, hogy egyrészt okvetlen szükséges a légvédelem kiépítése, másrészt pedig bebizonyította, hogy okvetlen szükséges a pontos felderítés, valamint annak a lehetőségnefi a megkísérlése, hogy szükség esetén a Dunafлотillát a csatornát ellenséges tűzben is elhagyhassa.

A légvédelem tekintetében ígéreteik történtek, a felderítés tekintetében pedig a Dunafлотilla parancsnokság a helyszínen el tudta érni, hogy a »Generalkommando 52« Corabia ellen egy támadást engedélyezett. Így szeptember 29-én a II. monitor osztály Leschanowsky sorhajó-

hadnagy parancsnoksága alatt azt végre is hajtotta. A vállalkozásban résztvettek:

Monitorok: »Száva«, »Inn«.

őrnaszádok: »Viza«, »Barsch«, »Csuka«.

Fegyveres gőzös: »Sámson«.

Végrehajtás: »Barsch« és »Viza« őrnaszádok felderítőosztagként küldettek előre, azon parancscsal, hogy a zömöt várják meg Somavitnál. A monitorok 29-én reggel 5 óra 15 perckor a »Csuka« őrnaszáddal az élen és »Sámson« fegyverzett gőzössel a végén kifutottak. Feladatuk volt: a Dunaiszakaszt Gorabia-ig felderíteni és ott érdemleges célokat tűz alá venni, esetleges hajókat, ha lehetséges, behozni.

A hajók szorosan a bolgár partok mellett hajóztak hegymenetben, 600 méter hajótávközzel. Az időnkint beálló erős köd a hajózást igen megnehezítette, s így történt, hogy egy ízben a »Száva« monitor a farával zátonyra futott, de a kötelékben lévő »Sámson« csakhamar levontatta.

A napfelkeltevel a köd is eloszlott és a hajócsoport minden zavarás nélkül elérte Izlazu-t, hol egy ellenséges üteg e hajókat egyenként tűz alá vette. A hajók a tüzelést viszonozták.

9 óra 15 perckor a zöm az előre küldött őrnaszád-csoporttal egyesült, hol »Sámson«-t azon parancscsal hagyták hátra, hogy csak külön rádióparancsra jöjjön ő is fel Corabia-ha.

Midőn a zöm Corabia-t elérte, a »Száva« monitor és a »Barsch« őrnaszád a kikötő alsó bejáratához álltak, míg az »Inn« monitor a két másik őrnaszáddal a felső bejáratához hajózott. A felső csoport elsősorban a kikötőben levő orosz hajók pontos fekvési helyét állapította meg, de még mielőtt azokra tüzeit volna, a vasúti állomást tűz alá vette és rommá lőtte, majd azután az orosz hajókra került a sor, míg azok is lángba borultak.

Egy ellenséges üteg is akcióba lépett és az »Inn« monitort tűz alá vette. A monitor tekintve, hogy az ellenséges tűz jól volt vezetve — állandóan mozgásban maradt

és így lőtte az üteget, míg végre délután 2 órakor a tüzelést teljesen beszüntette. A tüzelés 3600 méter távolságra történt. Időközben a »Viza« őrnaszád a felső kikötő bejáratnál a kikötőbe befutott és annak szabad voltát jelentette, ezen jelentés a »Száva« részére jel volt a tüzelés beszüntetésére és, hogy a »Barsch« őrnaszád az alsó bejáratnál a kikötőbe hajózon. Majd midőn a két kikötőben levő őrnaszád jelentette, hogy az uszályokat elkötötték és kiúsztatják a kikötőből, a »Csuka« őrnaszádot utasították, hogy segítsen ezen munkálatoknál, míg a »Sámson«-t táviratilag behívták. Ezen munka alatt az »Inn« monitor szintén behatolt a kikötőbe és 600 méter távolságról 12 cm. ütegeivel az orosz hajókat teljesen megsemmisítette.

Tekintve, hogy a hajóknak sietniök kellett és az előrehaladott időre való tekintettel a csoport parancsnoka a polgármester behívásától elállt, a monitorral a kikötőben kikötött és személyesen vizsgálta meg az egész kikötőt az irányban, nehogy valami használható hajózási anyag hátra maradjon.

A vállalkozás ideje alatt a városban több házra a genfi lobogót vonták fel, ami teljesen felesleges volt, mert a városba egy lövés sem ment és így a polgári lakosság között kárt nem okozott a Dunafлотilla. A vállalkozás máskülönben a városban nagy riadalmat okozott, a lakosság félelmében még a hajók közelébe se mert menni.

Délután 2 órakor a hajók a kikötőből kifutottak, majd annak alsó bejáratánál egész 4 óráig elrendezték a zsákmányolt hajókat, azután megkezdték a visszautazást Belene felé. A visszautazás szintén minden nagyobb zavarás nélkül folyt le, csupán Izlazunál vették a hajókat tűz alá, máskülönben csak néhány helyen kísérelte meg gyalogsági tűz a hajók zavarását.

A vállalkozás eredménye volt:

A Belene—Gorabia-i vonal tökéletes felderítése, a corabiai kikötőben levő orosz hajók elsüllyesztése (3 gőzös és 8 különböző nagyságú uszály) a pályaudvar és a

hozzátartozó raktárak összelövése, 8 saját — részben gabonával megrakott — uszály behozatala, egy kikötőhajó behozatala 4 román utásponton elsüllyesztése és kb. 30 Ladik megsemmisítése.

A vállalkozás várákozáson felül sikerült — és a németi »Generalgruppenkommando«-tól még aznap megleghangú dicsérő távirat érkezett.

Mackensen előnyomulása Dobrudzsában a román hadvezetőségnek igen nagy gondot okozott, miért is elhatározta, hogy a kombinált német—bolgár—török hadsereg hátába támad akként, hogy a Dunavonalon két helyen átkel, ami azáltal látszott lehetségesnek, hogy a központi hatalmak Dunavédelme igen gyenge. Átkelési helyekként kiválasztották: a bolgár Rjahovó és a román Flamanda község, mint második átkelési helyet tervbe vették: Giurgiutól keletre Mocanu szigetvidéket. Rjahovónál az első áttörés után egy ponton híd verését határozták el, míg a második helyen attól eltekintettek, mert az egész vidék igen lombos és sekély vizű volt, a ladikok és pontonok segítségével áthajózhattak. Mindkét átkelési hely kb. 14 km. távolságra volt egymástól. A románok felvonulását a Dunaparton az ott levő Lungu, és Mocanu szigetek leplezték, úgy, hogy átkelésük terve teljesen titokban maradt. Az átkelés október elsején reggel 4 órakor vette kezdetét mindkét helyen, minekfolytán 6 zászlóalj román katona partra szállt Bulgáriában. Az átkelést követő 14 órán belül Rjahovónál elkészült az utáshíd, melyen d. u. 7 órakor a 10-ik román gyalogsági hadosztály átmenetelt a Dunán, melyet a 21-ik gyalog hadosztály követett, továbbá két hadosztály az átkelésre készenlétben volt. A bolgár partokon lévő gyenge őrséget a románok még az éjszaka folyamán elkergették, és az ott levő egyetlen tarackos üteg az előnyomulást nem bírta megállítani s így a románok egy 8 km. mély és 16 km. széles sávot elfoglaltak.

1-én délelőtt 10 órakor érkezett az első hír a románok ezen vállalkozásáról, majd délben a »Generálkommandó 52«-tól jött értesítés, hogy a románok 6 zászló-

aljjal átkeltek és, hogy a Dunafлотilla egy része a hidat semmisítse meg.

A Dunafлотilla parancsnokság intézkedése az volt, hogy a Leieknél levő aknazár parancsnokát utasította, hogy sodor aknákkal kísérelje meg a híd megsemmisítését. Egyidőben a III-ik monitorcsoport, két őrnaszádcsoport, a »Balaton« felfegyverzett gőzös, »Baja« és »Bácska« aknakereső hajók és a német »Weichsel« páncélos motorcsónak készenlétbe helyezettek s az egész osztag a II-ik monitorosztály parancsnoksága alá helyeztetett.

A Leieknél levő aknazár parancsnoka Paulin fregatt hadnagy teherautóval útnak is indult, hogy a román hadihíd megsemmisítését megkísérelje. Sikerült is neki a román vonalakon való áttörés, de sajnos, az erős szél miatt az összes sodoraknak a partra visszasodortattak és ott explodáltak anélkül, hogy valami kárt okoztak volna az ellenségnek. Paulin csak a legnagyobb nehézség árán tért vissza kiinduló pontjára, mert a románok majdnem fogságba ejtették.

Tekintve, hogy Rjahovó környékén a Duna igen zátonyos, a hajók felfejlődése igen kétségesnek látszott, azonkívül fontos volt az ellenséget meglepni, miért is a dfl. parancsnokság a hajóik kifutását estére rendelte el, és pedig az őrnaszádcsoport kifutása este 7 órakor, majd a zöme este 9 órakor. Az őrnaszádok pontosan ki is futottak, de a monitorok kifutása késést szenvedett, mert az erős vihar és eső következtében oly nagy volt a sötétség, hogy a hajózás teljesen kizárt volt. Az őrnaszádok 1 óra 30 perckor éjjel Leiekre érkeztek.

Éjjel 2 órakor a »Generalkommando 52«-tői távirat érkezett, mely a dfl. parancsnokságot arról értesítette, hogy az ellenség Martennél is megkísérelte az átkelést, de ott visszaverték. 3 órakor éjjel újból egy távirat érkezett a következő szöveggel: »Szökevények kijelentése szerint Rjahovónál egy hadosztály átkel, célja Tutrakan elfoglalása. A dfl. erőinek előretörése a rjahovói hídálláshoz ennél fogva döntő befolyású, ugyanis lehetséges lenne a híd összerombolása folytán a hadosztályt az északi part-

tól elvágni. Kérem az őrnaszádokat és a már kirendelt monitorokat Rjahovó elé vinni.«

Ezen távmondattal vétele után a kirendelt csoportparancsnokságot utasították az előretérésre s egyidejűleg közöltetett vele a vállalkozás döntő fontossága.

A második csoport ugyanis 2 óraker kifizott, mely az idő előrehaladottsága miatt mindennemű óvintézkedésről kénytelen volt lemondani (uszályok mellékötése torpedók ellen stb.), hála a rossz időnek, az ellenség nem vette észre a csoportot és így 6 óraker reggel Leiekre érkezett. Ezen időben az őrnaszádcsoport már Rjahovo felé előrenyomult azon parancsal, hogy az ottani hajózási útviszonyokat felderítse és az eredményt a monitorcsoportnak jelentse, azonkívül az ellenségét támdja meg és sodoraknákkal kísérelje meg a híd megsemmisítését.

8 óraker reggel a »Viza« és »Barsch« őrnaszádok már Rjahovó előtt voltak és erős gyalogsági tüzet kaptak. A bolgár parton 3 román század és a tábori tüzéség ütegei teljesen szabadon állottak, ezen csapatrészeket rögtön géppuska és ágyútüz alá vették kb. 1000—1400 méter távolságról, az ellenség ezen alkalommal nagy veszteségeket szenvedett. Majd midőn az őrnaszádok Rjahovó alatt a hidat meglátták, azt 200 méter távolságra megközelítve, az azon átmenetelő ellenségre tüzéségi tüzzel pusztítólag hatottak. A románok sem maradtak tétlenek és mindkét parton könnyű és közepes kaliberű üteget állítottak fel és őrnaszádjainkat heves tüz alá vették, őrnaszádjaink állandó irányváltozás révén megkísérelték a tüz hatását csökkenteni. Közben a hajók is tovább tüzeltek, most főleg a két hídfőre irányították tüzüket, hol nagyobb tömegben gyalogság volt összevonva.

Az ellenség itt pánikszerűen menekült és igen súlyos veszteségeket szenvedett. De tekintve, hogy az ellenség mind újabb tüzéségi megerősítést kapott s így hajóink is több telitalálatot kaptak, így többek közt a »Barsch« kézikormánykészülékét szétlötték, mely 3 halottjába és 5 sebesültjébe került, azonkívül az egész löszerkészletüket már kilőtték, 9 óra 10 perckor visszafordultak. Sajnos,

a sodoraknákat az erős hullámok miatt nem tudták elengedni.

Az őrnaszádok rádiójelentésére, hogy a hajózási út szabad, a III-ik monitor-csoport már reggel szintén útnak indult Rjahovó felé. Egészen a Taban-sziget keleti részéig a monitorokat »Wels« őrnaszád kalauzolta, de onnan egyedül folytatták útjukat, mert ott az ellenséges tüzérség tűzhatása már érezhetővé vált. A monitorok a hadihidat 3 km. távolságra megközelítették és heves tűz alá vették: 12 cm. lövegeikkel. Az ellenség mind újabb tüzérségi megerősítést hozott és hajóink valóságos tüzérségi zápor közepette tovább lötték a hidat és a parton levő csapatoszlopokat, úgyis teljesen kilátástalan volt az ellenséges ütegeket löni, mert nagy számban voltak, tehát főcélnak azt tekintették, hogy megakadályozzák: a hídon való forgalmat, azt lehetőség szerint megrongálják és javítását megakadályozzák. A csoportparancsnok csakhamar belátta, hogy a híd megsemmisítése tüzérségi tűz által egyedül kilátástalan és tervbevette a híd megrohanását és áttörését a hajókkal, de tekintve azt, hogy a híd magasabb volt, mint a monitorok hajóteste, az sem volt lehetséges, úgyszintén ők sem tudtak a rossz időjárás miatt sodoraknákat elengedni.

Délután 2 órakor a »Bodrog« monitor 5 telitalálatot kapott, melyek ugyan nem okoztak nagyobb kárt, de oly szerencsétlenek voltak mégis, hogy az ágyútoronyokat beszorították, úgy, hogy azokat nem lehetett fordítani. A »Bodrog«, hogy ezen hibáit ki javíthassa, visszavonult a Taban-sziget felé, miközben a »Körös« monitor a sötétség beálltaig tovább lötte az ellenséget. A »Körös« a délután folyamán 12 telitalálatot kapott, azok közül kettő a parancsnoki tornyot érte.

Már 2-án délután a III-ik monitorcsoport parancsnoka kérte a leváltást, egyben jelentve a nehéz tüzérségi tüzet. Ezen jelentésre és kérelemre a df. parancsnoka az I. és IV-ik monitorcsoport készenléthehelyezését rendelte el és az I-ső monitorosztály osztályparancsnoka Wulff Olaf Richard korvettkapitány parancsnoksága alá helyezte, ki parancsot kapott a Lélek-szigetnél lévő monitorcsoport

megerősítésére és a viszonyokhoz képest a harcba elegyedni. Azonkívül — tekintve az őrnaszádok csekély üzemanyagkészletét, lőszerkészletét — a dfl. parancsnokság elrendelte, hogy a monitorokkal együtt szenet, fűtő- és kenőolajat, valamint lőszer szállítsanak le. A IV-ik monitorcsoport végezte a vontatást és a »Szamos« a szenes uszályt vette vontatás alá, míg az »Emis« monitor egy fűtőolaj-uszályt vontatott.

De nézzük még a román hadjárat o«lején Orsovára áttört hajók tevékenységét.

Orsován tartózkodott az »Álmos« gőzös, valamint az ottani hajógyárban javítás céljából a szárazra kihúzott »Stöhr« nevű őrnaszád. A »Lachs« őrnaszádot javítás céljából Budapestre küldték. Augusztus 28-án a »Stöhr«-t újból vízre bocsájtották és az »Álmos« felfegyverzett gőzös parancsnokának vezérlete alá rendelték, míg a hajócsoporthoz az I. hadsereg orsovai csoportjának — Szivo ezredes csoportja — rendelték alá, hogy annak dunai szárnyát támogassa.

A hajók első ténykedése az Orsován levő benzin- és petróleum elszállítása, majd a románok előrenyomulására való tekintettel a polgári lakosság elszállítása volt.

Szeptember 16-án a »Lachs« őrnaszád újból a csoporthoz csatlakozott, majd 20-án az újonnan felfegyverzett gőzösök a »Csobánc« és a »Szigliget« szintén a csoporthoz csatlakoztak. Október i-én Szivo ezredes a Duna mentén való előnyomulást elrendelte, mely alkalmal az összes hajók hathatósan támogatták csapatainkat. Sajnos, a várt eredmény elmaradt, sőt az ellenség a védelemből nagyobb erővel ellentámadásba ment át és csapatainkat visszavonulásra kényszerítette. Ezen visszavonulást hajóink hathatósan támogatták. Október 23—27., miután a tüzérségi megerősítés beérkezett, csapataink újból előnyomultak, de az eredmény csak újabb csapatok beérkezése után volt tökéletes — ugyanis egy német kerékpáros dandár jött — és november 13-án Orsova ismét birtokunkban volt.

Erdélynek az oláh betörés alóli felszabadításával a keleti hadszíntér egyensúlya még nem állott helyre.

Az egyensúlyt vagy Románia teljes leigázásával kellett biztosítani, vagy pedig Romániáinak a Kárpátok és a Duna által alkotott »öblének« a lemetszése által.

Az arcvonalnak ilyen módon való megrövidítése olyan nagy emberanyag megtakarítással járhatott, amely által nemcsak, hogy szilárdabb védelmivonal létesülhet, hanem esetleg más arcvonalak részére is juthattak erősítések. Ezek a célok azt kívánták tehát, hogy a központi hatalmak legalább is a Szeret folyóig nyomuljanak előre.

A központi hatalmak erdélyi és dobrudzsai győzelmei folytán Oláhországban és a Moldvában visszaszorított oláh haderők hadászati helyzete igen kedvezőtlen volt. Főként az Oláhszországba szorult erők jutottak zsákuccába, mivel a nagy boltívhez hasonló arcvonal bármely részének át-törése az egész arcvonal összeomlására vezethetett.

Az oláhországi támadásnál az úgynevezett Duna hadseregnek az ellenséget délről kellett megtámadnia s a célból Mackensen tábornagy a Dobrudza hadsereg parancsnokságát Neresoff bolgár tábornoknak átadta, maga pedig a felesleges csapatokkal a Duna hadsereghez csatlakozott, ahol a főparancsnokságot átvette. A Duna hadsereg Sistrov vidékén gyülekezett s megerősítés után a következő csapatrészekből állott:

1. 217. német gyaloghadosztály v. d. Gallwitz tábornokkal,
2. 1. bolgár hadosztály a bolgár Nedelkoff ezredessel,
3. a 12. bolgár hadosztály a bolgár Abadieff tábornokkal,
4. 26. török dandár Hamid Fachri alezredessel,
5. a cs. és kir. Dunafлотilla,
6. cs. és kir. nehéz tüzérség,
7. cs. és kir. utászcsapatok és a
8. német császári motorcsónak flotilla.

November első napjai mindkét oldalon szorgalmas

munka jegyében felnek el. A bolgár partokon előkészültek a támadásra, a román parton pedig védelmi berendezéseket létesítettek. Általában ködös időjárás uralkodott, ami a munkálatok titokban tartását elősegítette, csak tiszta napokon voltak tűzharcok és felderítések.

Így többek közt november 1-én egy román üteg a Belene-csatorna keleti részét vette tűz alá, mely valószínűleg egy zárótűzhöz való belövés volt. Mivel a sistovi ütegek az ellenséges üteget nem tudták löni, az első monitorosztály vette azt tűz alá. Ez alkalommal egy román 2i cm. üteg is résztvett a harcban, melyet azonban nem lehetett löni, mert az álláspontját nem lehetett megállapítani.

Ugyaneznap a »Csuka« őrnaszád egy nagyobb felderítési utat tett meg és pedig a Dinu-szigetnél lévő román oldalon lévő Dunaágban, ahol a szigeten lévő román csapatok átkelési lehetőségeit tűz alá vette és megsemmisítette. Az ott lévő csapatok ellen a következő nap a II. monitorosztály vélte fel a harcot, mert a jelenlétük a Lelék-csatornai út mellett igen kellemetlen volt. Míg a »Sava« monitor a »Csuka« őrnaszáddal a Dunaágba behatolt, addig az »Inn« monitor a sziget SE (délkeleti) részén megállapítható fészkeket megsemmisítette s miután már semmiféle mozgást nem észlelt, egy felderítő járőrt küldött ki, de az csakhamar oldaltűzet kapott, egy altiszt elesett s két matróz súlyosan megsebesült. Miután ezen ellenséges oldalállás is tűzérési tűz által össze lett löve, a járőr útját folytatta. Időközben a román oldalon haladó két hajó közül az elől menetelő őrnaszádot a románok hirtelen tűzérési tűz alá vették. Az őrnaszád a monitor oltalma alá visszavonult s a »Száva« az ellenséges üteget igen jó eredménnyel lőtte. A tüzelés alatt az »Inn« monitor is megjelent a harcelyen s az is résztvett a megsemmisítésben. A harc eredményeképp 2 darab 55 mm. gyalogsági löveg és a hozzávaló teljesen teli lőszerkocsik birtokunkba estek.

November 8-án v. d. Goltz tábornokkal egyetértőleg egy harcfelderítést terveztek a Rjene-csatorna nyugati

kijáratával szemben lévő román partok ellen. E felderítésnél résztvettek:

a »Temes« monitor, mint vezetőhajó s annak parancsnoka a vállalkozás parancsnoka volt,

a »Maros«,

»Lajta«,

»Enns« monitorok,

egy század német népfelkelő,

egy század bolgár népfelkelő és

130 tengerész a Belene-csatornában lévő egységekről.

A »Temes« az ellenséges nehéz ütegekkel szemben átvette a biztosítást, míg a többi monitorok tüzérségi tűzzel a csapatok kihajózását előkészítették. Itt a vezetést a »Maros« monitor végezte. Megfelelő tüzérségi előkészítés után a »Maros« és »Lajta« monitorok az ellenséges parton kikötöttek és a csapatokat kihajózták. Az eredmény nem felelt meg a várakozásnak, az ellenség, úgy látszik, a monitorok tűzhatása elől az ütegeiket jökor eltávolítottá és csupán tábori őrsökre bukkantak a partra szállt emberek, azokat részben felkoncolták, csekély részük fogságba esett, a többi pedig elmenekült. A part közelében lévő lövegállásokat és lövészárkokat megsemmisítették, mivel egy ellenséges üteg egy ismeretlen helyről a partra szállási helyet tűz alá vette, a vállalkozást befejeztük, monitorjaink és csapataink minden veszteség nélkül bevonultak. A vállalkozás eredménye a foglyokon kívül egy fogatolt gyalogsági lőszerkocsi és 6000 darab töltény volt.

November 9-én a »Csuka« őrnaszád és a »Hermann« nevű bolgár gőzös cs. és kir. személyzettel ellátva a reggeli köd leple alatt Leiekről kiindultak s Giurgiu kikötőjébe hatoltak, hogy ott egy uszályt, — ha lehetséges többet is — kivontassanak. Azonban hirtelen szél támadt s a ködöt eloszlatta, így a két hajó csakhamar heves ellenséges tűzben állott, de ez mit sem zavarta őket, ellenséges tüzérségi lövetés közepette az uszályok láncait kettévágták — mi igen hosszadalmas és ivaliez munka — s csak miután mindegyik egy-egy uszályt vontatásba vett,

vissza indultak Lelekre. Az egyik uszály üres volt, míg a másikban 600 tonna petróleum volt.

November 13-án egy újabb vállalkozást hajtottak végre a giurgiui kikötőben lévő uszályok ellen. E vállalkozásnál résztvett a II. monitorosztály: »Inn« és »Sava« monitor, valamint »Fogas« és »Csuka« őrnaszádok, »Hermann« gőzös és a rusztcsuki cs. és kir. parti üteg. Az ellenséges ellenhatás letörése után a hajók 1—2 uszályt vontatásba vettek és a Lom-szigethez húzták, honnét a »Hermann« gőzös azokat Leiekre bevontatta. A vállalkozás annyiban volt nehéz, hogy a románok az egyes uszályok oldalaira robbantószelencéket tettek s így először azokat kellett eltávolítani. Ez alkalommal 7 uszályt vontattak ki Giurgiuból. A vállalkozást az erős ellenhatás elleneié minden veszteség nélkül hajtották végre.

Az »Inn« monitor azon jelentésére, hogy az ellenség látszólag a Leiek-csatorna lövetésére készül, a dfl. parancsnokság elrendelte a zsákmányolt hajók felvontatását a Belene-csatornába. Az utolsó vontatmánynak a csatornából való eltávozása után alig egy félóra múlva a kikötési helyre heves ellenséges tűz zúdult... de semmi kárt η ni okozott s az egész zsákmányolt anyag szerencsésen minden baj nélkül Belenet elérte.

November 15-én Mackensen vezértábornagy megszemlélte Lai dfl.-t.

A hónap második felében az előkészítő munkálatok lassan befejezés előtt állottak s így már a támadás részletes megbeszélése következett. így 18-án dfl.-t Sistovból felkereste Berent ezredes, ki az egész tüzérség vezetője volt, majd a következő nap v. d. Goltz tábornok jött a dfl. parancsnokához, hogy vele az átkelésnél végrehajtandó teendőket megbeszélje.

Terv szerint a támadásnak november 23-án kellett volna megkezdődnie és következőkép történni:

1. Sistov nyugati átkelési csoport, egy gyaloghadosztály. A hadosztály átkel a Dunáni Sistovtól nyugatra a Belene-csatornán és a Cinghinarele szigeten át román partokra.

a) Átkelés végrehajtása:

cs. és kir. utáskompok és a német császári motorcsónakok szállítják az első rohamlépcsőket, a gőzkompok, kerekcsónakok á 4 uszályal, melyekből 2—2 össze van kötve a 7öm áthajzására szolgáltak.

b) Vízierők az átkelés támogatására:

»Inn« monitor, fedezésre és nyugat Zimnicea megtámadására,

»Maros« monitor,

»Fogas« őrnaszád,

»Helene« és »Una«, valamint

a »Vág« felfegyverzett gőzcsónakok a nyugati csoport fedezésére, majd Turnu Magurele-nél a román part megtisztítására. Ezenkívül több német motorcsónak állott rendelkezésre a könnyebb anyag szállítására.

2.Sistov keleti csoport:

a két bolgár hadosztály átkel a Bujorescu-sziget keleti végére, Zimnicea erődítményei ellen.

a) Átkelés végrehajtása:

mint 1. a) alatt.

b) Vízierők az átkelés támogatására:

»Enns«,

»Bodrog«,

»Kőrös« monitorok,

»Compó«,

»Wels« őrnaszádok,

Zimnicea-nál.

3.Somovit csoport:

egy német népfelkelő zászlóalj átkel Somovitnél Kalnabet-szigetre és Isiazu erődítmény ellen, intéz látszólagos támadást. Ezen átkelés csak színlelt, hogy az ellenséget megtévevse.

a) Átkelés végrehajtása:

kisebb uszályok, motorcsónakok segítségével

b) Vízierők:

»Szamos«,

»Lajta« monitorok és a

»Csuka« őrnaszád fedezik az átkelő zászlóaljat, majd a sikerült látszólagos támadás után az átkelt csapatok visszahajózását fedezik.

4. Az egész hadsereg zöme a Herbert típusú cs. és kir. hadihíd elkészülte után kel át, ennek védelmét átveszi:

a) légvédelmet:

»Compó«,

»Wels« őrnaszádok.

b) sodorakna elleni védelmét:

»Balaton«,

»Helene« felfegyverzett gőzösök,

A programszerű támadási éjszaka — november 22-ről 23-ra a legrosszabb idővel beállt. Tökéletes sötétség borult mindenre, mert újhold volt, melyet sűrű köd, többszöri finom eső is áthatolhatatlanabbá tett, de ennek a rossz helyzetnek ellenére a IV. monitorcsoport és a »Csuka« őrnaszád már éjfélkor hegymenetben kijutottak, hogy Somovitot jókor elérjék. De ezen hajók is csakhamar lehorgonyozni kényszerültek, mert egy óra alatt alig 3 km. utat tudtak csak megtenni.

A Beleneből induló rohamoszlopokat már az este Cinghinarele szigetre áthajózták, hogy reggel a támadáskor közelebb legyenek az ellenséges parthoz. Okvetlen szükséges volt ezért az, hogy a dfl. egységei reggel rendeltetési helyükön legyenek, de a kedvezőtlen időjárás miatt a kifutás reggel 6 órakor teljesen lehetetlen volt s így csak 6 óra 30 perckor indulhatott útnak a két őrnaszád osztag, majd 15 perccel később az »Inn«, »Enns« és a »Sava« monitorok, utánuk pedig a többi hajó.

7 óra előtt a generalkommandó 52 távmondatilag

az egész támadás időpontját két órával eltolta, a kedvezőtlen időjárásra való tekintettel.

7 óra után az egyes hajó egységek jelentik, hogy a tervszerű felállítási helyüket elfoglalták. A rossz időjárást tekintetbevéve, ezen műveletük elsődrendű teljesítménynek minősíthető, ami részben a parancsnokok kiváló hajós képzettségének, másrészt pedig a szigora kötelességtudásnak volt tulajdonítható.

8 órakor az idő még mindig nem kedvezett a támadóknak s az a helyzet állt elő, hogy a parti ütegek támogatására nem igen lehetett számítani, ezért a »Generálkommandó 52.« elrendelte, hogy a dfl. harcegyiségei a programszerű dispoziciók figyelmen kívül hagyása mellett, minden tűz megszorítás nélkül a harcban részt vegyenek.

8 óra 30 perckor több ereszkedő pontot lehetett látni Cinghinarele-Bujorescu vonalon. Ezek oly csapatok voltak, melyek nem kapták meg az elhalasztási rendeletet s a ködben irányt veszítve, haladtak céltalanul a Dunán. Majd 8 órakor, midőn a köd oszladozni kezdett, lehetett csak látni, hogy az egész támadás nem egységes vállalkozás, hanem csoportokra oszlott részletvállalkozások képét nyújtotta. Hogy ezek az egyes alvállalkozások mégis egy összefüggő egységet alkottak, az a dfl. észszerű közreműködésének volt köszönhető.

A közvetlen partvidéken a csapatok nem találtak nagyobb ellentállást, ámbar épp Zimnicea előtt fekvő Bujorescu sziget alkalmas lett volna az ott levő védelmi fészkek megszállására. Úgy látszik, a dfl.-nak az ellenséges parti őrségek elleni számos kisebb vállalkozásainak megvolt az a hatása, hogy a románok az ott levő védőréseiket visszavonták.

A parton csupán néhány ellenséges járőr volt található, de azok is már az első lövések után elmenekültek s a csapatok csakis a parttól távolabbra eső magaslati vonalon találtak erősebb ellentállást. A monitorok hamar felismerték a helyzetet s tüzükkel rendkívüli jó szolgálatot tettek.

Az »Enns« monitor, mely a sistovi körletbe volt osztva, még mielőtt ott az átkelés megtörtént volna, Zimnicea-i parton kikötött. Egy különítményt tett ki a partra, mely a vámórházakat, majd tovább haladva a Bujorescu-szigeti arcvonalat az ellenségtől megtisztította. Az »Enns« később tájékozást veszített pontonokra bukkant, azoknak helyzetükről felvilágosítást adott s partra kelésüknél támogatta őket, végül ismét egy különítményt a partra tett, mely Zimnicea felé előnyomulva egy revolverlöveget zsákmányolt.

Zimnicea nyugoti részénél az »Inn« monitor hathatóan támogatta az előrenyomuló csapatainkat. A »Viza« őrnaszád a Dunán át kábelt fektetett s így a sistovi tüzérségi központ és az átkelt csapatok közti közvetlen összeköttetést létesített.

Az átkelés megkezdése után, mikor már a dfl. parancsnok közvetlen összeköttetése a hadsereg parancsnoksággal nem látszott szükségesnek, Lucich Károly sorhajókapitány a »Temes« monitorra szállott s a Sistov előtti Dunaszakaszhoz hajózott.

A »Sistev keleti csoport «-hoz beosztott többi hajó a két őrnaszád, tekintve, hogy a gőzkompok a köd miatt Tekirderenél levő »Körös« és a »Bodrog« monitorok tüzükkel az ellenséges gyalogságot szétszórták. Eközben elkéstek, a csapatok átszállítását tették lehetővé azáltal, hogy a dereglyékeit a túlsó partra vontatták.

A »Maros« monitor, »Fogas« őrnaszád, valamint az »Una«, »Helene« és a »Vág« felfegyverzett hajók, továbbá az aknászosztag segédhajói a Duna főágát, a Cinghinarele szigettől egészen a Belina szigetig, aknák után kutatva átvizsgálták és a partokat az ellenségtől megtisztították.

Délután 3 ódakor a »Kulpa« kórházhajót Zimnicea-ba küldték az első segélynyújtás végett, ahol november 26-ig több, mint 3000 sebesültet kezelt.

A délután folyamán mindazon hajók, melyek napi feladatukat megoldották, a Belene-csatornába bevonultak, A késő délutáni órákban hirtelen megint oly erős köd ereszkedett le, hogy sok hajó kénytelen volt még mielőtt

elérte volna az előirt horgonyzási helyet, lehorgonyozni. A Belene-csatornából ment az utánpótlás a partra szállt csapatokhoz, melyet a délutáni erős köd igen megnehezített.

Így pl. a kora esti órákban 4 gőzkomp a Belene-csatorna tájékán zátonyra jutott és az egész bejáratot elállta.

Este 10 órakor a Generalkommando 52-től parancs érkezett, hogy a dfl. nyújtson azoknak segítséget, ebből kifolyólag mind a négy hajóra egy-egy tengerész-tisztet vezényeltek, akiknek energikus közbelépésük folytán a hajók csakhamar felszabadultak részben saját erővel, részben pedig a »Sámson« felfegyverzett hajó segítségével. Az ellenség e napon ugyan megkísérelte a hadműveletek zavarását, ugyanis a Fantanele-Suhaja irányából a Belene-csatorna keleti kijáratának vidékét és Cinghinarele-szigetet lőtte, de semmiféle kárt nem okozott.

Somovit-Islasu-nál a helyzet még rosszabb volt, mint Sistovnál. A hajók csak igen nehezen tudták elérni a céljukat, a köd oly erős volt, hogy a csapatok áthajózása csak a délutáni órákban vehette kezdetét. November 23-án a »Szamos« és a »Lajta« monitorok, valamint a »Csuka« őrnaszád támogatásával csapataink elfoglalták a Kalnovec szigetet, s csak a következő nap tudták birtokba venni Izlazul és Rakovita helységeket.

E két hely támadásánál 4 ellenséges löveg kellemetlenkedett, de azok is csakhamar — a monitorok közbelépése folytán — működésüket beszüntették. Hogy mily nagyszerű szellem uralkodott a dfl.-nál, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a »Szamos« monitorról egy fregatthadnagy parancsnoksága alatt álló matrózkülönítmény még mielőtt egyáltalában saját csapatok ott partot értek volna, az ellenséges ütegek közelében partra szállt, azt megrohmozta és két löveget birtokába vett. Ezen löveget először a menekülő ellenségre irányították és azt lötték, majd pedig mikor már nem volt ott reájuk szükség, monitorukra vitték. Így került a »Szamos« monitor Birtokába zsákmányként 2 drb 7.5 cm. löveg.

November 2 4-én Sistovnál a cs. és kir. hidászok egy úgynevezett »Herbert«-hidat építettek. (Ezen híd 16 óra alatt készült el, ami igen szép teljesítmény volt, annak figyelembevételével, hogy az anyagot messziről kellett hozni.)

Az ellenséges part birtokbavétele után a dfl. parancsnoka a III. monitor osztagot a »Herbert«-híd aá rendelte, annak védelmére, nehogy az ellenséges dfl. mégis meggondolva magát, a teljes passzivitásából kilépve a hidat megtámadja. A II. őrnaszádosztag a híd közvetlen közelében maradt s átvette annak légvédelmét. Az aknász osztag pedig egy folyamórséget állított fel a Persim-szigetnél (a híd fölött), hogy az esetleges sodoraknákat idejében ártalmatlanná tegye. Az aknász-osztaghoz ezen szolgálat ellátására a »Helene« gőzöst osztották be.

A »Vág« felfegyverzett gőzöst Lelekre vezényelték, hogy az ott visszamaradt »S3« jelzésű fűtőolaj uszályt Belenebe felvontassa. A »Maros« monitor és az »Una« felfegyverzett gőzös a partot egész Turnu Magurele-ig megtisztították az ellenségtől.

Ezen két intézkedéssel a Sistov-Zimnicea-i vonalon a hadműveletek befejezést nyertek.

A következő feladat a hajózási útnak Orsováig szabaddá tétele volt, ezen célra az I. monitor-osztályt és az I. őrnaszádcsoportot küldték ki. Sok harcászati munkájuk nem akadt, mert majdnem mindenhol elmenekültek már az oláh katonák.

November 24-én a »Nyíl« nevű vontató, mely Dobridolból jött Belene felé, Buhetnél heves gyalogsági tűzbe került s zátonyra futott. Mentésére a » Sámson«-t küldték ki, mely csakhamar feszabadította a szerencsétlenül járt hajót.

»Sámson« az I. monitor-osztályt Oreclivonál bevárta, melyhez időközben a »Vág« felfegyverzett hajó és a 2 gőzbárka csatlakozott, hogy az esetleges aknazáratat eltávolítsák.

Míg keletről az említett monitorosztály áram ellen haladt, addig Orsovároi völgyemenetben az »Álmos«, »Cso-

bánc« és »Szigliget« felfegyverzett gőzösök két utász folyamaknász szakasszal előre dolgozták magukat és november 29-én Radujevacnál hangos »hurrah« kiáltás közben egyesültek.

Az »Álmos«-csoport Orsovából jöve, a Kladovo és Simianu-nál lévő záraikon keresztül hajózási utat létesített. Ezen öntevékenysége folytán lehetővé vált az, hogy az I. monitor-osztály Turnul Severinbe befuthatott és az itt lévő. hajóhad-szertárt a cs. és kir. haditengerészet részéről lefoglalhatta.

A legfontosabb eredmény azonban az volt, hogy a Dunán a szabad forgalmat ismét fel lehetett venni. A központi hatalmaknak újból rendelkezésére állott a nagy természetes út, a Duna.

November 26-án a IV. monitor-csoport Izlazu-ból Sistovig több szállítmányt kísért, majd Belene-be befutott. A II. monitor-csoport Gorábia-ba vezényelték az ott lévő orosz hajóanyag megmentésére, majd onnét Calafatba biztosító szolgálatra vezényelték.

Corabiában a szolgálatot a »Maros« monitor és az »Una« felfegyverzett hajó vette át.

A III. monitorosztág időközben az előre haladó csapatokkal Lelek-ig ért és november 27-én tevékenyen közreműködött Giurgiu ostrománál.

Miután a sistovi hidnak sodoraknak elleni védelme feleslegessé vált, a folyamaknazárosztágot Lelekre vezényelték, hogy a Kalimoknál lévő zárt eltávolítsa.

December hóban a dfl. szintén tevékenyen résztvett a Románia elleni harcokban, főleg nyugat Romániában lévő ellenséges osztagok ellen.

»Inn«-monitor Calafatban volt s védte érdekeinket a harácsoló bolgárokkal szemben, Bechetnél pedig »Sava« monitor és a »Barsch« őrnaszád állottak.

Tekintve azt, hogy a Szivo-csoport az ellenséget mindjobban kelet felé szorította, a »Temes«-monitor parancsnokának parancsára az összes alája rendelt egységek a Corabia-Bechei-i vonalon gyülekeztek. Gorabia-ban maradt csupán a Maros «-monitor és »Una« felfegyverzett gőzös,

mely hajóknak feladata volt az ott lévő orosz hajóanyagot rendbehozni.

December 4-én a monitor-parancsnokság hírt kapott, hogy ellenséges lovasság közeledik a város felé, miért Is rögtön egy tisztí őrzáratot küldött ki, hogy részben a városban lévő orvost és emberét, kik gyógyszerbevásárláson voltak, visszakísérjék, másrészt pedig az ellenségről közelebbi hírt hozzon.

Az őrzárat a város főterén lévő patikát nem bírta elérni és harcolva vissza kellett vonulnia a hajóra.

Ellenséges tüzérség is csakhamar megjelent a kifutó - félben lévő hajóinkat tűz alá vette. »Maros« segély hívására a közelben lévő többi harcegység is megjelent a harcshíntérre és tüzükkel csakhamar hallgatásra kényszerítették az ellenséges üteget.

Az 1. monitor-osztály parancsnoka megkísérelte egy hadikövet kiküldése révén a románokat megadásra felszólítani, nehogy hiába való tüzérségi tűz által az ott lévő teli magtárak veszendőbe menjenek. Éjszaka »Barsch« őrnaszád útnak is indult, fényszórával hadiköveti lobogóját megvilágítva, majd egy kürtös állandóan fujt, hogy így is békés szándékát mutassa, de az oláhok mind ennek dacára a hajót tűz alá vették, úgy, hogy »Barsch« elintézni nem bírta feladatát. A következő nap reggel egy hadikövettel a »Barsch«-ot újból kiküldték, de most azon jelentéssel tért vissza, hogy az oláhok Gorabia-t elhagyták. Így a monitor-osztály — míg a Szívó-csoporttól megfelelő erők meg nem érkeztek — ideiglenesen megszállta a várost.

Sajnos, a városban maradt tengerész-orvost és a vele lévő egészségügyi altisztet már halva találták. Zsákmányként a dfl. kezébe került az az ellenséges üteg is, amelyet az előbbi napon leküzdött, mellette 50 elesett román katonát találtak. Monitorjaink tüzérsége ismét jól működött.

December 7-én az orosz szolgálatban lévő »Patrici« nevű hajót annyira rendbehozták, hogy a dfl. szolgálatába lehetett állítani. Csakhamar megállapították, hogy az orosz

gőzös nem más, mint a román hadihajó jegyzékben szereplő »Prutul«-hajó, ez világosan bizonyítja azt, hogy a románok már 1915-ben hadihajót bocsájtottak az oroszok rendelkezésére. Ez a tény — tekintve Romániának akkori semlegességét — annak súlyos megszegését jelenti.

December 6-án Bukarest elesett s szövetségeseink csapatai folytatták előnyomulásukat.

Említésre méltó hajóink támogató működése Flaman-danál, hol a »Bodrog«, »Körös«, »Szamos«, és »Lajta« monitorok a bolgárok átkelését fedezték, majd azok támadását Pueni, Pundrul, Bellu és Greaca ellen támogatták.

December 11-én az egész folyamaknászoztag, mely akkoriban Ruszcsuk alatt horgonyzott, a Mackensen hadseregparancsnokságtól parancsot kapott, hogy a Dunát Oltenica-ig sürgősen szabaddá tegye. Még aznap délelőtt az egész osztag útnak indult az úgynevezett Halimok zár felé és a sűrű köd ellenére rögtön nekilátott a munkának, mely habár a sűrű köd miatt rendkívül nehéz volt, mégis befejezést nyert.

A munka lefolyása a következő volt:

1. 1916. december 12-én a Vajaitorea sziget és a román part közt lévő érintő aknazárt eltávolították.

2. December 13—18-ig egy három részből álló román érintőaknazárt távolítottak el a bolgár Kalenek falu közelében. A zár felett egy gerendatorlasz volt sodoraknak ellen, alsó végén pedig egy sodronykötél torlasz. Az aknazár védelmére beépített betonos ütegállást leszerelték.

3. December 20-án egy saját aknazárt távolítottak el Leieknél.

4. December 22-én Vetren falunál egy román megfigyelő aknazárat szétbontatták.

5. December 24-én Siliistranál egy román megfigyelő aknazárt és egy október 27-én általunk kitett érintőaknazárt eltávolítottak.

6. December 27-én egy román érintőaknazárat Rasovanál felszedték.

7. December 28-án a Gernavoda-i híd fölött 500 m.-re lévő román sodronykötél védőhálót leszerelték (sodoraknak ellen szolgált).

8) December 29.-én Bonascic-nál annak idején kitett saját érintő aknazárat eltávolították.

9) December 30.-án egy román megfigyelő aknazárat Calaraisi felett és Fetest-nél egy érintő aknazárat szétbontottak.

Ha tekintetbe vesszük, hogy egy 157 km. hosszú Duna szakaszt 6 heti munka helyett 20 nap alatt tett szabaddá a forgalom részére az aknász osztag dicséretet érdemel.

Összesen 113 aknát távolítottak el.

Tekintve a téli időszakot és azt, hogy a fronton újabb harcokat egyenlőre nem vártak, a dfl-t telelés és javítás céljából visszarendelték.

Turnu Severinbe tejeltek: a »Ternes«, »Enns«, »Bodrog«, »Körös«, és »Maros« monitorok, »Viza«, »Barsch« »Compó« és »Fogas« őrnaszádok és az »Una« felfegyverzett gőzös, mely utóbbi magával hozta Corabiából az azelőtt orosz »Nicolaus« nevű hajót, melyet annyira rendbehozott, hogy a dfi. állományába fel lehetett venni.

Budapestre bevonultak:

Az »Inn«, »Sava«, »Szamos«, és »Lajia« monitorok, a »Wells« őrnaszád és a »Sámson« felfegyverzett gőzös.

A budapesti hajókat még december 29.-én Ő Felsége Károly király megszemlélte.

Az 1917. évi január hónapban sem történt nagyobb mozgás, illetve hadiesemény. Ámbár január 3.-án parancs érkezeit a Mackensen hadsereg parancsnokságtól, hogy egy monitor osztály és több őrnaszád készenlétben legyen arra az esetre, hogy a legrövidebb időn belül ismét a román vizeken lehessen. Wulff korvettkapitány rögtön a parancs vétele után Bukarestbe küldték, hogy személyesen jelentést elegenden a hadseregparancsnokságnak arról, hogy a parancs végrehajtása súlyosan veszélyezteti a dfi. harcképességét, mert ily körülmények közt teljesen lehetetlen a szükséges javítási munkálatokat végrehajtani. Az uta-

zásnak megvolt az eredménye s már 5-én jött az értesítés, hogy a parancs oda módosul, hogy egy monitor-csoport oly készülségi állapotban legyen, hogy egy esetleges parancs vétele után 48 órán belül útnak indulhasson, míg a többi hajón a munkálatok programmszerűen végrehajthatók.

E parancs értelmében a »Bodrog« és »Körös« monitorok készenléti állapotba helyezettek Turnu Severinben.

Január 13-án parancs érkezett, hogy a monitor-csoport rögtön jöjjön le az Aldunára s így a két monitor, miután megfelelő löszert behajózott, 15-én egy szeneszálllyal útnak indult.

De a rossz időjárás, köd annyira hátráltatta a menetüket, hogy csak 21-én érték Brailába, teljesen jéggel borított hajóorral és ágyúkkal. A hajók ott sem vettek részt nagyobb harcokban, hanem csupán biztosították a Duna-szakaszt ellenséges vízierők esetleges támadása ellen.

A szövetséges csapataink hihetetlen gyors ütemben előrenyomultak Braila és Macin felé ez azután feleslegessé tette a január 2-án Giurgiu-nél kifektetett saját aknákat. Január 3-án a dfl. aknász-osztagánál a Mackensen hadseregparancsnokságtól egy tiszti küldöttség megjelent, hogy az osztagparancsnokkal a további teendőket megbeszélje.

Az osztagparancsnok offenzív fellépést javasolt és pedig a Dunának aknákkal való elzárását Isaeca-nál, hogy azon ellenséges hajók, melyek Galacban állottak, ne tudjanak elillanni a Fekete-tenger felé. A vezérkari tiszteknek e terv igen tetszett és keresztülvitelét a tábornagy jóváhagyta.

Január 6-án az aknászosztág a Macini Dunaág beömlési végén lévő saját aknazárat felemelte és állandóan aknák után keresve 7-én este Macintól délfelé 2 km-re egy erős aknazárra bukkant.

8-án reggel a zár eltávolítását megkezdték. A zár 3 román aknavonalból állott. Az aknákból csak 7 darab egészen új típusu orosz aknát halásztak ki, a többi aknákat vagy felrobbantották, vagy pedig puskatúzzal el-

süllyesztették. 8-án délután 4 órakor a »Balaton« már Macinba kikötött, miután a bolgárok a várost 2 órával előbb elfoglalták. Rögtön ökrös szekereket harácsoltak, melyek aknákkal megrakva 10-én reggel 2 órakor szerencsésen Isacceaba érkeztek.

Az aknazár kifektetése, csak ladikkal, éjnek idején, erős ellenséges tűz közepette volt lehetséges és így csak iő-én volt teljesen kifektetve az aknazár, ami dalnokfalvi Bartha László fregatthadnagy bátor és körültekintő magatartásának volt köszönhető.

11-én éjjel, mikor a zár még csak az orosz oldalon volt kész, két román hajó áttört a munkacsoportok között, hogy Galacba érjen, de úgy a saját, mint a bolgár parti útegek tüzeben az egyik román őrhajó elsüllyedt. Ugyanilyen sorsra jutott egy orosz hajó is, mely majdnem nekiment aknazárainknak.

Időközben, azaz 9-én a »Balaton« Brailába ért, ahol arra kapott parancsot, hogy a giurgiui és Braila közti három Dunaágot aknáktól tisztítsa meg, majd a Dunát Brailától völgymenetben aknákkal zárja el.

11-én a »Balaton« a középső ágon hegymenetbein haladva ott egy saját aknazárt eltávolított, majd 12-én völgymenetben a nyugati ágban keresett aknákat és a 288 km. táblánál egy ellenséges zárat talált, melyet 12-én és i3-án eltávolított s utána Brailába bevonult, ahol már a »Vág« és a »Helene« felfegyverzett gőzösök voltak.

Január i5. és 16. közti éjszaka az aknászoztag ladikjai a Brailától völgymenetben lévő Dunaszakaszt megvizsgálták, de aknákat nem találtak. A következő éjszakákban oly kedvezőtlen volt az időjárás, hogy egyáltalában nem tudtak dolgozni és így az aknászoztag a galaci erődítményektől 3 km. távolságra csak 2 5-én rakhatott ki egy aknazárat.

A zár kifektetése után a Mackensen- hadseregarancsnokság az aknászoztagnak Turn Severinbe való bevonulását ugyan engedélyezte, de tekintve a beálló erős jégzajlást, a kikötő elérése teljesen kizártnak látszott, így az

osztag február 1-én a Macin-i téli kikötőben talált menedéket a két monitorral egyetemben.

Említésre méltó még az, hogy január 18-án az újpesti Ganz-Danubius hajógyárban újból vízre bocsájtották az annakidején elsüllyedt »Ternes« monitort, mely ünnepesen Augustza főhercegnő Ő Fensége is résztvett.

Február hóban említésre méltó események nem történtek, mert a Duna be volt fagyva s a hajózás teljesen szünetelt.

Végre március közepén a jég annyira lefolyt, hogy újból gondolni lehetett a hajózásra, már i4-én a Mackensen hadseregearancsnokságtól távirati parancs jött, hogy a dfi. az Al-Dunán gyülekezék.

Gyülekező helyül Harsovát választották ki, ahová az összes egységek ki is futottak a téli állásukból. A III. monitor-csoportot — »Körös« és »Bodrog«, valamint »Enns« monitort — Brailába vezényelték, míg a »Sava« monitort Macinba irányították repülőelhárításra.

A III. monitor-csoport macim téli kikötőből való kifutása alkalmával a »Bodrog« monitoron Boris bolgár koronaherceg a bolgár hadsereg főparancsnokával — Ickov tábornokkal utazott.

A Brailába vezényelt monitorok — tekintve, hogy ott még erős jégzajlás volt — kénytelenek voltak Ghecet helyiségig felmenni és ott horgonyozni, majd a helyzet javulása után ismét Brailába mentek. De itt 20-án ők igen nehéz és veszedelmes helyzetbe kerültek, ugyanis aznap a Braila környékén lévő árterület jege kezdett lefolyni s hajóinkat alaposan megtépázta, melyek csak nagynehezen tudták a (macini téli kikötőt elérni. A következő nap pedig a macini Dunaágban lévő hajók épp ily helyzetbe kerülve, kisebb károkat szenvedtek.

Március 27-én a difi. parancsnoka a »Temes« monitorral Brailába utazott, hogy a dfl. teendőit ott a helyszínen a Generalkommando 52-nél megbeszélje. Mint ott kitűnt, a város az árvíz folytán az ellenség felé teljesen védtelen volt s mint egy sziget állt az árterület között. Szárazföldi védelmi eszköze csak a 2 drb. 10.5 cm.-es

löveg volt a várostól 3 km.-re völgyemenetben. Félő volt tehát, sőt biztosra vette a hadvezetőség, hogy most e kiváló alkalomkor az ellenséges hajóhad kilép a passzivitásából és megkísérli Brailát a vízről visszafoglalni.

Tekintve a szorongatott helyzetet, a dfl. feladatává vált az ellenséges támadásoktól Brailát megvédeni. Az a körülmény, hogy a dfl. gyülekező helye, Harsova, Brailától 80 km. távolságra, míg Galac, az ellenséges hajóhad kikötője, csak 17 km. távolságra volt, szükségessé tette, hogy egy monitor-osztály és több őrnaszád Braila előtt állandóan készenlétben legyen, hogy bármikor felvehesse a harcot az ellenséges hajóhaddal. Ez volt az első alkalom a világháborúiban, hogy kilátás volt két dunai hajóhad harcára.

Az I. monitor osztály és 4 őrnaszád Wulff korvettkapitány parancsnoksága alatt rögtön át is vette a város védelmét, míg az aknászosztag egy újabb aknazárt kifektetett, mert a jégzajlás előtt kifektetett almazár a magas vízállás miatt használhatatlan volt.

Hajóink várták az ellenséges hajók támadását, de hiába, mert azok nem mutatkoztak, csak ellenséges repülőrajok intéztek bombatámadásokat a város és a hajók ellen, de semmiféle kárt nem okoztak.

Április 3-án a »Kulpa« kórházhajót kivonták a szolgálatból, helyébe az egészen új és modern »Ferenc Ferdinánd« hajó lépett. Parancsnoka ennek a hajónak szintén dr. Barcsai Abris lett.

Igen nagy gondot okozott a dfl. parancsnokságnak a hajók személyzetének egészségi állapota — a román lakosságnál éh-tífusz, kiütéses tífusz és más ragályos betegség napirenden volt, s csak a legszigorúbb és pontos orvosi rendelések által volt lehetséges e betegségeit félig-meddig távortartani a hajóktól. (3 eset fordult csak elő).

Április közepén a harc újra feléledt, gyakori eredménytelen repülő-támadás, a Tuloca Mahmudia szakasz ellenséges monitorok általi lövetése stb. Minden jel arra vallott, hogy az orosz-román csapatok a harci szünetet

befejezettnek tekintették, így hát az árvíz lefolyása után Braila alatt egy újabb aknazárat fektettek ki hasonlóképp itt, mint a Macim Dunaágnál egy gerendatorlaszt lehoronyozták, mely védekezés volt a kisebb és gyorsjárátú ellenséges hajók meglepetésszerű támadásai ellen.

Április hóban 2 török tengerésziszt két heti folyamharcászati tanulmány végett jött a dfl.-hoz, először az »Inn« monitorra, majd az aknász-osztaghoz vezényelték őket. Ezzel majdnem egyidejűleg egy spanyol tisztí küldöttség is megjelent, mely a folyamatkeleéseket és a harcoakat tanulmányozta s így a dfl.-nál is hosszabb ideig tartózkodott, behatóan tanulmányozva annak harcegségeit.

Április hó 2-ik felében úgy az aálnászosztag, mint a hozzá beosztott utász folyamaknász szakasz a Dunán aknák után tovább keresett és nem hiába, mert több helyütt még találtaik aknákat, többek közt a Dinu-szigetnél egy 6 aknából álló zárt.

Május hó i-én újabb repülótámadást intéztek Braila ellen, de szintén minden eredmény nélkül, aznap este egy repülő megismételte ezt a támadást és a »Sava« monitorra 6 drb. bombát akart ledobni, de szerencsére egy sem talált, a hajó mellett mind a vízbe esett.

Az ilyen légi támadások e hónapban többször megismétlődtek, semmi kárt nem okozva, csupán 19-én volt megállapítható némi kár, midőn kb. 20 bomba a kereskedelmi kikötőbe esett.

Az Isaccea-nál lévő aknazárhoz a védőüteggől való jobb összeköttetés miatt, egy hordozható rádióállomást vezényeltek, ami által az állandó összeköttetés biztosítva volt.

Tekintve azt, hogy a fent említett aknazárat annak idején igen nehéz körülmények között fektették ki és, elegendő aknaanyag nem állott rendelkezésre, most annak megerősítését rendelték el. A munkálatok katonai vezetését Furche utász százados vezette, míg a hajós-technikai kivitel ismét Bartha fregatthadnagy irányította. 15 darab zsákmányolt orosz eredetű érintőaknát fektettek ki, ismét

éjnek idején, az ellenség szeme előtt. E munkálatok ismét minden veszteség nélkül sikerültek.

Tekintettel arra, hogy a dfl. élelmezése igen nagy nehézségekbe ütközött, a parancsnokság Harsova környékén több hold föld kiutalását kérte a Mackensen-parancsnokságtól, hogy azon a legfontosabb élelmezési cikkeket termelje. A kiutalás meg is történt és így Kezelmann nyug. sorhajóhadnagy — ki egyébként földbirtokos volt — berendezett egy mintagazdaságot s így az élelmezés nagyjában biztosítva volt.

A hó végén május 30-án Frigyes főherceg Brailába érkezett, ahol a df 1.-t megszemlélte, ez alkalomkor úgy a saját, mint Ő Felsege Károly király legfelsőbb elismerését tolmácsolta.

Felemlítendő még, hogy május hó 9-én a királynő Ő Felsege születés napján a »Temes« monitor »Boena« névre lett átkeresztelve, tekintve, hogy a régi »Temes« újbóli szolgálatba helyezése küszöbön állott.

Június hó elején lábra kapott az a hír, hogy az ellenség támadásba akar átmenni, amit a hevesebb ellenséges tüzérségi tűz bizonyítani látszott, s a támadás elmaradt s a hó közepe felé a rendes helyzet visszaállott.

A repülőátadások nem voltak már oly gyakoriak, ugyanis saját vadászgépeink rövid időn belül két ellenséges gépet lelőttek s így, úgy látszik, elmúlt a támadási kedvük.

Ghecet-nél állomásoztak eddig a szolgálatban lévő őrnaszádok, de ezt a helyet el kellett hagyniok, mert az ellenség Galacban 2 darab i5 cm. löveget felállított s azok tüzével a horgonyzási helyüket elérte.

Mivel a török csapatoknál igen nagy volt a géppuska hiány, a német géppuskásokat azokhoz vezényelték, hasonlóképp a saját hajóinkról is 12 darab géppuskát kiszolgáló személyzettel együtt. Ez utóbbiak Piscul-nál vonultak állásba.

Június 11-én, mikor az áradás már teljesen lefolyott, a német népfelkelő csapatok a Chiciul-szigetet megszállták. Ezen műveletet a »Viza« őrnaszád és a német

»Weichsel« nevű páncélos motorcsónak támogatta. Még aznap éjszaka sikerült 3 román matrózt fogságba ejteni, kiket a szigetre felderítő járőrként küldtek ki. A matrózok bemondása szerint Galacban egy monitor és hat őrnaszád állomásozik, míg a többi hadihajók a Duna-torkolatban tartózkodnak.

A szigeten a dfl. egy sodor aknászosztagot helyezett el, mely időnként az ellenséges úszóegységek ellen aknákat eresztett. A szigeten lévő őrségeket a román őrnaszádok több ízben megzavarták, ezért ott egy zsákmányolt 5.7 cm. löveget beépítettek, mely annyira hatásosnak bizonyult, hogy többé ellenséges őrnaszád zavarólag nem lépett fel, sőt a Duna-Sereth-forgalom is igen megcsappant.

Június hóban elemi csapások által a dfl.-nak aránylag nagy anyagi veszteségei voltak. Ugyanis oly erős zivatarok keletkeztek, hogy számos villámcsapástól több akna felrobbant, sőt 29-én egy egész zárrész. Az aknákat újabakkal nem pótolták, tekintve azt, hogy újabb erős zivatarokra volt kilátás és ez csak újabb anyagi kárt jelentett volna.

Június 30-án az újabban felépített »Temes« monitor a dfl.-hoz csatlakozott.

Julius hóban már nagyobb volt a harci tevékenység, Úgy látszott, hogy az oroszok galíciai támadása átcsap a román arcvonalra is, ami a foglyok kijelentései alapján megerősítést is nyert.

Így július 22-én az ellenséges tüzérségi tűz pergőtűzzé fejlődött, majd 23-án a Dobrudzsa arcvonalra is kiterjedt — mindenki várta a támadást, az egész dfl. állandó készültségben volt —, de nem történt semmi, pedig az ellenséges lövészárkokban rohamsisakos csapatok gyülekezését észlelték. 2 4-én az ellenséges tűz lelohadt s csakhamar folytatható volt a régi rendes szolgálat.

Az ellenséges tűzharc lelohadása után a német csapatok Focsani ellen intéztek támadást s most attól lehetett tartani, hogy a románok Brailára egy ellentámadást intéznek.

A várt ellentámadás előtt a hadseregparancsnokság

Braila védelménél a dfl.-ra igen nagy súlyt helyezett, a dfl. parancsnoka elrendelte, hogy a «Sava» monitor a kereskedelmi kikötőből a vadeni előtt lévő orosz állásokat vegye majd tűz alá, közvetett lövés által. Augusztus 4-én a monitor belötte magát s az egész I. monitor-osztály részére a segéd célpontokat kitézték.

Az ellentámadás elmaradt, sőt Galacra tervbevettek egy saját támadást, miért is előbb az aknászosztagnak saját zárainkon át egy szabad utat kellett teremteni és az esetleges ellenséges zárt pontosan megállapítani. Ez sikerült is az aknász-osztagnak, melyet cs. és kir. utász folyamaknászszakaszokkal megerősítettek. Az augusztus 6-án és 8-án éjszaka egy 300 m. széles hajózási utat teremtettek. De miután a Focsani elleni offenzíva megállt, a galaci támadási tervet is elejtettek s a dfl. deffenzív működését újból felvette.

Augusztus hóban a románok megkísérelték eltávolítani az Isacoea-nál lévő aknazárunkat, részben a reájuk engedett gerendákkal, részben pedig lelövés által — de csak egy aknát tudtak eltávolítani.

Braila légvédelmét a dfl.-ra ruházták át, miután az ott lévő légvédelmi ütegetek más hadszínterre elvezényelték.

Szeptember 19-én Brailából a »Barsch« és a »Viza« őrnaszád Giurgiuba indult, ahol 21-én, mint a M. F. T. R. »Zsófia« yachtjának előfutó hajói szerepeltek, melyen Vilmos császár Cernavodaig utazott, ahol Ferdinánd bolgár király szintén megjelent.

A császárt Cemavodánál az I. monitor-osztály üdvözölte, majd a dfl. parancsnokát és annak törzskari főnökét neki bemutatták.

22-én a monitor-osztály Cernavodából visszatért Brailába. Mivel ködös idő volt, a hajók egymástól 1000 m. hajótávolságra hajóztak, miután az első három monitor már Brailában kikötött, hír érkezett, hogy a negyedik hajó, az »Inn«-monitor aknára futott és elsüllyedt.

Ugyanis az »Inn« egy uszálynak segélyt akart nyújtani s Brailától 14 km. távolságra megfordult és a

part felé közeledett, 11 óra 15 perckor hirtelen egy erős robbanás az egész hajót megrázkódtatta s a hajó elülső része vízzel megtelt, majd néhány perc múlva az egész hajó a Duna balpartján elsüllyedt. A személyzetből majdnem mindenki megmenekült, csak Förster korvettkapitány, a dfl. parancsnok törzskari főnöke és egy rádiótávírársz halt hősi halált.

A hajó közelében még 4 aknát találtak, ezek is még a román aknáknak maradványai voltak, melyek annyira el voltak dugva, illetve kiestek a hajózási útból, hogy az aknászosztag nem találta meg.

Október hóban sem volt különösebb hadművelet. A románok ugyan több ízben Brailára irányították tüzérségi tüzüket és így a polgári lakosságnak anyagi károkat okoztak. Viszonzásul Galacot egy ízben tűz alá vettük, miáltal elértük azt, hogy Brailát többé nem lőtték.

Volt néhány repülőátmadás is, de azok a monitorok zárótüze folytán csak a város környékét és Chiciul szigetét veszélyeztették. Egy repülő megkísérelte egyszer az »Inn« monitor munkáját zavarni, de az ott közelben felállított légharító üteg csakhamar megfordulásra kényszerítette.

Október 2 2-én az utász aknászszázadok egy a mo-csárból alig kilátzó megfigyelőaknát találtak, majd tovább keresve, egy 1 és fél m. vastag iszapréteggel elborított egész zárat találtak, melynek azonban a gyújtóállomása le volt szerelve.

E hó végén az utászszakaszok a dfl. aknászosztagából kiváltak és őket az olasz hadszíntérre vezényelték. A derék bajtársaktól való búcsúzás nehéz volt, hisz itt igazán vállvetve dolgoztak a tengerészcsapatokkal, egymást megértve, minden súrlódás nélkül a közös célért fáradhatatlanul munkálkodtak.

Október 22-én a porosz Waldemár herceg megtekintette a dfl.-t, majd a svéd von Sparre sorhajókapitány a dfl. berendezésének tanulmányozása céljából a flotillához érkezett.

A november és december hónapok nem hoztak különösebb haditetteket. E hónapok már a breszt-litowszki,

illetve focsani-i fegyverszüneti tárgyalások jegyében, állanak, úgy, hogy a dfl. telelésre távozhatott, csak az aknász-osztag maradt Macinban anélkül, hogy az aknazárakat megújította volna.

December 9-én Focsani-ban a fegyverszünetet megkötötték.

December hóban az »Álmos«, »Vág« és »Helene« felfegyverzett gőzösöket leszerelték és őket polgári rendeltetésüknek átadták.

Az »Inn« monitor kiemelése szintén egészen programszerűen ment végbe. Az emelést magát az utászokra bízta. Trefenthaler alezredes vezetése mellett, de a monitor volt parancsnokának — Leschanovszky sorhajóhadnagynak — és az egész legénység tetterős közreműködésének volt köszönhető, hogy a monitor javítás céljából már december 12-én az újpesti Ganz Danubius gyárba érkezett.

Az 1918. év a fegyverszüneti tárgyalások jegyében kezdődött s így többek közt január 12-én összeült Brailában a Fekete tengerre vonatkozó fegyverszüneti tengerészeti bizottság Hopmann német császári altengernagy elnöklése alatt. Az ellenséges oldalról résztvett 5 orosz és 5 román tengerésztiszt, a román Balescu tengernagy vezetése mellett. De ezen tárgyalások már január 14-én félbeszakadtak, mert az ellenséges megbízottaknak megbízólevelük nem volt szabályszerűen kiállítva, sőt igen kevés hajlandóságot mutattak békés megegyezésre.

Az ellenséges oldalon nem volt valami rózsás a helyzet, a háborúban elfáradt oroszok összekaptak a románokkal, olyannyira, hogy a románok fegyveres erővel megátolták az oroszok hazamenetelét. Január 20-án véres összekocanás volt az oroszok és románok között, melynek az volt a vége, hogy kb. 4000 orosz fogoly ájtött a vonalon és megadta magát, majd saját zenéjük mellett bevonultak Brailába.

Saját hajóink január hóban téliállásban voltak, az aknászosztag Macinban volt s csak Braila alatt hagyott egy sodoraknász-csoportot készütségben, hogy szükség

esetén az ellenséges hajók közeledését sodoraknákkal megakadályozza.

Február hóban — tekintve azt a körülményt, hogy a románokkal való béketárgyalások nem igen sok reménnyel kecsegtettek s lehetségesnek látszott, hogy fegyveres erővel kell majd őket békére kényszeríteni, — a dfl.-t téli menhelyén oly készültségi állapotba helyezték,, hogy parancs vétel után 24 órán belül útnak indulhasson.

Február végén, miután a jégveszély már elmúlt, a dfl. egységei útnak indultak BraUa felé, hol március 2-án harcrakész állapotban gyülekezve várták a további fejleményeket. Ugyanis 2-a volt a fegyverszünet felmondási napja s 8-án kellett volna a Galacra való támadásnak megkezdődni, melynél a dfl. a szárny biztosítását vette volna át s az ott lévő román hadihajókat kényszerítette volna harcra.

A támadást nem hajtották végre, a románok meggondolták magukat s március 5-én meghosszabbították a fegyverszünetet és folytatódottak a béketárgyalások.

A dfl.-ra most már az a feladat hárult, hogy a Dunát az aknáktól egészen megtisztítsa, majd a Fekete-tengert is szabaddá tegye.

Március 8-án este a dfl. parancsnokság Galac várparancsnokát értesítette, hogy a következő nap reggel saját aknazárunk felemelését megkezdik.

9-én reggel az »Una«, »Lelek«, »Baja« és »Bácska« hajók egy őrnaszád kíséretében Ghiciul szigethez mentek, hogy a munkát megkezdjék. Tekintve azonban azt, hogy a románoktól a rádiógramra válasz még nem érkezett meg, a helyzet tisztázása Végett egy tisztet, mint hadikövetet kiküldtek.

Az aknafelszedést programmszerűen végrehajtották, majd miután a románok a béketárgyalásoknál magukat arra kötelezték, hogy a Duna szabaddá tételét ők is elősegítik, a román haditengerészettel egyetemben távolították el a volt ellenséges aknazárakat. Ez alkalomkor egy orosz aknazárat is felfedeztek, melyről a románoknak

sem volt fogalmuk, valószínű, hogy azt 1916-ban rakták le az oroszok.

A dfl. a gazdasági élet megszervezésében is tevékenyen résztvett, több tartalékos tengerésztisztet tengeri kereskedelmi hajók parancsnokává kineveztek, Wulff korvettkapitány pedig előbb a breszt-litovszki, majd a bukaresti béketárgyalásoknál a monarchia részéről tengeri szakértőként szerepelt.

Március 17-én a Duna szabad volt, a dfl. egységei elérték Sulinát s így a Fekete-tengert, a tengertől kezdve a Dunán a dfl. volt az úr.

Március 23-án Schmidt sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt az úgynevezett »Fekete tenger aknakereső csoport«-ot felállították, melynek feladata volt, — mint azt már neve mondja, — a Fekete tengert aknáktól megtisztítani.

Április i-én a »Maros« és a »Lajta« monitorokat leszerelték, tekintve, hogy szolgálatukra tovább már nem volt szükség.

Április 3-án az úgynevezett Wulff flotillát felállították, mely aznap a Fekete tengeren át Odesszába indult.

E hónapban a Kellner százados parancsnoksága alatt álló üteget szintén elvezényelték, mely több, mint 2 éven át hű kísérője volt a dfl.-nak.

Az aknakeresőosztagnak április 8-án súlyos vesztesége volt ugyanis egy lefoglalt aknakereső hajó egy aknához ütdött és rögtön elsüllyedt. Összesen 14 fő veszett el és 9-et megmentettek.

Április 15-én Brailába érkezett a »Kerkyra« nevű tengeri gőzös. Ez volt az első hajó, mely a Fekete tengeren át és a monarchia szolgálatában érkezett a cs. és kir. haditengerészet részére értékes anyaggal.

A már aknáktól félig-meddig megtisztított Dunát újból átvizsgálták ez alkalommal a »Compó« és a »Viza« őrnaszádok a Sulina torkolatnál, ott, hol 8-án az egyik aknakereső elsüllyedt, egy egész német aknazárt találtak. Mint azt a német tengerészhatóságok megállapították, azt

csak egy német tengeralattjáró fektethette le, mely annak-idején nem tért vissza akciójáról s vagy az oroszok megsemmisítették, vagy pedig erős viharban elsüllyedt és tönkrement.

A Dunán megmaradt hajóegységek kisebb-nagyobb utakat tettek, rendszerint a megszálló hadsereg érdekében. De békemunkát is végeztek, így több kotrórt rendibe hoztak, megkezdték a munkát addig, amíg azok elmenekült személyzete vissza nem érkezett. A nyár folyamán Sulinában és Brailában több nagy tűzvész pusztított és azok eloltása javarészt a kivonult flotilla legénységének volt köszönhető.

Június 17-én a dfl, parancsnokságot Wickerhauser ellentengernagy Ratkovic Kommodore sorhajókapitánynak adta át.

Augusztus hóban olyan hírek keltek lábra, hogy az entente a dfl. harogységei ellen merényleteket tervez, miért is az egyes hajókon szigorúbb őr- és biztonsági szolgálatot rendeltek el.

Ámbár a hivatalos románokkal az érintkezés eléggé barátságos volt — főleg oly tengerésztisztekkel, kik a cs. és kir. haditengerészetnél nyerték kiképzésüket — die a munkásoknál és azok vezetőinél bizonyos gyűlölködés volt tapasztalható. Midőn Brailában egy mangánércel megrakott uszály robbanás által elsüllyedt, mindenki merényletre gondolt, de meglehet, hogy az uszály, mely azelőtt szénszállításra szolgált, visszamaradt szénporból fejlődött robbanó gázok áldozata lett,

Szeptember 12-én a »Wulff flotilla« ismét visszatért a Dunára és a többi hajóhoz csatlakozott.

A Wulff-flotilla következő tevékenységet fejtett ki: Április 3-án Sulinából kifutott a flotilla, mely a következő hajókból állott:

Monitorok: »Bosna«, »Bodrog«, »Körös«, »Szamos«.

Őrnaszádok: »Barsch«, »Wells«.

Vontató »Odessza«.

Uszályok: Egy nyersolaj és egy szenes uszály.

A flotilla parancsnoka: Wulff Olaf Richárd korvettkapitány. A flotilla feladata: Odesszába hajózni, majd onnét a Bug és Dnjeper folyókon behatolni Oroszországba, illetve Ukrajnába.

Tekintve, hogy a hajóik tengeri hajózásra nem voltak berendezve, elsősorban az ilyen hajózásra felszerelték őket tájolókkal, mert ilyenekkel nem rendelkeztek.

A politikai viszonyok nem voltak még tisztázva, ugyanis az Ukrajna az összes volt orosz hajókra igényt tartott, míg az orosz Fekete tengeri flotta magát külön tanácsköztársaságnak kiáltotta ki és minden beavatkozásnak ellene volt. A románok kijelentették, hogy a bolsevista Oroszországgal hadilábon állnak, hasonlóképpen volt a monarchia is, mely szintén csak Ukrajnával volt békeviszonyban, de Románia és Monarchia közt a béke még mindig nem volt aláírva.

A Krím-félszigeten és a Kaukázusban kisebb köztársaságok alakultak.

Április 10-én végleg elhagyta Sulinát a flotilla és az úgynevezett Stari Stambul csatornán át az Ocakow-ágba hajózott, hogy ott a Fekete tenger áthajózásához a megfelelő időt bevárja. Ezen útnál több román monitorral találtak monitorjaink, melyekkel a nemzetközi szokások szerint üdvözölték egymást.

»Kogalniceanu« román monitor parancsnoka, egy oly tiszt volt, aki a cs. és kir. haditengerészetnél nyerte kiképzését, elmesélte, hogy ő lőtte azt a torpedót a hadüzenet napján, mely egy uszályunkat elsüllyesztett.

Csak április 12-én lehetett tovább utazni, a rossz és kedvezőtlen időjárás miatt.

A »Barsch« és a »Wells« őrnaszádok a menet élén haladtak aknakeresővel, majd következett a »Bosna« és a »Körös«, mögöttük az »Odessza« egy uszályal és az erre az útra rendelkezésre bocsátott »Bessarabec« nevű gőzös a fűtőolaj uszályal, majd legvégül a »"Bodrog« és a »Szamos« monitorok.

Este 7 órakor szerencsésen befutottak a hajók az odesszai kikötőbe, ahol a török »Hamidie« cirkáló több

torpedónaszáddal, ezenkívül német tengeralattjárók már kikötöttek.

Odesszában április 15-én Böhm-Ermolli tábornagy megszemlélte a flotillát, kinek 1914-ben a háború kitörésekor volt alárendelve.

Tekintve azt, hogy Odesszában a helyzet még eléggé zavaros volt, a flotilla ottmaradását elrendelték, de már 20-án a »Szamos«-t és a két őrnaszádot a Dnjeper völgybe, rendelték, ahol a »Szamos« Cherson városában átvette az állomáshajó teendőit s az őrnaszádok következő nap ismét bevonultak Odesszába.

Általános meglepődést keltett az a hír, hogy a »Szamos« Chersonban megtalálta a románok engedélyével annak idején az oroszok által elhurcolt »Vaskapu« nevű vaskapui vontatót, melyet eddig hajóink hiába kerestek a Dunán, sehol sem tudták megtalálni. Most végre Oroszországban véletlenül reábukkantak. A hajót rögtön útba is indították s 29-én Odesszából Sulinába indult.

2 i-én Nikolajevből riasztó hírek érkeztek, miért is a Fekete tenger tengerészeti bizottságának javaslatára a »Kőrös« monitort oda vezényelték, mint állomáshajót. A monitor 2 4-én az ott állomásozó cs. és kir. 24. sz. vadászászlóaljzat fedezte, midőn az a »Konstantin« erődöt megvizsgálta, hogy nincs-e ott a bolsevikieknek egy titkos fegyverraktára.

Tekintve azt a körülményt, hogy úgy Odesszában, mint az egész Ukrajnában igen bizonytalan volt a helyzet s több magasrangú parancsnok fenyegetőlevelet kapott, az ukrán kormány tehetetlensége is arra kényszerítette a hadvezetőséget, miután május 1-re nagyobb tüntetésről rebesgettek, hogy az odesszai lakosságot lefegyverezze, ami április 29-én az ukrán kormány beleegyezésével kezdetét is vette.

A flotilla részleg a város északi részében fekvő munkásnegyed lefegyverezését fedte, míg a neki alárendelt török torpedó egységek a kikötőt védték. A cs. és kir. haditengerészeti és német vízirepülő gépek a város fölött keringtek.

Hála a gyors munkának, a lefegyverzés már 30-án délben be volt fejezve s a május 1-e teljes nyugalomban elmúlt.

Május 12-én a többi hajó is kifutott Ghernon felé, csupán a »Bodrog« monitor maradt, mint állomáshajó Odesszában.

Chersonból a hajók folytatták ujjukat a Dnjesteren egész Nikopolig, majd két napi ott tartózkodás után a »Bosna« monitor és a »Wells« őrnaszád folytatták az útjukat hegymenetben Alexandrowskig, hová a »Barsch« őrnaszád május 21-én szintén megérkezett.

A városban a helyzet még elég bizonytalan volt, ámbar egy úgynevezett »ukrán divisio« is létezett itt, amelyet a volt cári hadsereg maradványaiból toboroztak. A várost a cs. és kir. csapatok is megszállva tartották, így többek közt ott tartózkodott Vilmos főherceg százados is, ki rögtön a hajók befutása után azok megtekintésére sietett. A következő nap a XII. hadtest parancsnoka — Braun gyalogsági tábornok megsejmelte a hajókat, majd azon véleményének adott kifejezést, hogy igen jó hatással volna egy hadihajó megjelenése Tokaterinoslav lakosságára is.

A flotilla parancsnoka erre a kijelentésre rögtön elhatározta, hogy megkísérli az odautazást, mert eddig, tekintve a sok és erős zuhatagokat, egy hajó sem tudta a várost elérni.

A »Barsch tehát útnak indult, mint próbahajó, fedélzetén volt Wulff korvettkapitány és 2 Dnjeper vonalkormányos. Sikerült ugyan a hajónak több zuhatagon áthaladnia, de a legerősebben — a Nienasijtiecki pogoron keresztül a legnagyobb erő kifejtés mellett sem birt át— menni — meg kellett fordulnia — s visszatért Alexandrowszkba.

28-án a »Bosna«, »Barsch« és »Wells« Nikopolba mentek, majd következő nap Chersonba.

Időközben a »Szamos« jó szolgálatokat tett Chersonban, az ott lévő motorcsónakokat és kisebb hajókat rendbe-

hozta az aknászoztag részére, úgyszintén két pánfél-motorcsónakot is.

A »Kőrös« monitor Nikolajewszkben állomásozott s onnét beutazta a Bug folyót egész Wosnjesensk-ig. Junius 14-én a nikolajewi német kikötőparancsnok kérelmére a monitor kifutott, hogy egy vontatót 2 uszályal, mely német katonaszállítmánnyal meg volt rakva s a Bug tor-kolatnál zátonyra került, levontasson. Az erős hullám-verés ellenére sikerült a két uszályt levontatni, csupán a gőzöst nem tudta lehúzni.

Július hóban, midőn az entente nagy Oroszországban újból működni kezdett — cseh légiók, japánok — lehetsé- gesnek látszott, hogy újból egy orosz front létesül és pedig a Dnjeper folyó mentén — így a flotillának kilátása volt arra, hogy esetleg újból, messze a hazától csapatainkkal vállvetve harcba kerülhet. A »Kőrös« monitor július 1-én Wosnjesenskből Dimitrijewszkba csapatokat szállított, melyek az ottani lakosságot lefegyverezték, ez alkalommal a lefegyverezésnél a monitor egy géppuskás osztaga is résztvetl.

A hajók számtalan munkálatban résztvettek, így hajót javítottak, szenet, élelmiszert behajóztak stb. és mindenhol, ahol megjelentek, csapataink legszívélyesebben üdvözölték.

A munkálatok augusztus hóban is folytatódtak, melyeket a lö- és hajózási gyakorlatok szakítottak meg, de csakhamar félbeszakadt e működés, mert a hadsereg fő-parancsnokság rendelete értelmében az egész dfl.-nak szeptember 10-én Brailába kellett gyülekeznie.

A hajók 10-én tudtak csak Odesszából kifutni, mert az időjárás tul kedvezőtlen volt s így csak 11-én este értek Renibe, majd 12-én az egész dfl. Braila előtt horgonyzott.

A Wulff flotilla bevonulása után a »Szamos« Calafatba, a »Kőrös« Gorabiába és az »Emis« Giurgiuba lett vezényelve, mint állomáshajó.

Szeptember második felében a macedón frontról igen kedvezőtlen hírek érkeztek, majd 25-én a »Kőrös« jelentette, — mert Gorabiába való menetnél Ruszcsukban

is kikötött, — hogy Bulgáriában forrongások vannak.

Tényleg szeptember 2 5-én az entente-csapatok áttörték a bolgár frontot. Szeptember 26-án Bulgária beszüntette az ellenségeskedést és 30-án megkötötte az entente-al a fegyverszüneti szerződést.

A fegyverszüneti szerződés értelmében a központi hatalmak 4 heti időt kaptak csapataik és közegeik Bulgáriából való kivonására. Ugyanezen időben a diplomáciai és konzuláris képviselők hasonlóképpen az alattvalók is tartoztak Bulgáriát elhagyni. Bulgária régi határait az első hírek szerint az entente elismerte.

A Dunafлотillára ilyképpen több feladat hárult: éspe- dig először a román Dunafлотilla sakkban tartása és ezáltal a Fekete tengerrel való összeköttetés biztosítása, másodsor a megszállott román terület biztosítása.

A Duna alsó folyásán és a Fekete tengeren nagy csapateltolások folytak, ezért Mackensen főparancsnoksága nagy súlyt helyezett arra a morális támaszra, melyet egy monitor jelenléte Sulinán az ott befutó tengeri hajókkal ezemben nyújtott; így a »Sava« monitornak egy ór járó- nasszáddal addig kellett Sulinán maradnia, míg valami hadihajó a Fekete tengerről át nem vehette ezt a szolgál- latot.

Ájánlatosnak látszott még az, hogy Brailában olyan erők maradjanak, melyek elvegyék a románok kedvét egy újabb támadástól a folyón és, hogy egy előretolt egység által a meg nem szállott román területről mindig biztos hírekre lehessen szert tenni.

A harmadik fontos feladatot a Z. T. L. óriási hajó- parkjának megvédése képezte. Braila és Újvidék között akkor 108 gőzös, 752 uszály és 90 állóhajó (ponlon) állott, a Z. T. L. szolgálatában.

Így a dunahajórajt következőképpen osztották fel:

A tenger összeköttetés biztosítására: Sulinában »Sa- va« és »Wells«.

Reniben: a »Bodrog«.

Brailában: »Bosna«, »Temes«, »Barsch«, »Compó« és »Viza«.

A Z. T. L. hajóanyagának biztosítására és esetleges ellenséges átkelések meggátolására Giurgiuban: »Enns«.

Zimniceában: »Fogas«.

Corábiában: »Kőrös«.

Lompalankáhan: »Csuka«.

Calaf atban: »Szamos«.

Mikor az események tovább fejlődtek, Ferdinánd cár lemondott és utóda, Boris október 3-án első kormány tett-ként a bolgár hadsereg demobilizálását írta alá. Az entente-csapatok szabad átvonulást biztosítottak maguknak Bulgárián át. Csapatainknak az országból ki kellett vonulniok és Szerbiában egy új frontot kellett tartanom, mely körülbelül megfelelt a legrövidebb összeköttetésnek az Adria és a Duna között.

Mackensen október 3-án kiadta a parancsot, hogy mivel Bulgária semleges ország lett, a bolgár parancs¹ nokságok és katonai személyek kötelesek Románia megszállott területét elhagyni, semmi bántódásuk nem lehet es a velük szemben való ellenséges magaviselettől tartózkodni kell.

Ezek után a szabad dunaút, melyért a központi államok annyi áldozatteljes harcot vívtak, fel volt adva. Így a dunafлотillára csupán az a kizárólagos operatív feladat hárult volna, hogy csapataink átkelését fedezze és az új front szárnyát biztosítsa. A Z. T. L. Schiff Döbrentei korvettkapitány vezetése alatt fokozott eréllyel folytatta az Alduna kiürítését, melyet a nevezett tengerésziszt már szeptember 27-én saját felelősségére meg is kezdett.

Október első hetében tényleg 106 vízijárművet sikerült az Aldunáról felvontatni.

Mackensen főparancsnoksága a következő rendeletet adta ki:

»A dunafлотilla feladatai október 16-tól kezdve:

1. A hajózás ellenőrzésére és biztosítása a Sulina-Brailai szakaszon, míg azt a tengeri haderők a középtengeri hajóosztagból át nem veszik.

2. Előkészület a hajóút elzárására Braila alatt a régi zár helyén.

3. A román part biztosítása a Braila-Turn Severin szakaszon. A Bulgáriából visszavonuló német csapatok főátkelési helyei Russe és Lom Palanka. Az entente-csapatok valószínű átkelési helyei Silistria, Tutrakan, Russe, Sistov, Turnu, Magurelli, Crabia, Rafcova és Lom Palanka.

4. A dunafлотilla főkikötője és elosztása jelentendő. «

Erre a hadtáposztag vissza lett helyezve Orsováról Újvidékre. Az aknakereső osztag Suinában feloszlott, a Dunahajórajparancsnokság a »Hebe« gőzöszön október 15-én Turn Severinbe hajózott. A monitorosztag parancsnoka Wulff korvettkapitány parancsot kapott, hogy a rendelkezésre álló egységekkel (»Bosna«, »Temes«, »Wells« és »Viza«) úgy fusson ki Brailából, hogy 18-án a német csapatok átkelésének védelmére Lom Palánkába érkezzék. »Sava« és »Barsch« még Suinában maradtak, míg az »Lina« Brailában vette át az összekötő szolgálatot azon parancsral, hogy az utolsó monitor áthaladása után, Brailánál a Dunát aknákkal zárja el.

Mikor azután az a hír érkezett, hogy egy francia ezred: már október 10-én Sofiába érkezik és egyes részei majd vasúton folytatják útjukat Russe-ba. A monitorok október 13-án parancsot kaptak a rögtöni kifutásra.

Csapataink visszavonulása eközben "kiterjedt az egész frontra és végeredményben Szerbia kiürítése volt a cél.

Ezáltal a Dunafлотilla feladata újból bonyolultabb lett.

A német csapatok átkelése után a Mackensen főparancsnokság nagy súlyt helyezett a monitorok közreműködésére, hogy egyrészt az entente csapatok átkelését Romániába meggátolják, másrészt pedig a monitorok leghálásabb felhasználása az átkelő csapatok szárnyán kinálkozott. Ehhez a kettős feladathoz jött az az aggály, hogy Szerbiában operáló csapataink esetleg ellenséges behatás alatt kényszerülnek a dunahajóraj védelme nélkül átkelni a Dunán.

Utóbbi esetben természetesen a dunahajóraj az Aldunán reménytelenül elvágva az ellenség biztos és értékes zsákmányát képezné.

Ezért a monitorok állandó felhasználását Lom Palánkától keletre meg kellett tagadni és azok közreműködését a Szerbiában operáló hadisereggel minden körülmények között biztosítani kellett, nehogy a dunahajóraj 4 évi dicső szolgálat után a bectelen leszerelésnek legyen kitéve. Másrészt nagyfontossággal a Turn-Severin-Orsovai vasútvonal az ellenséges behatás elleni biztosítása, a kereskedelmi hajózás biztosítása és ezért a D. Milanovac Brza Palankai vonal minden áron való megvédése.

Már október 24-én a Z. T. L. Schiff azt táviratozta közegeinek, hogy 10 napon belül a Szerb-Dana déli partjának kiürítésével kell számolni.

A dunaflozilla zömét október 17.-én Lom Palánkánál összpontosították, amely hathatósan támogatta az átkelő csapatokat. Az átkelés befejezése után, a monitorosztag a visszavonuló csapatok balszárnyának fedezésére Galafatre indult, ahol a Scholtz-féle hadseregfőparancsnokságnak lett alárendelve. Az új parancs úgy szóllott, hogy a bolgár parton lévő entente csapatokkal szemben nem kell támadólag fellépni, de minden az ő részüköre tett ellenséges művelet megtorlandó.

A »Wells« őrnaszád, mely Lom Palánkán maradt, hogy ellenőrizze a francia csapatok mozdulatait, melyek már 17.-én állítólag 30 kilométerre közelítették meg a október 18.-án egy motornaszádot küldött ki, hogy felderítse a helyzetet.

Amint a motornaszád kikötött, francia tisztnek ennek legénységét megadásra szólították fel és amikor menekülni igyekezett gépfegyver és fegyvertűzzel árasztották el. A kormányos elesett, a parancsnok és egy ember megsebesült, de azért ügyes manőver folytán a motornaszádnak sikerült a ködben megmenekülnie és a német hadsereg-főparancsnokságnak ezt a fontos hírt meghozni.

A bolgár fegyverszüneti szerződésben a központi hatalmak csapatainak, október 26.-ig szabad kivonulást

biztosítottak, így több katonai parancsnokság és hajózási hatóság abban a reményben ringatta magát, hogy a csapat mozdulatokat és a "hajózást addig nem is fogják az entente csapatok zavarni.

A »Welle« esete volt az első intés arra, hogy korrekt magatartásukra nem lehet számítani.

A Scholtz főparancsnokság az egész folyam mentén Russe-ig akarta a hajóegységeket felosztani, aminek következménye valószínűleg az lett volna, hogy azok egyenkint el lettek volna vágva. Ezt a tervet sikerült elejteni. A Belene csatornában megrekedt az átkelési anyagnak nagy része, ezek között az egész Herbert-hajóhid, melyen annakidején Mackensen csapatai Zistovnál keltek át a Dunán. Mivel fontosnak látszott az, hogy az ellenség ezt az anyagot ne tudja azonnali felhasználni, a duhajóraj parancsnoksága hozzájárult a csatorna aknákkal való elzárásához.

Október 18.-án délfelé a »Wells« már ágyúdörgést jelentett Lom Palankáról. Az »Enns« monitor rögtön ki lett küldve az őrnaszád segítségére. Ekkor jött a hajó állomásparancsnok jelentess; »Egy francia üteg Lom Palankánál ágyúzott egy hajóvontatmányt, halottak és sebesültek, a gőzös partra futott.«

A monitorosztag parancsnoka erre azt javasolta, hogy ha Bulgária semlegességének megsértése nem okoz aggályt, egy monitorral a tüzelést viszonzozták és még a »Temes«-t és a »Vizá«-t is Lom Palankára irányította.

A nevezett egységeknek az erős francia tüzelés ellenére is sikerült 3 uszályt Catajadra vontatniok, míg három uszályt a franciák már bolgár partra állítottak át. A megfeneklett gőzöst, »Croatia«-t nem lehetett megmenteni.

E fegyvertény bizonyára nem tévesztette el hatását a francia csapatokra, akik akkor ismerték meg legelőször tengerészeinket.

Október 2i-én Mackensen parancsára Korparic sorhajóhadnagy a »Viza« ör járónaszáddal Lom Palankába hajózott, hogy ott mint parlamenteer felszólaljon a kereskedelmi hajók jogtalan feltartóztatása és lövetése ellen.

A parlamentär a következő jegyzéket nyújtotta át a parancsnokló tábornoknak: »A Mackensen főparancsnokság nevében van szerencsém a következő felvilágosítást kérni:

Hajlandó-e az entente a dunahajókat október 26-ig szabadon átengedni vagy sem? Erre vonatkozólag azt a feltételt is elfogadnók, hogy a kereskedelmi hajókat egy vegyes bizottság átvizsgálja. Ezen kérdésemnek alapját azon Entente azon nyilatkozata képezi, hogy osztrák-magyar és német alattvalóknak 26-ig szabad kivonulást biztosít.«

Több francia tiszt beszélgetés közben elismerte a követelés jogosságát, a tábornok azonban más nézetten volt és arra az ellenvetésre, hogy a vegyes bizottság dugáru szállítását meggátolhatja, azt felelte, hogy minden szállítmány dugárunak tekintendő, mert ha a rakomány nem volna kétes, a hajókat és az uszályokat hadiárúknak kell minősíteni.

A parlamentär jelenlétét egy francia őrzőparancsnok arra használta fel, hogy átkeljen a román partra, így a dunahajórajnak semmi oka nem volt többé, hogy tartózkodjék az ellenséges műveletektől. Amikor a franciák a »Compó« őrzőparancsnokot fegyvertüzeléssel kísérték, ez ágyűlövésekkel viszonzta a tüzelést. A monitorok ezentúl minden ellenséges járőrre tüzeltek, a hidakat és az átjárókat elpusztították.

Az entente-csapatok jogellenes viselkedése folytán, 217 jármű volt az Aldunán Lom Palankától keletre elzárva.

Október 22-én a helyzetből levonva a következményeket, a lassú régi monitorok (»Körös« és »Szamos«), melyek saját erejükből nem tudtak a Vaskapun hegymenetben áthajózni, biztonság kedvéért át lettek helyezve Ó-Moldovára, illetőleg Semendriára. Így a Szerbiában operáló csoportokkal is fel lett véve a kapcsolat. Ez a rendszabály annál inkább látszott szükségesnek, mert a Mackensen főparancsnokság azt jelezte, hogy Negotín-nál és esetleg Milanovac-nál az entente csapatok felbuklásával számítani kell.

A »Savá«-nak Sulinából való behívására 19-én végre megjött Mackensen engedélye, így a »Sava«, »Barsch«, és az »Una« kifutottak Sulinából, illetőleg Brailából és 21-én Belenénél egyesültek, ahol azután az »Una« aknákkal elzárta a csatornát. Ezután a hajók együtt folytatták hegymenet útjukat oly módon, hogy Lom Palankán éjszaka haladjanak át.

Rudmann sorhajóhadnagy parancsnoksága alatt az egységek tényleg a város közepéig jutottak, amikor az entente-csapatok megindították a tüzelést. Erre a hajók minden ágyúból viszonzva a tüzelést, több gőzöst és uszályt a bolgár parton elsüllyesztettek. A kikötő rakományokat felgyűjtötták. Könnyebb sérülésektől eltekintve, a hajók szerencsésen keresztüljutottak a veszélyes zónán és a parlamenti merev elutasítására megadták a kellő választ.

Október 23-án távbeszélőn jelentés érkezett, hogy a Milanocon állomásozó századot bandák veszélyeztetik. 24-én csapataink kivonultak Mosnából és D. Milanovacból. A francia őrszemek és a komitácik tüzeléssel zavarják a hajózást. Erre az »Enns« monitor parancsot kapott, hogy egy zászlóaljot kísérjen el D. Milanovacig és azután fedezze annak partraszállását.

Az »Enns« nemcsak, hogy teljesítette feladatát, hanem önkéntes csapatot küldött ki, mely elsőnek vonult be Mosnába. A »Hebe« több gőzössel most már akadály nélkül hajózhatott Belgrádba és a ZTL. folytathatta az Aldunán Lom Palanka fölött veszteglő hajók felszállítását. Október 2 5-én már az egész dunahajórajt a Kövess hadseregcsoporthparancsnokságnak rendelték alá, csak »Wells« ör járónaszád maradt Turn Severinben, Mackensennek alárendelve, a többi egységek a Szerbiából visszavonuló csapatok átkelésének fedezésére Dubravica és Semendria között foglaltak állást.

Az átkelés után a Kövess hadseregparancsnokság székelyét Újvidékre helyezte át, ahová a dfl. parancsnokság is ment, a »Hebe« hajóval.

Az odaérkezés napján ott — október 29-én — már

kaotikus állapotok uralkodtak, de a Duna. flotillán még vasfegyelem uralkodott, mígnem Wienből, a legfelsőbb parancs rendelkezésére álló tengernagytól, Kail ellentengemagytól a következő távirat érkezett:

»Távmondat. P. K. 65n. K. M. Marinesektion. 1918. X. 3o.

Legfőbb parancsra elrendeltetik: Mindazon legénységnek, mely nem délszláv nemzetiségű, a házájába való visszatérés ési ezzel egyidejűleg állandó szabadság engedélyezhető. A hajóhad, a tengerészintézmények és egyéb tengerészeti tulajdon a délszláv nemzeti tanácsnak Zagrebben, Polában helyi bizottságok útján fokozatosan át lesz adva. Az átadó parancsnokságok és hivatalok által, a nem délszláv nemzetiségű államok, illetve nemzeteik tulajdonjogát képző dolgokra nézve az illető nemzet tulajdonjoga jegyzőkönyvileg lefektetendő. Mivel hogy egy lobogóváltás a nemzetközi jognál fogva rögtön végre nem hajtható, a hadilobogó melletti nemzeti jelvények viselése elé akadály nem gördítendő. Az összes torzaszemélyek délszláv nemzeti tanácsnak való rendes átadás után továbbra is a hajón, vagy hivatalukban maradhatnak.

Az átadások rendszeres lebonyolítása és fokozatos átadás érdekében a hajóhadparancsnokság, a hadügyminisztérium és a tengerészeti csoport érvényesítse befolyását a távozó felelős törzsszemélyekre.

A hadügyminisztérium, tengerészeti csoportnak egy képviselője Zagrebben a délszláv nemzeti tanácsosai a további részletéket meg fogja tárgyalni.

A cs. és kir. tengerészeti hivatalok és parancsnokságok a csend és rend fenntartásáról, valamint a szállításról kötelesek gondoskodni.

A dunafлотillának a magyar kormány részére hasonló intézkedések keresztülvitele végett való átadásra, valamint a nem magyar legénység elbocsátása tekintetében részletrendelkezéseket a hadügyi-

nisztérium tengerészeti osztály fog kiadni.

A legfelsőbb parancs rendelkezésére álló tengernagy.«

E távirat lesújtólag hatott, sőt katasztrofális jellegű volt, mert a dfl. esetleges mégegyszeri felhasználásakor a személyzet fellázadásával kellett számolni.

A tisztikar bizalmas megbeszélésen abban egyezett meg, hogy mindenki — bármily nemzetiségű is legyen — továbbra is teljesít szolgálatot, míg a hajókra szükség lesz.

E határozathoz a legénység is csatlakozott és csak így volt lehetséges, hogy a »Bodrog«, »Szamos« és »Bosna« monitorok a Belgrádnál levő országutakat tűz alá vették és így csapataink visszavonulását fedezték.

Október 31-én a »Bodrog« zátonyra jutott, miről a hajóparancsnok következő jelentést adott le:

»1918. október 31-én este a Dunahajórajparancsnokság szikratávirati rendeletére a »Bodrog«-gal Zimonyból Vincára indultam, hogy a visszavonuló csapatainkat fedezzem. Az idő ködös volt és nemsokára arra kényszerítet, hogy a hajó menetét lassítsam. A balpart mentén haladva körülbelül este 10 órakor egy sűrű ködfelhőbe kerültünk, mire a kormányost figyelmeztettem, hogy míg jobban tudunk tájékozódni megfordultunk és lehorgonyozunk. Ebben a pillanatban a hajó fara feneket ért és a »Bodrog«-ot a part felé rántotta. A gépeket azonnal teljes gözzel hátra vezényeltem.

A »Bodrog« a Duna balpartján 20 méterre a parttól, Panosovától fölfelé 12 km. a Szamár-hegygyel szemben ült fenéken és saját erejéből nem tudott szabadulni, mert lefelé haladva kerültünk az iszapos partra és így a csavaroknak nem volt elegendő vizük. Ezt a helyzetet látva, segítségért sürgönyöztem.

A közelben a »Száva« monitor tartózkodott és így ő hozzá fordultam először segítségért, miután a Dunahajórajparancsnoksághoz és a »Sámson« mentőhajót kértem. Éjfélig azonban segítség nem érkezett, tehát újra sürgő-

nyöztem a Dunahajórajparancsnoksághoz, most már három erős vontatógőzöst kérve. Addig is, míg a hajó súlyán könnyítsék a felesleges tárgyak és anyagok kihajózását rendeltem el. Végre hajnalban megérkezett a »Sámson« mentőhajó, mellyel egyhamar elkezdtük a »Bodrog« levontatását. Eleinte egyenletes vontatással, később lökésekkel próbáltuk, de ez sem használt, mert a kötelek elszakadtak. 7 óra felé a másik két vontató is megérkezett és most már három hajóval folytattuk a levontatást. A »Bodrog« akkor a vízapadás miatt már nagyon kiemelkedett a vízből és egyik kötél a másik után szakadt el. Végre 8 drótkötélre fogtam mind a három vontatót és már lazult is az iszapban a »Bodrog«, mikor 10 óra felé a szerb partról megszólaltak az ellenséges ágyúk. A »Bodrog« és a közelben lévő monitorok rögtön felvették a harcot, a vontatógőzöknek azonban hamarosan el kellett menekülniök, mert a tűz rájuk volt irányítva. Idővel a monitorok is bevonultak és így a »Bodrog« magára hagyatva délig folytatta a harcot, míg a sok találattól több léket kapott és ágyúi hasznavehetetlenek lettek. Minden reménységtől megfosztva elrendeltem a legénységnek, hogy hagyják el a hajót. Még a harc közben megtettem a szükséges intézkedéseket a hajó fölrobbantására, de megfontolva, hogy a »Bodrog« magyar parton feküdt és így remény maradt még megmentéséhez, elállottam ennek keresztülvitelétől. Fél egy óraker délután első tisztemmel és vitorlásommal én is elhagytam a »Bodrog«-ot. Az erős ágyútűz dacára senki sem sebesült meg, mert a hajópáncél kitűnően tartott, a szárazon pedig az agyagos partban a gránátok nem robbantak. A »Bodrog« elhagyása után így könnyűszerrel indulhattunk útnak Pancsovára.

Pancsován az állomásparancsnokkal léptem érintkezésbe, de eredmény nélkül, mert akkor katonaságunknál a fegyelem már teljesen feloszlott. Ezek után az ottani német parancsnoksághoz fordultam és egy őrséget eszközöltem ki a »Bodrog« megvédésére. Éjjel kocsin a »Bodrog«-hoz mentem, hogy a helyzetet megvizsgáljam, de a

német, őrség nem engedett a hajóra jutni, mert egy része az őrsegnak részeg volt és a hajón fosztogattak, annyit azonban megtudtam, hogy a hajó hátsó részében víz volt. 2-án délelőtt a pancsovai főtéren hivatalosan közhírré adták, hogy megkötöttük az entente-csapatokkal a fegyverszünetet. Erre én délután újra kimentem a »Bodrog«-hoz, de amikor az ellenség a kocánkat meglátta, ágyútüzzel fogadott és nem engedett a »Bodrog« közelébe. Miután tudtam, hogy a hajó a magas víz beálltával sem úszóképes, abbahagytam a hajó fölrobbantására való szándékomat és visszatértem Pancsovára.

Másnap, november 3-án, Pancsován megalakultak az egyes nemzeti tanácsok. Eleinte csak magyar zászló alatt láttam egy körmenetet. Később saját szememmel láttam, mikor két polgárember egy boltba futott és óriási izgalommal és sietség mellett egy szerb zászlót varratott. Délben azután már e zászló köré csődültek egy páran és ők is körmenetet tartottak, a mi katonaságunk legnagyobb része akkor már hazaszállingózott és a hátországból szabadon jöttek a szerb foglyok.

November 4-én a még megmaradt katonaságunk vonatra ült és a német katonaság is Pancsovát kiűrtette. Este én is vonatra ültem, de éjjel még Pancsován maradtunk. Másnap, mint utolsók, mi is elindultunk Szeged felé.

1918. decemberében és 1919. január havában pozitív híreket kaptam a »Bodrog«-ról egy pancsovai magyar lánytól. Az első levélben azt írta, hogy a vízállás nagyon kicsi, a »Bodrog« teljesen szárazon van és lékjeit javítják. A másodikban meg azt írja, hogy a »Bodrog«-ot levontatták és Belgrádba vitték.

Kádár kormányos, aki a »Bodrog«-ot október 3 i-én vezette, azt állította, hogy tévedett egy erdőben s így korábban jött a balpart felé, mint ahogy szabad lett volna. A végén még kiemelem, hogy a »Bodrog« a tényleges fegyverszünet kötése alkalmával még a magyar parton volt és nem harc folytán került az ellenség kezébe.

Taschler, sorhajóhadnagy s. k.«

Majd Újvidéken egyesült az egész dfl., melyhez november 2-án a »Wells« őrnaszád is bevonult. A flotilla vonatát pedig Mohácsra küldték előre, hogy ott a további parancsokat bevárja.

A dfl. legénységnek Újvidéken a kihajózást szabaddá tették, de a délszlávok annak az óhajnak adtak kifejezést, hogy Vukováron akarnak kiszállani, míg a német-osztrákok és csehek egész Pestig hajlandók voltak szolgálatot teljesíteni.

A hajóvonatot, úgy mint több hajót, Vukovárnál a horvátok feltartóztatták és sok hajót ki is fosztottak, úgy, hogy hosszadalmas tárgyalás után sikerült azokat szabaddá tenni.

Vukováron a harcegységekről a most már jugoszláv legénység kihajózott, úgyszintén a jugoszláv nemzetiségű flolilla-parancsnok, a rangban legidősebb magyar tisztnek — Wulff korvettkapitánynak — adta át a parancsnokságot.

November 6-án az egész dfl. magyar lobogó alatt befutott Ó-Budára — a lakosság éljenzése mellett. Innét az osztrák és cseh személyzetet két hajóval Wienbe szállították.

Sajnos, a magyar dfl. nem maradt meg sokáig, — »hála« a forradalmi kormánynak, az entente-csapatok Budapestre is bevonultak, — mi sem természetesebb, hogy erre a neki oly kellemetlen fegyverre is rátette a kezét...

...Megkezdődött a magyar haditengerészet kálváriája.

III. Rész.

A Duna flotilla felbomlása.

1918. november 3-án Károly király képviselői az úgynevezett Diaz-féle fegyverszüneti szerződést megkötötték, majd 1918. november 13-án a magyar forradalmi kormány a belgrádi katonai egyezményt írta alá.

Az utóbbi egyezmény értelmében, a magyar kormány hadihajós képviselője a következő hajók átadását hozta javaslatba:

Monitorok: »Temes«, »Bodrog« kiemelés után, »Kőrös«, »Lajta«, »Maros«.

őrnaszádok: »Fogas«, »Csuka«.

Az entente-misszió ezt a javaslatot nem fogadta el és a következő jegyzéket küldte:

*»A magyar kormány mellé beosztott szövetséges katonai bizottság.
Budapest, 1918. december 8.*

Vix alezredes ur a bizottság főnöke Táncczos tábornoknak, a fegyverszüneti bizottság elnökének.

(A fegyverszünet 5-ik pontjának kivitele.)

Usborne angol sorhajókapitány, vizsgálata folytán a lent nevezett monitorokat választotta ki:

»Bosna«, »Száva«, »Enns«, »Ternes«, »Kőrös«.

Az egyezmény által megengedett hatodik monitor helyébe Usborne sorhajókapitány két őrnaszádot választott, amelynek értéke megfelel a monitor értékének, úgymint: »Wells« és »Barsch«.

Kérem a bizottságot, hogy intézkedjék, hogy ezek a hajók már most Troubridge admirálisnak, a dunai hajózás parancsnokának Belgrádban rendelkezésére bocsáttassanak.

A bizottság felkérte, hogy legyen szíves Usborne sorhajókapitányt (Ritz-szálloda) az összes intézkedésekről értesíteni, melyek megtették a hajóknak Belgrádba való szállítását illetőleg.

Ezen hajók átadásáról jegyzőkönyv készítendő, amelynek egyik példánya nekem küldendő.

Vix, m. p.«

Eme követelmény ellen a magyar kormány felszólalt.

»Miniszteri fegyverszüneti bizottság.

227. szám.

Vix alezredes úrnak, a katonai misszió vezetőjének

Budapest.

Budapest, 1918. december 10.

183—s. és 191—s. számú átiratában 5 monitornak és 2 őrnaszádnak a kiadását követeli.

A fegyverszüneti szerződés 5. pontja szerint a magyar kormány 6 monitort köteles kiadni.

A fegyverszüneti bizottság tiltakozik hét egység követelése ellen és kéri vagy egy hatodik monitor megnevezését, vagy egy őrnaszádnak törlését.

A hajó tervrajzok beszerzését nem tudjuk eszközölni,

miután a »Kriegsministerium Marienesektion« nem válaszol.

Aláírás.«

Ezenkívül még a következőkben:
»Fegyverszüneti miniszteri bizottság.
461—szám.

*Vix alezredes úrnak
Budapest.*

Budapest, 1918. december 13-án.

Folyó évi december 12-éről kelt 269—s, számú átiratára van szerencsém a következőkről értesíteni:

1. A katonai egyezmény 5. pontjának ama kitétele, hogy ezek a számok hozzávetőlegesek (Aproximativ) a kereskedelmi hajókra vonatkoznak és nem vonatkoznak a monitorokra, melyeknél határozottan ki van mondva, hogy »six monitors seront livrés immédiatement a Belgique aux Alliés«.

Ennek igazolására utalunk a szövetségesek és Ausztria-Magyarország között 1918. november 3-án aláírt fegyverszünet alapszerződésre, amely II. részének 3. pontjában egész határozottan hatban állapítja meg a kiszolgáltató monitorok számát és a végrehajtása tárgyában megállapított rendelkezések (Protokoll annexe) II. részének 2. pontjában csupán a szállítási feltételeknek és annak a kikötőnek a kijelölését bízta a Balkánfront főparancsnokára, ahová a hat monitor beszállítandó. Ehhez képest az említett fegyverszüneti alapegyezmények Magyarországra való alkalmazása tárgyában 1918. november 13-án aláírt katonai egyezmény az alapegyezmény jelzett utasításának megfelelően 5. pontjában csupán azt állapítja meg, hogy a hat monitort azonnal Belgrádba kell szállítani és ezzel is kétségtelenné tenni, hogy a kiszolgáltató hajók száma nem módosítandó.

Egyébiránt az, hogy a katonai egyezmény 5. pont-

jának legutolsó mondata (ces chiffres sont approximatifs) a monitorokra nem vonatkozik, egészen kétségtelenné teszi a szóban levő 5. pontnak szövegezése és konstrukciója is, nevezetesen az, hogy a monitorokról a 2. bekezdés, az egyéb hajókról ellenben a 3. bekezdés rendelkezik és az említett mondat a 3. bekezdéssel van kapcsolatban. A monitorok száma ezek szerint tehát nem vitatható.

2. De még abban az esetben is, ha az approximativ a monitorokra vonatkozhatnék — mit semmi esetre sem ismerhetünk el — kétségtelen, hogy egy kölcsönösen aláírt szerződést az egyik fél a másik hozzájárulása nélkül nem egészíthet ki, annál kevésbé, mert az »approximativ« szóban bennfoglaltatik, hogy kevesebb is lehet, mint amennyit a szerződés megállapít. Ha tehát mi a francia bizottság álláspontját elfogadnánk, ugyanolyan joggal helyezkedhetnénk arra az álláspontra, hogy 5 egységet adunk, mint Önök arra, hogy 7 egységet követelnek.

3. Hogy két őrhajó egy monitornak felel meg, teljesen egyoldalú vélemény, mely minden elfogadható alapot nélkülöz.

E kérdésben is csak ugyanoly álláspontot foglalhatunk el, mint a 2. pont alatt, t. i., hogy ily megállapítások semmiesetre sem eszközölhetők egyoldalúlag, ezekhez mindkét szerződő fél hozzájárulása szükséges.

Fentiekből kifolyólag van szerencsém értesíteni, hogy a magyar kormány nincsen abban a helyzetben, hogy az ententenak hét egységet szolgáltatson ki, mert kétségen kívül áll, hogy Önök ily irányú követelése merőben elmentétben áll a katonai egyezmény határozataival.

Felkérjük Alezredes urat, hogy ezt az álláspontunkat juttassa el illetékes parancsnokságának tudomására.«

Sajnos, a vége mégis csak az lett, hogy a magyar kormány a következő biz. jegyzékre

»Mission Militaire Alliée Auprès du
Gouvernement.
Hongrois

No. 138—s.

Budapest, 1918. december 18.

Vix alezredes, a katonai misszió vezetője

Jankovich ezredes úrnak, a fegyverszüneti bizottság
elnökének.

Van szerencsém közölni, hogy 461—1918. számú átiratában foglalt, két őrhajónk egy monitor helyett való szállítására vonatkozó magyarázatokat a szövetséges parancsnokság el nem ismerheti.

Ennek folytán ma parancsot adtam, hogy a két őrhajó »Barsch« és »Wells«, melyek már régóta készen állanak és amelyek elutazásának késleltetése a legnagyobb hátrányokkal járna, Budapestről Belgrádba induljon.

Megjegyzem különben, hogy a két szállított monitor felszerelés és anyag tekintetében semmikép sem volt teljes. Másrészről e hajók Belgrádba lettek volna szállítandók, ami feltételezi azt, hogy oda vitessenek. Azonban dacára Osborne sorhajókapitány erre vonatkozó kéréseinek, szövetséges tengerészeket kellett hozatni, hogy a hajókat Belgrádba vezessék.

Vix, m. p.«

beadta derekát s a követelt 7 hajót a hadihajós parancsnokság Zerkovitz Emil hajózási kormánybiztosnak átadta, ki azokat Belgrádba továbbította és ott a »Commandement du Danube «-nek kiszolgáltatta.

A fegyverszüneti szerződés további végrehajtásában újabb irat érkezett a magyar kormányhoz és pedig:

»Mission Militaire Alliée Auprès
du Gouvernement.
Hongrois.

Budapest, 1918. december 13.

Vix alezredes, *Tánczos* tábornok úrnak

Az 1918. november hó 13-án kelt fegyverszüneti szerződés 5. pontjának értelmében, valamint hivatkozva 1918. december 8-án kelt 183—s. számú átíratomra, melyben a szövetségeseknek kiszolgáltatandó hadihajók fel voltak róva, kérem a magyar kormány birtokában megmaradt összes hadihajók, naszádok és felfegyverzett kereskedelmi hajók lefegyverzését minél előbb végrehajtani és a hajókat az óbudai téli kikötőben összegyűjteni.

A lefegyverzésből eredő ágyúk és egyéb hadianyagok egy uszályba rakandók, mely Újvidékre lesz vontatva.

Kérem a lefegyverzés részletei tekintetében Usborne sorhajókapitánnyal összekötetésbe lépni.

Vix, m. p.«

majd

»Mission Militaire Alice Auprès du
Gouvernement.

Hongrois.

17—2 s.

Budapest, 1919. január 8.

Vix alezredes, a misszió fejje
a magyar kormány hadügyminiszterének

Budapest.

A. fegyverszüneti szerződés 5. pontjának fogantatosítása céljából a dumai flotilla a keleti főparancsnok által megjelölendő dunai kikötőben gyűjtendő össze.

Technikai szempontból Troubridge admirális úr ajánlatára Budapest lett, mint ezen kikötő, a főparancsnok által megjelölve. Előírtani tehát, hogy a hajókról minden fegyverzetet és muníciót le kell szerelni, valamint a főbb géprészeket is, úgy, hogy hajózásra használhatatlanok legyenek.

A lefegyverzés céltalan lenne, ha a hajók bármikor

képesek volnának útnak indulni, mikor mindenki tudja, hogy löveg és muníció az ország számtalan helyén található.

A hajók átmeneti használhatatlanná tétele nézetem szerint a lefegyverzés leglényegesebb része.

Kérem a szükséges parancsok kiadását, hogy a fenti rendelkezések azonnal végrehajtsanak.

Vix, m. p.«

A fegyverszüneti bizottság ezen rendelet ellen csak szóbelileg tiltakozott, de átírat tárgyává nem. tette, tekintettel az akkoriban már mindsűrűbben fejét felütő kommunisztikus irány miatt. Az akkori hadügyminiszter még« aznap kiadta a parancsot a gépalkatrészek eltávolítására. A leszerelésnél angol szakközegek működtek közre. A leszerelt gépalkatrészeket az akkor Budapesten angol zászló alatt állomásozó a D. G. T. tulajdonában volt »Gizella« gőzös vette át. A gépalkatrészek visszaadására vonatkozó kötelezőt szintén nem kaptuk meg.

A március 21-e után bekövetkezett állapotok minden érintkezést lehetetlenné tettek az entente-val 3 irçy a hiányzó iratok további szorgalmazása is lehetetlen volt.

A hadügyi népbiztosság parancsára egy kimutatást állítottak össze arról, hogy milyen nagy anyagi veszteség érte a hadihajózást, illetve Magyarországot a szerződés végrehajtása által. Az összeg, habár csak hozzávető és többnyire békeárak, mégis 12 milliárdnál többet tesz ki.

A kommün alatti ellenforradalom 1919. június 24-i balsikere után a »Maros« és »Lajta« monitorok, a »Stöhr«, »Lachs«, »Fogas« és »Csuka« őrnaszádok átmentek Jugoszláviába abban a reményben, hogy ott a szegedi kormányhoz csatlakozhatnak, de a szerbek lefoglalták a hajókat és a személyzetüket internálták.

A megmaradt 4 hajó: »Szamos« és »Inn« monitorok, valamint »Viza« és »Compó« őrnaszádok a kommün bukása után Dunapentelén lettek internálva angol felügyelet alatt, míg ezeket is elérte az a szomorú sors,

hogy át kellett őket adni 1919. november 18-án az angoloknak, kik elvontatták Belgrádba.

A hajók tisztikara ugyan tervbe vette, hogy elszüllyeszi őket, de tekintve azt a reményt, hogy a békeszerződés megkötése után azokat visszakapja Magyarország, a Fővezérség hozzájárulásával ettől a tervtől eltekintettek.

A békeszerződés Magyarországnak egy úgynevezett »Folyamórséget« engedélyezett s e célból 4 őrnaszádot adott vissza.

A hajók annak ellenére, hogy teljes felszereléssel mentek jugoszláv kezekbe, teljesen kifosztva lettek visszadva s csak súlyos anyagi áldozatok árán volt lehetséges azokat újból úgy felszerelni, hogy hirdessék a magyar élni akarást.

Ebben a szellemben született meg a »Folyamór törvény«, mely ma hivatva van a magyar hajós szellemet további időkre is ápolni, illetve fenntartani.

A Dunaflozilla tüzérségi felszerelése.

Monitorok:

»Bosna«, (»Ternes IL«) és »Sava«.

á 2 drb. 12 cm. H. 45 ágyú (ikertoronyban)

á 2 drb. 12 cm. H. 10 tarack (1-1 páncéltoronyban)

á 2 drb. 7 cm. H. 26 ágyú (ikertoronyban)

á 2 drb. 14 mm. gyorstüzelő ágyú

á 7 drb. géppuska (ebből 6 egyenként egy kis toronyban)

á 20 drb. puska

á 20 drb. pisztoly

»Enns« és »Inn«:

á 2 drb. 12 cm. H. 45 ágyú (ikertoronyban)

á 3 drb. 12 cm. H. 10 tarack (1—1 páncéltoronyban)

á 2 drb. 7 cm. H. 50 repel löveg

á 6 drb. géppuska

á 25 drb. puska

á 20 drb. pisztoly.

»Szamos« és »Kőrös«:

á 2 drb. 12 cm. H. 40 ágyú (1 — 1 páncéltoronyban)

a 2 drb. 7 cm. H. 42.

á 2 drb. géppuska

á 40 drb. puska
 á 24 drb. pisztoly.

»Bodrog« és »Temes I.«:

á 2 drb. 12 cm. H. 35 ágyú (1-1 páncéltoronyban)
 á 1 drb. 12 cm. H. 10 tarack
 á 1 drb. 7 cm. H. 18 ágyú
 ä 3 drb. géppuska
 á 40 drb. puska
 á 8 drb. pisztoly.

»Lajta« és »Maros«:

á 1 drb. 12 cm. H. 35 ágyú (páncéltoronyban)
 á 2 drb. 7 cm. ágyú
 á 3 drb. géppuska
 á 3 drb. géppuska
 á 32 drb. puska

örnaszádok:

»Csuka« és »Fogas«.

á 1 drb. 7 cm. H. 26 ágyú (páncéltoronyban)
 á 2 drb. géppuska
 á 20 drb. puska
 á 5 drb. pisztoly.

»Compó«, »Barsch«, »Viza« és »Wells«.

á 4 drb. 7 cm. H. 26 ágyú (2—2ikertoronyban)
 á 4 drb. géppuska
 á 10 drb. puska
 á 5 drb. pisztoly.

Felfegyverzett hajók:

»Ema« és »Helene«:

á 2 drb. 7 cm. H. 30 ágyú

á 3 drb. géppuska

á 40 drb. puska

á 6 drb. pisztoly.

»Sámson«, »Vág« és »Balaton«:

á 2 drb. 7 cm. H. 3o ágyú

á 2 drb. 47 mm. gyorstüzelő ágyú

á 4 drb. géppuska

á 45 drb. puska

á 6 drb. pisztoly.

»Baja« és »Bácska«:

á 1 drb. 7 cm. H. 18 ágyú.

á 5 drb. puska

á 2 drb. pisztoly

s mindkét hajó részére egy géppuska.

A Dunafлотilla hadrendje 1916 november hónapban:

Dfl. parancsnokság: »Hebe« gőzösön.

Parancsnok: Lucich Károly sorhajókapitány.

I. monitor-osztály:

Parancsnok: Wulff Olaf Richárd korvettkapitány.

1. monitor-csoport:

»Ternes«, »Enns«.

2. monitor-csoport:

»Inn«, »Sava«.

II. Monitor-osztály:

Parancsnok: Masjon Károly fregattkapitány.

3. monitor-csoport:

»Bodrog«, »Körös«.

4. monitor-csoport:

»Szamos«, »Lajta«,

be nem osztva »Maros« monitor.

Felderítő-osztály:

Parancsnok: Bublay sorhajóhadnagy.

1. őrnaszádcsoport: »Viza«, »Barsch«.
2. őrnaszádcsoport: »Wells«, »Compó«.
3. őrnaszádcsoport: »Fogas«, »Csuka«.

Felfegyverzett gőzösös csoport:

»Una«, »Helene«, »Vág«.

Folyamaknasz^oszttag:

Parancsnok: lovag Zwierkowski sorhajóhadnagy.

Fölfegyverzett gőzös: »Balaton«.

Aknász vonathajó: »Tulln«.

Akna hajó: »Baja«, »Bácska«.

Gőzbárka: »I.«, »II.«.

Flotilla vonat:

Fegyverr. mentő hajó: »Sámson«.

Tanyahajó: »Hebe«.

Kórházhajó: »Kulpa« és

Több uszály.

Kikülönített hajók:

4. őrnaszádcsoport: »Stöhr«, »Lachs«.

Felfegyverzett gőzösök: »Álmos«, »Csobánc«, »Sz
liget«.